

www.e-rara.ch

Fortunii Liceti Genuensis... De mundi & hominis analogia

Liceti, Fortunio

Utini [Udine], 1635

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: online

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-7369>

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

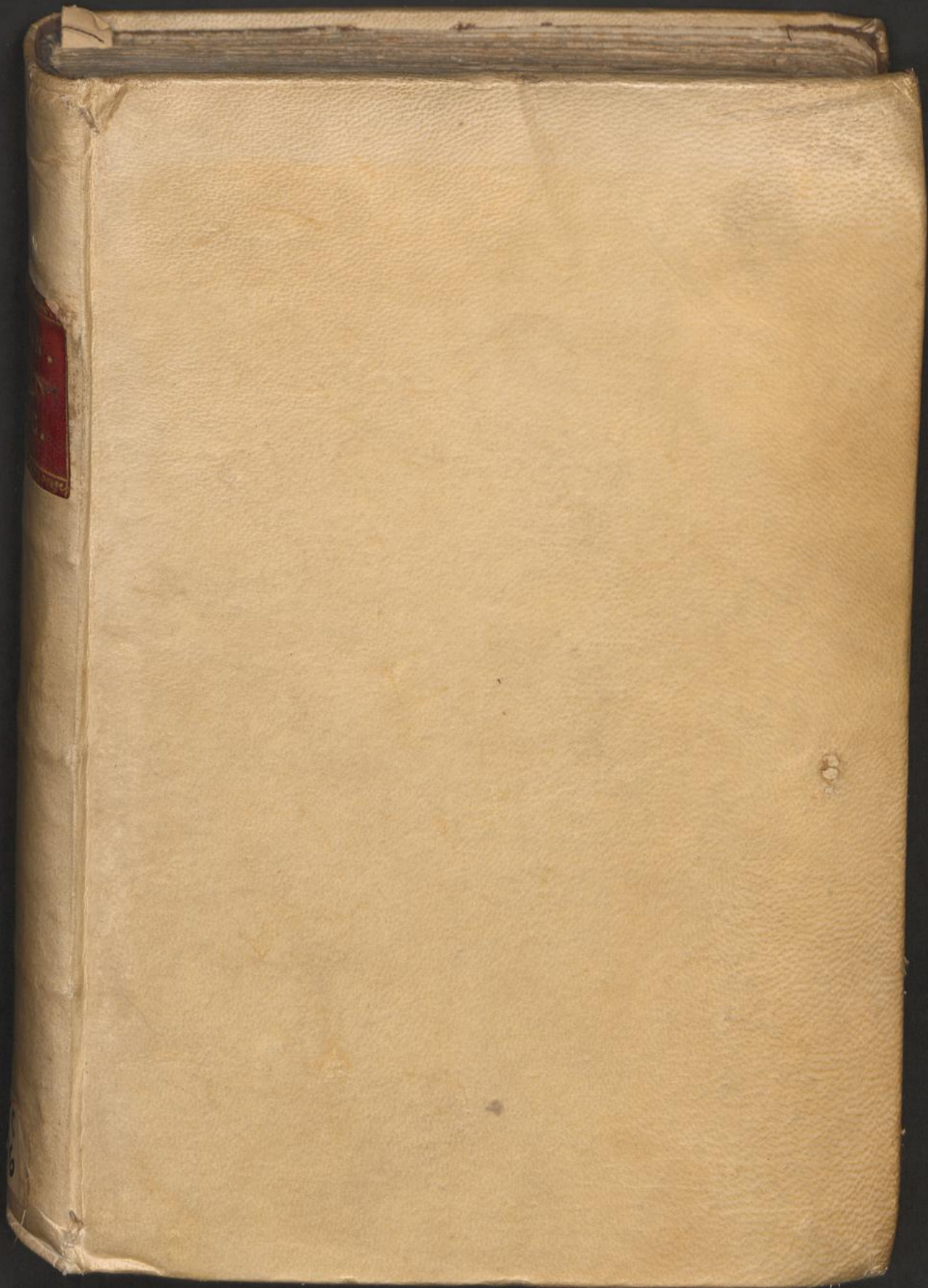
e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

CC 16

FORTVNII LICETI GENVENSIS

In PATAVINO Lyceo Philosophi Ordinarij
De Mundi, & Hominis Analogia
Liber Vnus.

AD ILLUSTRISSIMUM VIRVM
D. D. EDOARDVM

Baronem Herbert de Cherbury in Anglia, & Castri
Insulæ de Kerry in Hibernia, & Pari vtriusque
Regni, Virum vere litteratissimum.

VTINI, Ex Typographia Nicolai Schiratti.
M DC XXXV. Annuentibus Superioribus.

TORTVNI LICI TI

G R M V E N 13

De Almond & Thomas Analogy

Liber 1. mas

AT HELY STRASSIA VIRM

D. D. F. D. O. A. R. D. V. M.

De Almond & Thomas Analogy

De Almond & Thomas Analogy

F

Et

bea

ILLVSTRISSIMO D. D.

EDOARDO

BARONI HERBERT

De Cherbury in Anglia,

*Et Castri Insula de Kerry in Hibernia, & Pari
vtriusque Regni.*

Fortunius Licetus B. A.

IRVM dominum inter ardua po-
liticorum negocia tempus inue-
nire, quo sese dedat ocio littera-
rio, rarum est adeo, vt illa bea-
titas, quam Plato pollicetur
Reipublicæ a Domino philoso-
phante gubernatæ, potius ha-
beatur in votis, quam videatur in terris (in clyte

2 2

Baro)

Buro) verum eodem tempore publica munia gra-
uissima, quin & arma tractare, simul & insignia
disciplinarum monumenta condere, rarissimum
iam est hoc admirabilis opus ingenij, quod huma-
næ conditionis fastigium teneat: Cæsar quiden
inter arma, sed tamen militaria texuit commen-
taria: neminem autem reperi, qui Philosophiæ vo-
ces audiret in bellicis tumultibus, præter Te (præ-
stantissime Domine) quem arma strenue tractata
diuersis in regionibus, quem Legatio Gallicana
plurium annorum de rebus maximis inter summos
Reges, quem alia plurima tum publica, tum pri-
uata negocia difficillima non solum a philoso-
phandi munere de scopo tenebrosissimo retrahe-
re non potuerunt; sed permiserunt, dederuntque
nobis inter tot grauissimas curas eximium Auto-
rem præcelso voluminis illius DE VERITATE,
quo nuper Mundus litterarius ditatus est: Volu-
men doctrinæ multiplicitate spectabile, sapientiæ
subtilitate mirabile, argumenti amplitudine pror-
sus incomparabile; quod summo cuique Philoso-
pho mente concepisse magnum quid foret: Quum
itaque perspicax illa mens tua non solum inuen-
tionis insigni fecunditate conceperit olim Vniuer-
sæ Veritatis ingentem fatum, sed eundem præci-
puis fere membris mirifice formatum parturire

coeper
 dios
 & amp
 oscula
 meus i
 Reipul
 pono v
 MINIS
 consec
 littera
 calame
 nuperr
 fed Tur
 dense u
 te susc
 multip
 tatis, i
 mirato
 Par

cōperit; hoc opere nunc in admirationem Tui stu-
diosos illexisti; sed me speciatim, qui præstantiam,
& amplitudinem ingenij tui non possum non ex-
osculari. Ne vero summæ virtutis Tuæ cultus hic
meus iners & occultus in me maneret, sed Tibi,
Reipublicæque toti litterariæ pateat, symbolum
pono volumen hoc meum DE MUNDI, & HO-
MINIS ANALOGIA; quod inclyto Nomini Tuo
consecro. Te quidem virum vere nobilissimum, ac
litteratissimum decerent æterna-scribentis aureo
calamo styloque prorsus adamantino (quali me
nuperrime munerasti) delineata monumenta:
sed Tuæ summæ benignitatis erit hoc etiam leui-
dense munus a mea tenuitate profectum læta fron-
te suscipere. Vale Vir eximie, sciasque me Tuæ
multiplicis doctrinæ, Tuæque mirabilis ingenui-
tatis, incomparabilisque modestiæ maximum ad-
miratorem esse.

Paraviij MDCXXXV. Cal. Martij.

INDEX CAPITVM

hoc volumine contentorum.

R atio proferens operis argumentum, & doctrinae methodum aperiens.	pagina 1
Analogia Mundi, & Hominis in vtriusque nominibus animaduersa. Caput Primum.	2
Mundum, & Hominem conuenire in causa finali. Cap. II.	9
Mundi cum Homine mira similitudo perspicitur in vtriusque causa effectrice. Cap. III.	12
Mundo, & Homini consimilem vtrumque inesse causam formalem. Cap. IV.	19
Mundi, & Hominis analogia consideratur in vtriusque causa materiali. Cap. V.	39
Mundanam, & Humanam originem simili modo gaudere. Cap. VI.	45
Mundum, & Hominem obtinere sui constitutionem perfimilem. Cap. VII.	47
Essentia Mundi mirifice proportionata demonstratur cum essentia Hominis. Cap. VIII.	52
Mundi, & Hominis analogia colligitur ex vtriusque duratione, & æuo. Cap. IX.	57
Mundo, & Homini consimilem vnitatem congruere.	Cap.

Index Capitum.

Cap. X.	62.
Mundi, & Hominis æque finitam esse magnitudinem.	
Cap. XI.	65
De Mundi, & Hominis figura circulari. Cap. XII.	67
De loci positionibus Homini, Mundoque similiter conuenientibus. Cap. XIII.	70
In Mundo, & Homine spectari similiter quamdam imaginem Dei. Cap. XIV.	76
Mundi, & Hominis analogia deducitur ex eo, quod Veteres Mundum pingebant sub effigie semicapri Panis. Cap. XV.	88
Veteres Mundum pinxisse Humana forma ob summam Hominis cum Mundo analogiam. Cap. XVI.	91
Mundi partes integrales mirifice representari a partibus integrantibus Hominem. Cap. XVII.	94
Mundi cum Homine similitudo mira conspicitur ex partibus vtriusque essentialibus. Cap. XVIII.	99
Mundo, & Homini pariter inesse charagma Mundi intelligibilis. Cap. XIX.	102
Mundi, & Hominis analogia deducitur ex eo quod vterque veteribus pingebatur sub anguis imagine. Cap. XX.	105
Summa Mundi, & Hominis analogia depromitur ex eo, quod vterque sit ludus Dei. Cap. XXI.	109
Mundus, & Homo similiter dicitur Dei Templum. Cap. XXII.	112
In Mundo, & Homine spectatur mystica Domus. Cap. XXIII.	117
Mundo similiter, & Homini competit Ciuitatis, ac Reipublicæ mysticum simulacrum. Cap. XXIV.	120
Mundus, & Homo similiter apte nuncupatur Carcer, & Spelunca. Cap. XXV.	129
Mundus, & Homo Prouinciæ bene gubernatæ similiter comparatur. Cap. XXVI.	134
Mun-	

Index Capitum.

Mundus, & Homo pariter similis est Exercitui. Ca- put XXVII.	136
Mundum, & Hominem apte Currui comparari. Ca- put XXVIII.	138
Analogia Mundi, & Hominis colligitur ex utriusque simili habitudine partium ad inuicem, & ad suum totum. Cap. XXIX.	141
Mundi, & Hominis analogia desumitur ex eo, quod utrisque proportionata congruunt Anni tempestates, Ver, Ae- stas, Autumnus, & Hyems. Cap. XXX.	149
In Mundo ut in Homine spectari quamdam risus imaginem. Cap. XXXI.	154
Mundum, & Hominem quoquo pacto communicare in ope- rationibus intellectus, ac voluntatis. Cap. XXXII.	156
Mundo, & Homini proportio num insit in locutione. Cap. XXXIII.	158
Mundus an habeat analogiam cum Homine in functione sentiendi. Cap. XXXIV.	159
Mundi, & Hominis analogia colligitur ex eo, quod utris- que conuenit eodem fere modo operatio motus. Ca- put XXXV.	162
Mundi, & Hominis analogia in functione nutriendi confi- deratur. Cap. XXXVI.	163
Mundi, & Hominis analogia spectatur in operatione aug- menti, & decrementi. Cap. XXXVII.	166
Mundi, & Hominis analogia consideratur in operatione generandi, procreandique sobolem. Cap. XXXVIII.	168
Peroratio totius operis. Cap. XXXIX.	170

FORTVNII LICETI

AD SVVM LIBRVM

De Mundi, & Hominis Analogia

Præfatio proferens operis argumentum, & doctrinæ methodum aperiens.

Eleberrimam illam Humanae, Mundanaque naturæ proportionem, Hominisque cum Mundo mirabilem similitudinem, passim ab omnibus prædicatam, a nemine, quem ego viderim, satis hæctenus explicatam, dedita nunc opera meditaturus, peculiarique volumine descripturus; quum Aristotelica doctrina, quinimmo quum humana sapiëntia nobis ea omnia suppeditare nequeat, quæcumque Mundi sensibilis cum Homine cognitionem patefacere valent; ideo non pure physicam, sed Hierophysicam de proposito contemplationem aggredior; e sacris litteris ea delibaturus, quæ non aliunde constant de Magni, & parui Mundi consensione. Plurimum tamen erimus in hoc opere Peripatetici, nec Platonice doctrinam aspernabimur, altiorisque sapientiæ dogmata suis quæque locis venerabimur. Dominus illuminatio mea sit.

A

Ana-

Analogia Mundi, & Hominis in utriusque nominibus animaduersa. Caput Primum.

a in Cratylo.

b 1. ethic. cap. 4.
c 1. phys. t. 2. 3.
d 1. phys. t. 5.

* 8. phys. t. 17.

Latonicorum dogma celebratur, in cuiusque rei tractatione post Numinis inuocationem sumendum exordium a nomine; quod foret *a* doctrinae instrumentum ad rei naturam & essentiam indicandam, a Sapientibus impositum: a qua sententia minime discessit *b* Aristoteles, qui semper a nobis notioribus, & a *c* confusis doctrinae ordinem auspicatus, nomina *d* confuse illud idem significare constituit omnibus, quod definitio distincte paucis, hoc est, sapientibus aperit. A nominibus ergo Mundi, & Hominis ipsorum analogiam ante omnia deducamus. Porro Mundi nomen triplex est, Orbis, Mundus, Omne: Mundi quidem nomen Homini commune statuit Aristoteles, dum Hominem appellat Mundum paruum, Vniuersum vero dicit Mundum magnum, his notis, * *εἰ δ' ἐν ζῴῳ τὸ πικρὸν διακρίνεται, τί καλῶς τὸ αὐτὸ τὸ πικρὸν συμβῆναι κατὰ τὸ πᾶν; εἰ γὰρ ἐν μικρῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι, καὶ ἐν μεγάλῳ; καὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ ἀπείρῳ.* idest, Si autem in animali hoc possibile est fieri, quid prohibet idem hoc accidere & in Vniuerso? Si enim paruo Mundo sit, & in magno: & si in mundo, & in infinito. Quæ quidem sententia, licet Mundo comparare videatur animal; animalis tamen nomine nobis intelligendus est Homo, qui cunctorum animalium nostratum est perfectissimus: Vtrique igitur Mundi nomen commune est, sola magnitudine ac paruitate, proindeque accidentaria differentia discretum; nam magnitudo, & paruitas essentiam rei non variat:

Di-

Dicitur
Mun
lo L
posit
mum
posit
rinos
uerfu
nime
magis
posit
los,
Micro
mo se
ab om
tida p
prie f
a Mu
dine c
nomin
eader
pulch
propo
in Go
ferre:
Mund
bet ip
rum p
do, &
a Teru
perato
pulche
quicqu

Dicitur ergo Homo Mundus paruius, & Vniuersum. Mundus magnus. Quin & mutuato a Græcis vocabulo Latini plerique iuniores Hominem appellant, composito nomine, Microcosmum, & Vniuersum Megacosmum, & Megalocosmum: vt autem hæc nomina composita non leguntur apud Græcos vllos, nec apud Latinos priscos, aut elegantiores; ita qui nuncupant Vniuersum nomine Macrocosmi proprietatem vocabuli minime seruare videntur. Sed, vt Beda Venerabilis, doctus magis quam elegans, semel Microcosmi nomine composito vsus est; ita nec imitari, nec laudare possumus illos, qui librorum suorum titulos deformant nomine Microcosmi; titulus enim est veluti libri facies; quæ primo se se prodit in conspectum, adeoque ornanda est, & ab omni macula detergenda, in eaque omnia pura, & nitida ponenda sunt. Ceterum Cosmi nomen quum proprie significet ornamentum; & apud Latinos Mundus a Munditie nuncupetur; vtrumque nomen a pulchritudine ducitur. Sanè pulchritudo, quæ Græcis eodem nomine ~~καλός~~ cum bonitate coniungitur, æqualis; & eadem fere Mundo congruit; & Homini: Quum enim pulchritudo sit apta partium ad seinuicem, & ad totum proportio cum venustate colorum; proindeque, vt ait in Gorgia Plato, Pulchritudo est posse ad singula opem ferre: hæc mira est in Mundo, mira est in Homine; in Mundo quidem; nam Aristotelis natura Vniuersi habet ipsum bonum, & ipsum optimum tum in ordine suarum partium, tum in se tota; vnde constituitur esse Ordo, & digestio vniuersorum, quæ a Deo, & per Deum sic seruantur; vt g. cinno contrariorum commode attemperato, velut in choro a summo præfule ad harmoniam pulcherrime referantur. Quin etiam eidem ^b Autori, quicquid pulchritudine præditum est, id quasi gentile

cum Mundo societatem habet; adeo quod recte, atque ordine constitutum esse id a Mundi nomine concinne digestum Græco sermone, consentaneaue partium compositione speciosum esse significatur. Sic ergo Mundus, qui est ordinata rerum omnium compago a summo Deo recte gubernata, pulcherrimum quid est, & optimum inter omnia corpora; quod propterea scitissime Græcis κόσμος, & Latinis Mundus appellatur: & quum omnia corpora intra sui ambitum complectens, nihil quantum i extra se habeat, omnem magnitudinem in se continens, Magnus Mundus, μέγας κόσμος, nuncupatur. In Homine vero proportionatam Mundanæ pulchritudinem intuearis; nam vt Mundus veluti totum est finis omnium suarum partium; sic Homo promulgatur ab k Aristotele finis omnium rerum: ac, vt in Mundo, cuncta continente, partes omnes ad usum ynius Hominis in centro Mundi degentis conspirantes, l centrum singulæ respiciunt, vel ad quod moueantur, vt grauiæ; vel a quo ferantur, vt leuiæ; vel circa quod cieantur, vt neutra; quo factum est, vt figura sit omnium capacissima, & centro definita consistat: Sic Homo Dei m gratia constitutus, ad cuius cultum & fruitionem institutus est, figuræ rectæ corpus habet vergens ad æthera, Dei n Domicilium, quod mysticum centrum est, a quo prodijt homo in ortu, ad quod tendit in obitu, circa quod semper circumuolui debet in vita sua. Vtque Mundus præter admirabilem suarum partium ad seinuicem, & ad ipsum totum proportionem, obtinet etiam lucem, & lumen, veluti venustissimum a colorem; sic homo colore pulcherrimo nitet, lucis maxime particeps; vnde Græcis Homo eodem nomine cum lumine p φῶς appellatur, cuius rei præclarum habemus Macrobij testimonium ita dicentis de Pelasgis, *Quemque cum humanis capitibus*

i 1. Coel.
t. 100.

k 2. phys.
t. 24.

l 1. Coel.
t. 5. & seqq.

m 2. de an.
t. 35.

n 2. Meta.
t. 53.

n 2. Coel.
t. 2.

o 2. de an.
t. 68.

p Macrobi.
1. Satur.
cap. 7.

tibus
propte
-
-
Et c
Hercu
tem, s
rent, i
nam eff
sed acc
mina P
capit
lata,
menti
altissi
manæ
Platon
Mund
que p
κόσμος
Mund
aliqua
tetur,
nem d
ob ore
bus vt
nomin
scilicet
rerum
Orbis
ac toti
te; ac
tinens

De Mundi, & Hominis Analogia. 5

tribus Ditem, & virorum victimis Saturnum placare se crederent,
propter oraculum in quo erat: O

Καὶ κεφαλὰς Ἀδὴ καὶ τῶ πατρὶ πέμπειται φῶτα. *hoc est*

Et capita Diti & patri mittite virum, siue, lumina
Herculem, ferunt, postea cum Geryonis pecore per Italiam reuertentes,
suasisse illorum posteris, ut faustis sacrificijs infauista mutarent,
inferentes Diti non hominum capita, sed oscilla ad humanam effigiem arte simulata; & aras Saturnias non mactando viros,
sed accensis luminibus excolentes; quia non solum virum, sed & lumina Phota significat. Inde mos per Saturnalia missitandis cereis capit. Immo vt Vniuersi suprema pars, Caelum appellata,
sideribus miro splendore micantibus diuinarum mentium q̄ habitaculum suspicetur: ita Hominis caput q̄ 8. phys. t. 84.
altissima pars, oculorum fulgore splendida, mentis humanae Domicilium. Galeno intra se gerens, Caelo a 12. de place cap. 5.
Platone in Timæo comparatur aptissime. Recte igitur Mundi nomen Homini congruit, ob cognatam vtriusque pulchritudinem, & bonitatem; qua ille Μεγάλος κόσμος, Magnus Mundus; hic μικρὸς κόσμος, Paruus Mundus appellatur. Quam theoriam passim omnes aliqua ex parte tetigerunt; ac s̄ Simplicius aperte fa- s̄ 8. phys. com. 17.
tetur, ac persuasit Vicomercato, Animal, seu Hominem dici paruum Mundum, ac Magno Mundo similem, ob ordinem, & harmoniam multarum partium, ex quibus vtriusque natura coagmentatur. At vero nos aliam nominis cognationem in utroque hoc Mundo, Magno scilicet, ac Paruo, detegimus abditio-
rerum Vniuersitas tribus nominibus passim appelletur; Orbis, a figuræ suæ rotunditate; Mundus, a partium ac totius Munditie, pulchritudine, atque concinnitate; ac Omne, seu Omnia, a sui amplitudine, qua continens in se cuncta, dicitur etiam Vniuersum, quasi om-

omnia in vnum versa: profecto tria hæc Magni Mundi nomina, Orbis, Mundus, Omne, per vnum hoc nomen Homo, tres tantum in se litteras habens, aptissime referuntur; dempta siquidem aspiratione, quæ vere littera non est, vt admonet Quintilianus, & Agellius in suis Noctibus Atticis, reliquæ sunt tres litteræ O M O, quæ sunt Acrostichis nominum Vniuersi, quarum prima denotatur Orbis, altera Mundus, tertia Omne: A nomine vero Homo, primam illam aspirationem non solum pepulit Danthes; sed tale nomen non aspiratum, nobis esse naturale, docet ea ratione, quod in vultu cuiusque nostrum aperte legatur; quum geminos orbes oculorum, duas orbiculares litteras exprimentes, ambiat triplex linea eminens nasi, & malarum, trifidam litteræ **M** figuram referens; dum & ait,

Purgat. Cant. 23. Paren l'occhi **M** *aiè annella senza gemme.*

Chi nel viso de gli huomini legge Omo,
Ben hauria quiui conosciuto l'emme.

Quandoquidem in facie hominis duæ malarum eminentiæ per superciliorum arcus coniunctæ superne cum naso, inde ad labia protenso, repræsentant litteram

M; intra cuius lineas duæ cauitates oculorum efformant duas litteras O O; quæ quidem in vultibus hominum emaciatorum euidentius conspiciuntur sub hac imagine **M**:

Nomen igitur Hominis, eiusdem vultui natura **M** liter inscriptum, est Acrostichis formata ex tribus litteris Orbis, Mundus, Omne; quæ sunt tria Vniuersi, seu Magni Mundi nomina. Quam opinio-

Psalm. 4. Signasti super nos lumen vultus tui Domine: quum enim vultus ea pars vna sit, qua vnusquisque cognoscitur: Deus autem a nobis cognoscatur per visibiles magni mundi partes; ex quarum ordine, pulchritudine, ac motu no-

ster

ster in
sentia
gnus h
vultus
rei non
tefacit
nos lū
figura
Mundi

M

pite, &
illa par
cillanti
duntur
sti dete
quum a
vultui
neratio
ijsdem
apertu
citur O
nantur
circa te
globum
pra aer
que a n
gulæ sp
& figur
manæ n
namque
tundan
globi sp

ster intellectus attollitur in abditissimæ ac ineffabilis essentia Diuinæ qualemcumque notitiam; propterea magnus hic mundus sensibilis apte dicitur esse Domini Dei vultus: Lumen autem vultus congrue dicitur cuiusque rei nomen; quia nomen, ceu lumen, rem quamque patefacit, ac manifestat: Deus itaque tunc signauit super nos lumen vultus sui, dum in facie nostra depinxit, & figurauit naturali quadam Acrostichide tria sensibilis Mundi nomina, Orbis, Mundus, Omne, sub hac effigie **M**, quæ O M O est, nomen nostrum propriissimum.

Hinc recte apud Apuleium, Homo totus in capite, & vultu est; namque prudentia, & sensus omnes in illa parte continentur; cetera omnia membra capiti ancillantur. Hinc docte apud ^a Aristotelem reprehenduntur illi, qui Mundum ab inferiori sui parte subcælesti determinant generationi, & corruptioni obnoxium; quum a parte cælesti, quæ decreto ^b Platonis capiti & vultui proportionem respondet, denominari debeat generationis, & corruptionis experts. Itaque nominibus ipsdem appellantur Paruus, & Magnus Mundus; quod apertius atque distinctius inde constat; quia Magnus dicitur Orbis, eo quod omnes illius partes integrantes donantur * circulari figura; terra enim globosa est; Aqua circa terram mouetur tumida sphericitate; Aer circa globum ex terra, & aqua conflatum orbicularis est; supra aerem elementum ignis rotunditatem habet, atque a motu cœli voluitur in gyrum; supra elementa singulæ sphaeræ cœlestes orbiculari obtinent & motum, & figuram: sic Homo dici potest Orbis; quia partes humanæ maximopere gaudent rotunditate; sub sphaerico namque capite collum teres est; infra collum thorax rotundam æmulatur figuram; imus venter extuberat in globi speciem; brachia, femora, cruraque singula tor-

nantur

z r. de
dogm.
Plat.

a 4. Meta-
t. 23.

b in Timæ.

* 2. cœl. r.
26. & 30.

c 17. fe⁹.
probl. 3.

d in Tim⁹.
e de Mund.
c. 6. 7.
f 3 progn.
com. 3.
g lib. 2. c. 4.
h Deut. ca.
23.
Leuit. c. 15.
& alibi
passim.

i com. in
Plat. Tim.
cap. 29. 25.
pend.

k 2. de an.
p. 16.

nantur tereti figura; partes etiam internæ cunctæ ad orbicularem imaginem effigiantur: Quin & circulum esse res humanas contestatur *c* Aristoteles. Platoni vero in Symposio apud Aristophanem perfectus ac integer homo rotundæ figuræ describitur; ac talis quondam ab initio fuisse dicitur lepida quadam narratione. Magnus ille vocatur Mundus a mundicie, ac pulchritudine, ut ait Plato in Gorgia; quam admirantur, & describunt egregie *d* Plato, *e* Aristoteles, *f* Galenus, *g* Plinius, & alij plurimi: Hominis item mira mundicies est, & pulchritudo; quam nemo non videt, nemo non prædicat; quamque custodiendam esse frequenter iubet sacra *h* pagina, leprosos, pollutos, & menstruatas arcens ab humano commercio; & immundorum animalium esum hominibus interdicens. Magnius demum ille Mundus, quod omnia contineat intra sui ambitum, appellatur Omne, ac Vniuersum; quasi omnia in vnum versa: sic Homo Magni Mundi compendium, ut dicebat *i* Ficinus omnia per quamdam similitudinem in se habet; Homo denique, ait, *l* totus est mundus, per intellectum quidem refert proportionem aliquam firmamentum, per rationem speculatiuam Saturnum; per practicam Iouem; per utriusque expressionem Mercurium; per sensum imaginationemque Solem; per irascibilem Martem; per concupiscentiam Venerem; per vegetalem Lunam; per vehiculum Cælum; per corpus tractabile regionem elementalem: Nobis vero Mundi compendium est Homo; quia omnia per quamdam participationem intra se continet, elementa, ex quibus ceu mistum corpus constituitur; plantarum naturam, cum quibus est in genere vegetabilium; animalium sortem, cum quibus communem habet sentiendi, & mouendi facultatem, animalium, *k* constitutricem; cœlestem quoquo pacto substantiam; quia spiritiuosa substantia seminis humani proportionem

re-

respo
deniq
Intell
rumi
m Ar
Timæ
minat
haben
lectua
co no
sensu
social
Homo
ut in
corda
quani
ne La
dicem
hæc fig
quoda
mirific
maxim
dum r

temur

respondet elemento stellarum, vt ait. l. Aristoteles; ac denique Diuinam quodammodo Mentem; quoniam Intellectus humanus Intelligentijs, Deoque summo mirum in modum similis, ac maxime cognatus est, eodem Aristotele doctore. Vnde rectissime Chalcidius in Timæo Platonis inquit, Homo paruus Mundus recte nominatur; quia ex ijsdem omnibus est, corpore eandem habente materiam; anima eiusdem naturæ, scilicet intellectualis. n. Mirabellius Hominem denominat a Græco nomine *ὁμόνοια*, quod concordiam significat, & consensus; quod Homo sit animalium omnium maxime sociabilis: ceterum si a voce Græca denominari potuit Homo a concordia, dixerim, id propterea factum; quia vt in Mundo, sic in Homine mire consentiunt, & concordant inter se omnia penitus entia tam corporea, quam incorporea; quæ nuper enumerauimus: at vereor, ne Latina vox habeat suæ denominationis Græcam radicem; quum ipsa vox *Homo*, nulla sit apud Græcos in hac significatione. Igitur, vt supra probauimus, Homo quodammodo est omnia; & nomen habet, quod in se mirifice continet tria Vniuersi nomina; proindeque maxima reperitur Analogia inter Hominem, & Mundum ratione nominis.

Mundum, & Hominem conuenire in causa

finali. Cap. II.

Nomine Platonici consueuerunt ascendere ad essentiam rei; sed quoniam essentia cuiusque rei pendet, constituiturque, ac proinde innotescit ex eiusdem causis; iam opus est vt causas vtriusque Mundi meditemur. Porro decretis a Aristotelis, principatum in-

B

ter

l. 2. de gen.
an. c. 3.

1. Meta. su.
2. c. 2.
m. 1c. Ethi.
c. 7. 8. & 9.

n. in Litt.
Homo.

l. 1. de gen.
an. c. 3.

1. de part.
c. 1.

ter omnes obtinet caussa finalis; quæ, vt impellit effectricem ad rei primam productionem, ita prima est in efficientis intentione, ac in ordine doctrinæ. Profecto finalis caussa Mundi, & Hominis reciprocare videtur; nam Mundi finis proprius est Homo; & Hominis finis proprius est Mundus: communis autem finis vtriusque, Mundi, scilicet, ac Hominis, vnus est Deus. Mundi quidem finis proprius est Homo; nam Hominis gratia, *b* 2. phys. t. 24. Mundus conditus est; quod & *b* Aristoteles non diffitetur, dum ait, Hominem esse quodammodo finem omnium rerum; nam hæc propter nos sunt: dum constituit, *c* Naturam facere omnia hominum caussa; & dum comparat Vniuersum *d* Vrbi cuiusdam magnæ; in qua Deus lex est, in omnem partem ad æquilibrium vergens; *c* 1. polit. cap. 5. At vero eidem *e* Magistro ciuitates sunt propter vnum *d* de mūd. c. ult. Hominem factæ, vt in ijs bene viuat. Quare finis Mundi est Homo. Quam sententiam non solum collaudat *e* 1. polit. cap. 1. Glossator interlinearis in sacra *f* pagina, cui, *b* ostione melior, quia homini necessarius, propter quem creata sunt omnia: *f* Genes. cap. 7. sed etiam apud *g* Platonem Socrates, qui seciueni mundanum esse dicebat. Hominis autem finis proprius est Mundus, quia finis Hominis proprius est Vniuersi Mundi perfecta cognitio; quum enim scientifico in vita contemplatiua finis vnus sit obiectum; ac finis vitæ contemplatricis vna sit veri cognitio: quum homo naturali quodam appetitu ducatur ad rerum omnium cognitionem; propterea finis humanæ naturæ est totius Mundi certa cognitio. Quin *h* Aristoteli forma est finis materiæ; quum autem homo per intellectum, veluti *i* materia, sit *k* potentia omnia: iam Hominis proprius, ac *i* 3. dean. t. 5. verus finis est omne ens, atque adeo Mundus sub ratione entis cognoscibilis: Mundus enim ex omni natura, *k* 3. dean. t. 2. 17-37. 38. tam sensibili, quam intelligibili constitutus, est adæquatum

tum

De Mundi, & Hominis Analogia. II

tum obiectum hominis; qui per sensum fit omnia sensi-
bilia, & per intellectum omnia intelligibilia; vt l edo-
cet Aristoteles. Hominis igitur finis est Mundi totius
cognitio. Verum vnus & idem Deus finis est tum Mun-
di totius, tum etiam Hominis: Mundi quidem, vt ait
m Aristoteles; quia Deus est summum bonum, ad quod
omnia ordinatur, & in quo consistit bonum Vniuersi; &
quia est n forma totius, quæ semper est o finis suæ ma-
terix: Hominis autem, quia finis hominis præcipuus est
beatitudo, quæ consistit in contemplatione rerum ma-
xime p Diuinarum. Quum itaque finis Mundi, & Ho-
minis adeo connectatur, vt Mundi finis proprius sit Ho-
mo; nam Mundus conditus est a natura, vt Hominem
conseruaret, ac tueretur: Hominis vero finis proprius
sit Mundus; quoniam Homo constitutus est vt Mun-
dum q compleret, atque r contemplaretur, licet Ec-
clesiastes appellet hanc occupationem pessimam: id
enim malignitatem non significat, sed laborem; quia
contemplatio Mundi est hominibus occupatio laborio-
sa, eo prorsus nomine, quo labor improbus appellatur
a θ Poëta, non ab vlla malignitate, sic igitur occupatio
pessima dicitur contemplatio, quæ tamen bona, & opti-
ma; quum vita contemplatiua sit i finis præcipuus
hominis: Vtriusque vero, Mundi scilicet, ac Hominis,
finis communis vnus sit Deus; quia Mundus conditus
est, vt Deus, qui summe bonus est, se se ad extra com-
municaret: Homo vero creatus est, vt Deū cognosceret,
amaret, possideret, eoq; frueretur. Iam mira proportio
est inter Mundum, & Hominem ratione causæ finalis;
vt rectissime dicatur Homo esse parvus Mundus; & Mū-
dus vicissim a t Platone definiatur esse animal intelligēs
Diuina prouidentia constitutū, quod est dicere, Magnus
quidā homo; nam homo definitur esse animal rationale.

l 3. de an.
t. 37. 38.

m 2. de an.
t. 35.

12. meta.
t. 52. & se-
quentib.

n 1. meta.
c. 2.

12. meta.
t. 49.

o 2. phys.
t. 92.

p 10. Ethic.
cap. 7. & 8.

q Genes. 2.
r Eccle-
sialt. 1.

θ Virg. 1.
Georg.

i 10. Ethic.
c. 75.

t in Timæo

*Mundicum Homine mira similitudo perspicitur in
vtriusque causa effectrice. Cap. III.*

a 2. phys.

t. 28.

b 2. phys.

t. 89.

c 1. de gen.

t. 55.

d 1. top. c. 9

e 8. phys.

t. 1. & seqq.

f 8. phys.

t. 15.

g 1. ccel.

t. 100.

h 1. meta.

t. 38.

Vum finalis causa maximam obtineat connexionem cum causa effectrice; nam finis definitur esse bonum, cuius adipiscendi a gratia causa efficiens operatur; diciturque adeo esse quod primo existens in agentis b intentione, ipsum saltem c metaphorice mouet de otio ad negotium, impellitque ad operandum: propterea post causam finalem, in Vniuerso, & in Homine perspectam; ad effectricem Magni, & parui Mundi causam considerandam aggredi par est. Qua quidem in re mirificam habemus Mundicum Homine cognationem; quum vterque vnā & eandem habeat sui causam effectricem Deum Optimum Maximum. De Mundo quidem certissima res est, etiam apud Aristotelem; quum enim Magister quæstionem Vtrum Mundus sit æternus, an non, constituat esse problema d neutrum, seu dialecticum; de quo neutro modo, seu contrarie opinantur sapientes; quippe vtriusque sunt rationes suasibiles; licet ad æternitatem primi Motoris adstruendam e confirmauerit Mundi æternitatem: Vt cumque tamen de Mundi æuo censuerit, semper Vniuersi vnā effectricem causam assignauit Deum summum; etenim si Mundum æternum esse constituit, ille, qui æternorum effectuum æterna f principia cognouit; Orbis æterni causam effectricē æternā assignare potuit; non quidē a qua Mundus aliquādo productus fuerit, quā antea non esset; quoniam hæc origo solis competit non æternis; sed a qua tum ab g æterno dependeat in esse; tum semper in æternum conseruetur: id enim principium, a quo quid

quid de
ctricis
tiam, se
cipium
etenim
sit hon
quem
vnum
enim
gēte vi
vt k a
esse, &
esse ni
sentia
ibi sign
nibus
non al
Aristo
de ver
ma, n
princi
est; n
est ea
quod;
sa o pr
quod
tione
non n
respec
defini
princi
ctiua
est ad

quid dependet in esse, & in conseruari, ad genus effectricis causæ reducitur; si nomine *g* esse, non essentiam, sed existentiam intelligamus; forma enim est principium *b* essentia, causa effectrix existentia; pater *b* 2. de an. t. 37. etenim filio causa est ut sit; anima filij causa est filio ut sit homo. Ceterum in Aristotelis doctrina, Mundi, quem is existimat æternum, causam effectricem esse vnum Deum, multa sunt quæ suadeant aperte: in primis enim *i* Aristoteles a natura Diuina extra cœlum degente vitam beatissimam, quæ nihil est aliud quam Deus, *i* 1. cœl. t. 100. ut *k* alibi late probauimus, ait, pendere rebus omnibus esse, & viuere, his quidem clarius, his autem obscurius; esse nimirum existentia, & viuere, quod est esse *l* 2. de an. t. 37. existentia: ac ut omnium rerum nomine nil nisi Mundum ibi significat *m* Aristoteles; ita per causam rebus omnibus esse contradistinctum ab ipso viuere tribuentem, non aliud quam effectricem designauit: Deus igitur ab Aristotele ponitur causa effectrix totius Mundi. Deinde vero apud eundem Aristotelem habemus hoc dogma, *n* Deus etenim tum causa omnibus esse videtur, tum quoddam principium: nempe Deus Vniuersi tum absolute causa est; nam forma, & finis est Orbis totius tum speciatim est ea causa, cui proprie conuenit esse principium aliquod; ea vero est causa effectrix; nam etsi omnis causa *o* principium sit; tamen quæ determinate principium quoddam est, una effectrix est, quæ sola in sui *p* definitione dicitur esse principium: quum etiam *q* forma, *p* 2. phys. t. 28. non in relatione ad materiam, cuius est forma, sed in respectu ad operationes, quarum est causa effectrix; *q* 2. phys. t. 3. definiatur esse principium aliquod: scilicet forma est principium effectiuum motus; materia est causa subiectiua motus; propterea natura, quæ *r* commune quid est ad materiam, & ad formam, definitur esse principium ali-

aliquod, ratione formæ, & causâ motus & quietis, ratione materiæ. Sic igitur ens illud, quod est rebus omnibus tum causâ, tum principium aliquod, est determinate Mundi totius causâ efficiens: at Aristoteli Deus *f* hic videtur esse tum causâ omnibus, tum principium quoddam: igitur ex Aristotele Deus est causâ efficiens Vniuersi. Deinceps autem apud eundem *t* Auctorem laudatur Anaxagoras, & Hermotimus, qui dixit, *Vt in animalibus, ita in natura intellectum inesse causam Mundi, totiusque ordinis*: sed intellectus inest solum in animalibus rationalibus, quæ sunt homines *u* Aristoteli: & in homine rationalis anima est causâ triplicis generis, ac potissimum efficiens: igitur ex Aristotele Diuinus Intellectus est causâ effectrix totius Mundi. Præterea vero causâ efficiens Aristoteli definitur *y* passim esse id, vnde principium motus, ac mutationis primum: tale vero principium primum motus & mutationis eidem Doctori nihil aliud est, quam *z* natura in materiam & formam *a* distributa; & quum certum sit, ab eo efficiente, vnde materia pendet, formam etiam prouenire; certo certius est, Aristotelem collaudantem eos, qui dixerunt Diuinum Intellectum esse causam mundi, totiusque ordinis, eo loci alteram Dialectici, siue Neutri problematis partem approbare, qua constituitur Deus esse causâ effectrix tum materiæ mundi, tum eiusdem formæ accidentariæ, quæ in ordine partium consistit: Vt enim animalium anima in eorum constitutione partes corporeas efformans, & organizans, causâ est effectiua mirabilis illius ordinis, quo illæ inuicem disponuntur ad integritatem totius animalis: ita Deus Aristoteli dicitur esse causâ totius ordinis; quia Mundus, vt *b* alibi docuit, est ordo & digestio vniuersorum, quæ a Deo, & per Deum asseruantur; & speciatim, quia *c* verus sermo est,

ait,

f 1. meta.
sum. 1. c. 2.

t 1. meta.
su. 2. cap. 2.

u 2. de an.
1. 29.

x 2. de an.
1. 36. 37.

y 2. phys.
1. 28.

z 1. meta. 1. 2.

a 1. phys.
1. 3.

a 1. phys.
1. 4. & 21.

b de mund.
cap. 2.

c de mund.
cap. 7. init.

ait, a
Deo, tu
que natu
fidium
cys per
tur, at
Insupe
le peni
tum in
det: n
est ma
Deo p
ceteru
forma
vt bon
actu;
quia m
ponitu
operat
est pri
natur
Ampli
scrime
ta vte
nerat
Vniue
pho c
dem
bet, v
Perser
ipsum b
ipsum
exercit

ait, a maioribus proditus inter omnes homines, & vniuersa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque coagmentata, nullamque naturā satis instructam ad salutem esse posse, quæ citra Dei præsidium suæ ipsa demum tutela permissa sit: Quia d. Dei solius auspicijs perenniter & compositæ præeuntis vniuersus hic cæli ordo regitur, atque administratur, numeros omnes concinnitatis habens.

Insuper e Aristoteli Deus est tale principium immobili penitus, actu ens, ac necessarium, a quo tum cælum, tum infra cælum collocata natura elementaria dependet: modo constitutum ex cælo & elementari natura, est magnus mundus, ac Vniuersum: itaque Mundus a Deo pendere dicitur vt a principio, quod est ens actu: ceterum tale principium est causa efficiens; tum quia forma operatur, vt actus; materia, vt potentia; finis, vt bonum potentia comparabile; agens solum, vt ens actu; nam omne agens agit quatenus est f. actu: tum quia materia est principium, ex g. quo res fit, & componitur; forma est principium h. quo primo res est, & operatur; finis est id i. cuius gratia sola causa efficiens est principium a. k. quo res fit, & conseruatur, & gubernatur: igitur Aristoteli Deus est causa Mundi efficiens.

Amplius efficiens causa, ad materialis formalisque discrimen, quæ sunt partes compositi effectus, est separata vtcumque ab effectū suo; nihil enim l. seipsum generat; modo Deus m. Aristoteli dicitur esse bonum Vniuersi ab eo separatum: ergo Deus eidem Philosopho est causa efficiens Vniuersi. Posterius apud eundem n. Magistrum Deus erga Mundum totum se habet, vt Dux erga exercitum; ait enim citatis verbis, Perscrutandum autem etiam hoc, quomodo natura Vniuersi habeat ipsum bonum, & ipsum optimum: Vtrum separatum quiddam, & ipsum, an per se, an ipso ordine; an utroque modo: quemadmodum exercitus: etenim bene esse eius in ordine, & dux ipse est; ac magis

d. de mund.
cap. 7. circa fin.

12. meta.
1. 38.

f. 3. phys.

1. 17.

g. 1. phys.

1. 65. 82.

h. 2. de an.

1. 24.

i. 1. de gen.

1. 55.

2. de an. 1.

37.

k. 2. phys.

1. 28.

l. 2. de gen.

an. c. 1.

2. de an. 1.

47.

8. phys. 1.

60.

m. 12. meta.

1. 52.

n. Ibid.

ip-

ipſe non enim ipſe propter ordinem; verum ordo propter ipſum eſt.

At vero Dux eſt cauſſa efficiens, quæ primo exercitum cogit, conſtituitque; conſtitutum, coactumque deinde mouet, atque gubernat: Deus igitur Ariſtoteleſi cauſſa eſt efficiens Mundi totius. Poſtremo Deus Ariſtoteleſi doctore, ſe habet ad omnia entia, vt Princeps ad ſuos ſubditos: ſed Princeps ad ſubditos ſe habet vt cauſſa mouens, eos gubernans, ac regens, prauos poenis mulctando, probos premijs honorando: ſic igitur Ariſtoteleſi Deus eſt cauſſa efficiens Vniuerſi. Cauſſa, inquam, efficiens Vniuerſi eſt Deus in Ariſtoteleſis doctrina, Mundi æternitatem inter *p* neutra problemata reponente; tum quia Mundum *q* partitus in cœleſtem, & elementariam regionem, ætheream Vniuerſi partem a *r* ſolo Deo, ſeu conditam ab initio *f* temporum, ſeu dependere cenſuit Ariſtoteleſes ab æterno, ſine vllius peculiaris efficientis miniſterio: ſed partem elementarem aſſidue *n* gigni, & interim conſtituit a *r* Deo quidem, verum vt a cauſſa comuni & remota; quæ gubernat cauſſas ſecundas, & proximas: cum quibus concurrat eminenter *r* cooperans ad omnes effectus producendos. Ita ergo Magiſter nos edocuit, Deum eſſe cauſſam effectricem Vniuerſi. Sed pari plane modo Deum eſſe cauſſam Hominis effectricem nobis comprobatur idem Ariſtoteleſes: In primis enim Homo proprie generatur, & conſtituitur in eſſe per animam a rationalem, prout a vegetali, & a ſenſitiva contradiftinguitur; vt ait Ariſtoteleſes: cui quum Homo partem animæ ſuæ mortalem a parentibus adipiſcatur interuentu ſeminis, nimirum vegetalem a *b* matre, & ſenſiualem a patre quibus cooperatur Deus vt cauſſa omnium prima, ſine qua nulla *e* ſecundarum quicquam efficere poteſt: immortalẽ tamen partem animæ ſuæ quilibet homo

in

o 12. meta.

t. 56.

Ipſe 8.

in poli.

paſſim.

p 1. top. c. 9.

q 4. meta.

t. 23.

r 1. meta.

ſu. 2. c. 2.

12. meta.

t. 28.

f 2. poli.

cap. 6.

3. de gen.

an. c. 1.

r 1. cœl.

t. 100.

n 1. de gen.

t. 13.

4. meta. t.

23.

a 2. de gen.

t. 59.

7 12. meta.

t. 56.

x 1. cœl.

t. 32. &

100.

a 2. de gen.

an. cap. 3.

b 2. de gen.

an. cap. 4.

r 8. phyſ.

t. 33.

in ortu
d acced
ſibi ob
cuique
niat: i
perinde
vero M
attiner
quod ſi
do ſep
phyſic
formas
probat
nerat,
homo p
ma mo
animal
qui foet
vt innu
mus in
ne k I
ipſum c
locum
hac item
apertifi
m alio
accendit
genera
tibus in
portion
do inte
obliqui
ctitur S

in ortu suo, non a parentibus habet, sed extrinsecus
 d accedentem sibi e aduenam, adeoque a summo f Deo d 2. de gen.
 sibi obtinet impertitam: Quum igitur forma, & anima an. c. 3.
 cuique composito non nisi a sua causa effectrice proue- e 4. de part.
 niat: iam ex Aristotele causam hominis effectricem, c. 10.
 perinde ac Mundi, Deum esse dicere debemus. Deinde f 3. Rhetor.
 vero Magister, idem g alibi decernens, Ad physicum g 2. phys.
 attinere considerationem formæ, prout est in materia, t. 26.
 quod si quæ forma sic est in materia, vt ab ea sit aliquan-
 do separabilis; eius separatæ meditationem non esse
 physicam, sed ad Metaphysicum pertinere: dare vero
 formas in materia degentes, ab ea separabiles; ex eo
 probat ibidem Aristoteles, quod Homo hominem ge-
 nerat, & Sol; nempe quoniam hominem generat tum
 homo parens, qui foetui suo tribuit in vtero partem ani-
 mæ mortalem, qua communicat cum plantis, & brutis
 animalibus: tum etiam Sol, hoc est, Deus optimus;
 qui foetui nostro conciliat animæ partem immortalem;
 vt innuit hoc in loco b Psellus; & nos late confirmaui- b com. in 2.
 mus in opere i De Ortū animæ humanæ, ac in volumi- phys. t. 26.
 ne k De Immortalitate animæ rationalis. Insuper hoc i lib. 1. c. 49.
 ipsum clare videtur contestari Magister l alibi fere hunc k lib. 2.
 locum declarans his notis, Homo hominem generat, præter cap. 31. 32.
 hac item cuncta mouens, tamquam omnium primum. Ad hæc & 33.
 a pertissime comprobatur hanc sententiam Philosophus l 12. meta.
 m alio in loco scribens, Quod Deus in anima lumen intellectus t. 24.
 accendit: videlicet, quod Deus, vt Sol incorporeus, in
 generatione hominis accendit in anima, foetui a paren-
 tibus indita, mentem, & intellectum; qui n lumini pro- n 3. de an.
 portione respondet. Amplius Aristoteles o aliquan- t 18.
 do inter causas hominis effectrices, præter patrem, & o 12. meta.
 obliquum circulum (p quo cum alijs planetis comple- t. 26.
 ctitur Solem) connumerat etiam Solem, scilicet Deum p 2. de gen.
 t. 56.

§ lib. 2. cap. 4. summum; ut fuse probauimus in opere De 7 Animo-
 rum Immortalitate: quam theoriam non est ut hic re-
 § 1. coel. petamus. Præterea Philosophus 7 asserit, a Deo, ex-
 t. 100. tra cælum vitam felicissimam agente, pendere cunctis
 rebus esse, ac viuere; his quidem clarius, his autem ob-
 scurius: modo quæ a Deo pendent obscurius, ea sunt,
 quorum Deus est causa remota; quæ autem ab eo cla-
 rius pendere dicuntur, sunt ea, quæ proxime pendent,
 ac efficiuntur a summo Deo: cæterum nihil inter no-
 stratia, seu inter corpora reperitur, quod a Deo imme-
 diate procreetur, nisi Mundus, & Homo quoad animam
 rationalem: igitur Hominis anima rationalis effectri-
 cem sui causam obtinet Deum optimum de sententia
 f 2. de im. Magistri: quam rationem § alibi nos diligenter explica-
 an. cap. 44. uimus. Vt, anima rationalis, qua foetus fit homo,
 2. de gen. ad aliarum omnium differentiam, doctore 7 Aristote-
 an. cap. 3. le, Diuina est: sed quum aliæ animæ Deum habeant sui
 causam effectricem remotam; sola rationalis est ideo
 Quol. Diuina; quia pendet a Deo, ut a sui causa effectrice
 q. 21. proxima, & immediata. Quod etiam obseruauit subti-
 lium Princeps ille Scotus, inquiens, *Quia certum fuit Aristotelem secundum sua principia posuisse animam intellectiuam esse à Deo immediate; & ad hoc attingere potest ratio naturalis, quum sit immortalis: & ita aliquid nouum potest immediate esse à Deo; & tamen non contradicit sibi secundum sua principia. Quin etiam*
 x 1. polit. x Aristoteles Homerum laudat, qui scribit, Iouem; hoc
 cap. 8. est, Deum summum, esse patrem, adeoque genitorem,
 7 Plin. l. 2. Deorum, hoc est corporum cælestium; quæ ab 7 Anti-
 c. 1. quis, & ab ipso 2 Aristotele, Deorum nomine nuncupa-
 x 2. coel. bantur. Ita ergo Deus optimus est causa efficiens im-
 t. 17. mediata Mundi, & Hominis eadem ratione apud Ari-
 stotelem; quia ut Mundum ab æterno proxime proue-
 nisse

nisse de
 specien
 animos
 emana
 lis hum
 singula
 no duc

Mun

caussa
 mum
 efficie
 primu
 propr
 mum
 sam e
 merit
 Porro
 que in
 vna q
 rem d
 totius
 accide
 ordo
 tum;

nisse dependereque a Deo, censuit Philosophus; ita tum speciem humanam, tum singulos hominum intellectus, animosque rationales ab æterno immediate produci, ac emanasse putauit a summo Deo; sed in tempore singulis humanis conceptibus organisatis infundi; adeoque singulos homines quotidie a Deo procreari, vt ab æterno dudum Vniuersum produxit, de mente Philosophi.

*Mundo, & Homini consimilem utcumque inesse
causam formalem. Cap. IV.*

Effectrici causæ proxima est formalis, quæ ab illa proxime dependet, siue per educationem e potestate materiæ, vt forma omnis caduca, siue per creationem, siue per simplicem emanationem ab agente, vt forma quæuis æterna: Quo nomine causa efficiens generatim *a* definitur esse id, vnde primum principium mutationis, & status; quoniam causa efficiens est id, vnde prouenit pendetque forma, quæ est primum principium motus & quietis; quum sit maxime propria præcipuaque *b* natura; quæ definitur esse primum principium *c* mutationis, & quietis. Post causam effectricem, qua Mundus, & Homo conueniunt, merito nunc vtriusque forma nobis consideranda est: Porro duplex in quouis composito naturali; proindeque in Mundo, & in Homine forma considerari potest; vna quidem accidentalis; quæ in exteriorem, & interiorem diuiditur; altera vero substantialis, quæ in formam totius, & in formam partis subdiuiditur. Forma Mundi accidentalis exterior, est eius figura; interior autem, est ordo partium Mundi ad inuicem in relatione ad totum; quæ pulchritudo nuncupatur: Forma vero totius,

quæ Mundi essentia dicitur, inferius aptiori loco, vt & Mundi figura, & pulchritudo, considerabitur; nunc forma partis appellata nobis est introspectienda, quæ propriissime dicitur forma substantialis. Mundi sane forma substantialis Aristoteli est anima, eaque intellectiua, & omnino Deus optimus vniuerso assistens; vt Philosophi placita meditantibus manifestum fiet: In primis enim Aristotele *d* doctore Cœlum, & Vniuersum est animatum, obtinens in se principium sui motus *e* effectiuium, & animalium proprias differentias positionum, sursum, deorsum, dextrum, & sinistrum: at essentialis forma animantium est anima: Mundus ergo habet eam formam essentialem, quæ collocatur in animarum serie. Præterea vero scribit *f* Aristoteles, *Primum igitur non bene est dicere animam magnitudinem esse: eam enim, quæ Vniuersi, talem esse vult, qualis est vocatus intellectus; non enim qualis sensitiua est, nec qualis desideratiua, &c.* Deinde vero Magister *g* ait, Vt in animalibus, ita in tota natura intellectum esse causam Mundi, totiusque ordinis: at Aristotelis decretis, *h* omnis anima, proindeque intellectiua in omni corpore animato, est causa non solum efficiens, & finalis, verum etiam formalis: ergo Mundi forma substantialis est anima intellectiua. Deinceps autem autor libelli de Mundo, siue, vt ego quidem *i* arbitror, is fuerit Aristoteles, siue Theophrastus, vt alij crediderunt, asseuerat Deum esse causam, quæ cunctarum ipsa rerum vim habet tutricem, & *k* continentem; modo causa fouens, & continens materiam vna est forma, vt non semel docuit *l* Aristoteles: Magister itaque censet Deum esse causam formalem Vniuersi. Postea Cælium, ac Vniuersum est vnum numero, & specie; quia eius forma, quæ est ipsum quod quid erat esse primum, est actus absque materia; proindeque vnum numero, &

spe-

d 2. cœl.*t* 13.*e* 8. phys.*t* 29.*f* 1. de an.*t* 46.*g* 1. meta.*su* 2. c. 2.*h* 2. de an.*t* 36. 37.*i* 2. Alleg.

Perip. cap.

5.

k lib. de

mund. c. 7.

l 3. phys.*t* 67.*4* cœl. 1. 3.*4* 1. 1. 1.

3.

2 de an.*1* 2.

species;
esse, vni
tur Vni
summus
vitæ est
eidem p
pora an
go mult
habebit
omnia t
princip
solus D
est form
est q ac
ma; & i
terum A
totum, c
Aristote
igitur A
ma Mun
rissimi v
sumpliss
tione fac
Philosop
nuam faci
τω, ou
dicuntq
fissimis:
tione vn
rum; Occ
lishuman
generation
non modo l

rehabita esse videatur, operam precium existimo hunc in modum statuere; Et primo quidem hoc ipsum cogitare, quod non voluptatis, sed procreandæ sobolis causa mulieribus admiscetur: Siquidem facultates ipsas, instrumenta, et appetitus hominibus dedit Deus, non ut voluptate fruantur, sed ut eorum genus perpetuaret, ac permanscat: Nam quum fieri non possit ut homo ipse, qui mortalis natus est, diuinitatis efficiatur particeps, si generis immortalitas assumatur, in singulis supplens Deus, et generationem hanc infinitam, et continuatam reddidit. Hoc igitur unum spectare in primis oportet, non esse concumbendum voluptatis causa. Qua de re ne verbum quidem Aristoteles eo loco. Quin & postremo huius Ocelli sententiæ genuina verba plurimum dissident a verbis Aristotelicis nuper allatis, ait enim Lucanus, καὶ ἵκασον ἀνθρώπων ὁ θεός, ἀκατάληπτον ποίησας καὶ σωζῆν τὰ πάντα γενέσθω. Sed redeamus ad pensum. Vltterius, bonum per se inexistens vnicuique rei, est eius et forma substantialis: modo bonum Vniuersi, per se illi inexistens, maxime Deus est, qui Mundo assistit, ut Dux exercitui, ac Princeps ciuitati; quod monuit Aristoteles: Deus igitur est anima Mundi, & forma essentialis Vniuersi apud Aristotelem. Amplius Mundi pars essentialis præcipua, & princeps, est illius forma substantialis; quum materia cedat nobilitate ipsi formæ, cuius gratia est: at Aristoteli Deus est mundi pars præcipua, & princeps: ergo Deus Magistro est Mundi forma substantialis. Dein Philosophus asserit; Mundum esse constitutum ex ijs, quæ sunt homine longe diuiniora: sed vnus Deus est homine quoad animam longe diuiniore; nam Intelligentiæ secundæ proximo gradu rationalem animam supergrediuntur: quod & sacra pagina nos docuit; in qua legimus, tum Angelos esse confervos hominum; tum, Quid est homo, quod memores eius aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paullo minus

2. 1. phys.
1. 81.

12. meta.
1. 52. & sequentib.
2. de an.
1. 2.

2. phys. 12
2. phys.
1. 92.
de mund.
cap. 7.
12. meta.
1. 56.

6. Ethic.
cap. 7.
Apoc. c. 22
Chry. ost.
in ep. ad
Hebr. c. 1.
& 2. hem. 3
Psal. 8.

nus ab Ang
super opere
sententia
sunt in m
substanti
i decreto
lo; atque
stente in
competit
sim sua m
tus in eo
est esse f
Vltterius
tas, & pop
forsan impo
netur: car
in populosa
fide; nam l
sarium esse
potest recip
quæ & hoc
in loco di
mox. Hoc
re debemus
ad equilibri
rietatem; q
lis prescript
euntis Vni
omnes conc
Vnde non
dem Arist
uersum di
continere

nus ab Angelis; gloria, & honore coronasti eum, & constituisti eum
 super opera manuum tuarum. Quin Aristoteles in eandem
 sententiam infert, Hominem esse optimum eorum, quæ ^{h. 6. ethic.}
 sunt in mundo: Deus igitur est anima Mundi, & forma ^{cap. 7.}
 substantialis assistens Vniuerso. Posthæc, Aristotelis
 i decreto, Deus est in Vniuerso, & vicissim cuncta in il- ^{7. Eucl.}
 lo; atque omnia mouentur ad boni appetitum ab inexi- ^{cap. 18.}
 stente in nobis Numine: modo soli formæ substantiali
 competit esse in sua ^{h. materia}; & esse id, in quo vicis- ^{2. phys.}
 sim sua materia ^{l. continetur}; & esse principium ^{m. mo.}
 tus in eo, in quo est: Deus igitur ex Aristotele dicendus ^{3. phys.}
 est esse forma substantialis Vniuersi, & anima Mundi. ^{67.}
 Vtcrius ait ^{n. alibi} Magister, Non enim est idem magna Cui- ^{3. phys.}
 tas, & populoſa: quin etiam re, & effectus patet; quia difficile est, & ^{4. cel. 35. &}
 forſan impossibile, ut quæ nimium populoſa ſit Ciuitas, optima guber- ^{2. de an. t.}
 netur: earum certe, quæ bene gubernari dicuntur, nullam videmus ^{39.}
 in populoſam multitudinem eſſe diſfuſam: patet etiam ex rationum ^{2. de an. t.}
 fide; nam lex ordinatio quædam eſt, & bonam legis poſitionem neceſ- ^{24. 1. 3. &}
 ſarium eſt eſſe bonam ordinationem: at multitudo nimium magna non ^{7. polit.}
 poteſt recipere ordinationem: Diuina enim potentia id opus eſſet; ^{cap. 4.}
 quæ & hoc totum continet: Hisque conſentanea ſcribitur * alio ^{* de mund.}
 in loco dicens, Quod lex in Ciuitate, hoc Deus eſt in Mundo: & ^{cap. 7.}
 mox. Hoc idem de Vrbe maiore, & de hoc inquam, Mundo exiſtimare
 debemus: Deus enim nobis lex eſt; in omnem illa quidem partem
 ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam va-
 rietatem; quippe quæ potior ſit illis legibus, & ſtabilior, quæ in tabu-
 lis præſcriptæ ſunt: eius enim auſpicijs perenniter & compoſite præ-
 euntis Vniuerſus hic Cæli ordo regitur, atque adminiſtratur, numeros
 omnes concinnitatis habens; in omnes ipſe naturas partitiſ, &c.
 Vnde non vna ratio propoſiti deducitur; primo ſiqui- ^{7. polit.}
 dem Aristoteli Deus ^{o. continet} hoc totum, quod Vni- ^{cap. 4.}
 uerſum dicitur: ſed eidem ^{p. Autori} proprium formæ eſt ^{4. cel. r.}
 continere materiam: igitur apud eundem Philoſophum ^{23. 35. &}
 Deus ^{2. de an. t.}

Deus est forma substantialis Vniuersi, & anima Mundi.
 Deinde Magistro Deus erga Mundum se habet vt lex
 in Ciuitate: Modo lex est anima Ciuitatis, & forma sub-
 stantialis Urbis, optime regens omnes eius partes: ergo
 Deus Aristoteli est anima Mundi, & forma substantialis
 Vniuersi. Deinceps proprium formæ substantialis est,
 perficere totam suâ materiam, singulasque illius parti-
 culas bene gubernare: modo Deus q Aristoteli bene gu-
 bernat omnia entia, & vbiq; locorum est in r Vniuer-
 so: Deus igitur apud Aristotelicos est anima Mundi, &
 forma substantialis Vniuersi. Hanc opinionem ante Ari-
 stotelem coluit Pythagoras; qui Deum definiens apud
 Lactantium scribit, Deum esse animum, qui per Vni-
 uersas Mundi partes, omnemque naturam commens,
 atque diffusus, ex quo omnia quæ nascuntur animalia
 vitam capiunt. Idem censuit t Virgilius, cui tum
 ——— Iouis omnia plena:
 tum, n Principio cælum, terras, camposque liquentes,
 Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
 Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
 Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.
 x 4. Georg. tum x alibi construitur,
 ——— Deum namque ire per omnes
 Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum:
 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum;
 Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
 , Deor. Democritus Abderites, relatu y Gyraldi, existimauit
 Get. syn. 1. Deum esse mentem, & Mundi animam. Eiusdem x te-
 z ibid. stimonio Marcus Varro Deum ait se arbitrari esse ani-
 a r. de plac. mam Mundi. Plutarcho referente, a Thales asseruit
 Phil. cap. 7. Deum esse mentem Mundi, adeoque animam Vniuersi.
 b 10. Ethic. Sed redeamus ad Aristotelem, qui statuit b alicubi,
 c. 4. 7. & 8. Vnumquodque esse id, quod in eo est summum, & me-
 lius;

lius; pr
 in hom
 esse id
 substan
 clarissu
 di anim
 na, in c
 & omnia
 namqu
 cui cor
 In
 tum M
 nia qu
 euiden
 les his
 esse corp
 neque va
 illo sunt
 que vlla
 sunt lati
 tam, &
 nomen
 vite vni
 animu
 nem &
 nens, au
 tale &
 tem obse
 sententi
 sum intr
 mum que
 melius e
 prauitat

Mundi. et vt lex
ma sub-
tes: ergo
stantialis
ialis est,
us parti-
bene gu
Vniuer-
undi, &
nte Ari-
ens apud
per Vni-
ameans,
animalia
um

lius; proindeque hominem esse intellectum; quo nihil est
in homine & præstantius: profecto dum asserit Deum
esse id quodcumque est; qui & sæpe definierat formam
substantialem esse rationem eius quod quid erat esse;
clarissime docet Deum esse Vniuersi formam, & Mun-
di animam. Quod aperte satis innuitur in sacra pagi-
na, in qua legitur, *f. Spiritum Domini replere orbem terrarum,*
& omnia continere; vt notat Glossographus: continere
namque munus est formæ erga materiam & Aristoteli
cui consentiens tum Lucanus cecinit,

Iuppiter est quodcumque videt, quodcumque mouetur.
tum Mercurius in Asclepio scribit, Deum solum esse om-
nia quæcumque reperiuntur. Verum subtilissime, ac
evidentissime theoriā hanc professus est *b. Aristote-*
les his notis, *Extra autem calum quod neque est, neque contingit*
esse corpus, ostensum est: Manifestum igitur est, quod neque locus,
neque vacuum, neque tempus est extrinsecus: quapropter neque quæ
illio sunt, nata sunt in loco esse, neque tempus facit ipsa senescere, ne-
que vlla transmutatio vllius eorum est, quæ super extima disposita
sunt latrone; sed inalterabilia, impassibilia, optimam habentia vi-
tam, & per se sufficientissimam, perseverant toto æuo: etenim hoc
nomen Diuine enuntiatum est ab Antiquis: Finis enim, qui continet
vitæ vniuscuiusque tempus, cuius nihil est extra secundum naturam
æuum vniuscuiusque vocatum est: secundum eandem autem ratio-
nem & totius calis finis, & finis omne tempus ac infinitatem conti-
nens, æuum est, ab eo quod sit semper sumpta denominatione, immor-
tale & Diuinum: Vnde & alijs pendet, hi, quidem exactius, his au-
tem obscurius, esse & viuere: Etenim quemadmodum in vulgaribus
sententijs circa diuina sæpe declaratur rationibus, quod Diuinum ip-
sum intransmutabile esse necesse est omne, primum, ac maxime sum-
mum quod sic se habens attestatur ijs, quæ dicta sunt: neque enim aliud
melius est quod moueat: illud enim esset vtiq; diuinius: neque habet
prauitatem vllam, neque indigens suorum bonorum vlllo est: & inces-
sabili

subili utique motu mouetur rationabiliter: Omnia enim, quæ mouen-
tur, quiescunt, quum venerint in proprium locum: eius autem corpor-
is, quod circulariter mouetur, idem est locus, unde incipit, & in
quem finit. Quæ omnia sic i olim nos interpretati fui-
mus, Quum in opere de Cœlo Magister k scientificam
Vniuersi contemplationem sibi proposuisset; postea-
quam Mundi materiam explicauit; aggreditur nunc
formalem, finalem, & effectricem causam Vniuersi,
quantum Physiologo licet, considerare; nam l alibi
præceperat Aristoteles, ad cuiusque rei scientiam Phy-
sico declarandas esse singulas illius causas proximas,
formam, finem, effectricem, materiam: Quum autem
materia proxima Vniuersi longe notior sit, quam for-
ma, finis, & efficiens; ideo post materiam cōsiderat alias
Mundi causas, quarum theoriam non alibi quam vnico
textu hoc vere cœlesti complexus est Aristoteles, tres-
decim attributis innixam; quæ singula mirifice nostrum
propositum aperiunt: Primum attributum est, quod Ari-
stoteles de his causis agit numero multitudinis, m Quæ
illie sunt, vbi dixerat non esse locum, neque vacuum,
neque tempus, neque corpus: Scaliger n arbitratur,
Aristotelem hic Deum, aliasque a motricibus agnosce-
re supra cœlum Intelligentias: Nos autem hic a Magi-
stro Physicum agente non putamus tractari posse men-
tes diuinas non motrices, sed bene Deum solum confi-
derari posse confitemur; nam etsi Deus sit o vnus tum
specie, tum numero; quia tamen Deus idem simplicissi-
mus Aristoteli est tum p forma Vniuersi, tum q bonum
ac finis Mundi totius; tum causa efficiēs, conseruans, &
r gubernans omnia mundana cuiusque generis entia;
considerata natura Diuina sub triplici formalitate ista,
de summo Deo numero multitudinis loquitur apte nūc
Aristoteles; quoniam ea attributa, quorum in præsentia

me-

meminit
 nus, for
 modum
 Aristote
 ro t ani
 quod ne
 viuens,
 causa e
 & effici
 obtinet
 Antiqu
 qui vt in
 tiusq; ora
 dicentes,
 animam
 qualis est
 lis desiden
 statuit,
 propriu
 Numin
 mum D
 que nar
 Diuinu
 secundu
 finalem
 apertu
 Aristot
 officio
 finis V
 que De
 ga Mu
 deat: id
 caussar

meminit, conueniunt vni Deo, prout est formaliter tri-
 nus, forma nempe, finis, & efficiens Vniuersi; quemad-
 modum apud Aristotelem explicabimus. Et sane quum
 Aristoteli Mundus sit *s* viuens; ac in viuentium nume-
 ro *t* animal, & in animalium genere *u* præstantissimum;
 quod nos fuse demonstrauius in opere *x* De Vita: vt
 viuens, eam formam habet, quæ *y* anima est; quæque
 caussa est in triplici modo *z* determinato, forma, finis,
 & efficiens: vt autem est animal præstantissimum, eam
 obtinet animam, quæ est intellectus Diuinus; quod ab
 Antiquis accipit Aristoteles non semel, dum ait, *a* Quare
 qui vt in animalibus sita in Natura intellectum esse causam Mundi, to-
 tiusq; ordinis dixerat, quasi sobrius comparatus ad Antiquiores vana
 dicentes, apparuit; & dum inquit, * Primum enim non bene est dicere
 animam magnitudinem esse; eam enim, quæ Vniuersi, talem esse vult,
 qualis est vocatus intellectus: non enim qualis sensitua est, neque qua-
 lis desideratiua; harum enim motus non circulatio est: & *b* alibi
 statuit, *a* Deo compleri totum Mundum; quum formæ
 proprium sit complere id, cuius est forma: & *c* ab eodem
 Numine fieri continuam generationem; atq; adeo sum-
 mum Deum esse causam effectricem omnium, quæcū-
 que natura gignuntur. Et alio in loco scribit, *d* Omnia
 Diuinum appetere, & illius caussa agere, quæcūq; agūt
 secundum naturam; & propterea Deum esse causam
 finalem Vniuersi, quatenus est corpus naturale: quod
 apertius *e* alibi decernit Aristoteles. Quum ergo Deus
 Aristoteli sit vnus * numero secundum substantiam, sed
 officio, & ratione trinus, nempe forma totius Mundi,
 finis Vniuersi, & efficiens rerum omniū caussa: Quum-
 que Deus trium harum causarum officijs fungens et-
 ga Mundum, nulla ratione a materia Mundi depen-
 deat: iccirco dicitur Deus vnicus sub ratione multarum
 causarum Vniuersi, esse extra cælum. Quo secundo attri-

f. de plan.

cap. 1.

t. 2. coel. t.

13. 17.

u. 2. coel. t.

61. 63.

x lib. 2. c. 5.

y 2. de an.

t. 4.

z 2. de an.

t. 36. 37.

a 1. meta.

su. 2. c. 2.

* 1. de an.

t. 46.

b 2. de gen.

t. 59.

c ibid.

d 2. de an.

t. 34.

e 12. meta.

t. 49. 52. &

seqq.

* 12. meta.

t. 56.

buto donatur Deus optimus, quia non pendet vlla ratione a caelo, nec in esse, nec in operari; licet ei assistat, omnesque Mundi partes intime perficiat: sic plane lumen dicitur esse aeri extrinsecum, cuius est forma assistens, quoniam ab aere non pendet; quamuis intimas quasque partes aeris perficiat. Tertium attributum est, *Neque nata sunt in loco esse*; quia Deus est omnino incorporeus, & a corpore penitus independens, siue vt forma consideretur, siue vt finis, siue vt efficiens; quum esse in loco per se conueniat solis corporibus; & per se accidens ijs, quae dependenter quouis modo in corpore sunt. Quartum est, *Neque tempus ipsa facit senescere*. Deus enim vt forma, finis, & efficiens in Vniuerso, nec tempori, nec senectuti obnoxius est; quia nec ipse, nec vlla eius operatio tempore metitur, aut tempori subiicitur: sed quaecum agit per se ac immediate, illa efficit in momento aternitatis supra omnem temporis conditionem. Quintum est, *Neque vlla transmutatio vllius eorum est* quia Deus nec physico, nec metaphorico vlllo motu mouetur; sed ab ipso omnia, vt ab efficiente, ac forma mouetur motu physico, saltem reu a causa remota, & eminenti; ac vt a fine mouetur motu metaphorico: quum Deus nullam sui causam habeat aut finalem, aut formalem, aut effectricem; a qua vel physice, vel metaphorice moueri valeat. Sextum est, *Super extrema latitudo disposita esse*: quia Deus essentia vnus; officio, & ad Vniuersum relatione trinus h Aristoteli; quum sit Mundi forma, finis, & efficiens: forma, quia Mundum i animat, & illi specificam, & numericam vnitatem tribuit; omnibusque Mundi partibus esse, ac viui conciliat: Efficiens, quia non solum conseruat Vniuersum, quod ab eo dependet; sed etiam quia est primum efficiens omnium operationum vitae mundanae, concurrens eminenter cum omnibus caus-

f. 4. phys.
t. 23. 43. &
segg.

x. de gen.
t. 35.

12. meta.
t. 49. 53. 56.
1. meta.
su. 1. c. 2.
1. cor.
t. 100.
12. meta.
t. 38.

causis
peran
num
suas o
veluti
males
seiniu
rum in
ac vici
tur vb
mam;
no trib
vnde
quam
stitutu
seruan
mouer
nis, cu
tes, ac
suam o
plente
h latio
ordo a
non an
enim h
accide
ne por
tus, hic
ma: sed
subordi
fecti op
forma t
rui ord
Dei

caussis secundis ad operandum; quæ sine Deo sibi coo-
 perante *m* nihil agere possent: Finis, quia est *m* b. 8. phys.
 num Vniuersi; & quia omnia in Deum, velut in *e* finem, *t* 33.
 suas operationes dirigunt; & quia cuncta ad vnum Deum, *n* 12. meta.
 veluti ad vltimum finem *p* collinant: Hæ vero tres for- *t* 52. 53.
 males rationes caussarum in Deo erga Vniuersum ad *o* 2. de an.
 seinuicem subordinantur; quia finis est *q* vltima causa- *t* 34.
 rum in esse; forma est posterior efficiente producente; *p* 12. meta.
 ac vicissim prior eodem. conseruante; quippe conserua- *t* 53.
 tur vbique quod est; est autem vnumquodque per *q* 2. phys.
 man; quæ est ratio eius quod quid erat, *t* esse; ac omni- *t* 23.
 no tribuens *t* esse rei: Deus ergo primo est efficiens, *r* 2. de an.
 vnde Mundus emanauit; deinde vero est forma; per *t* 36.
 quam Mundus in suo esse *a* specifico, & essentiali con- *t* 2. phys.
 stituitur; deinceps est efficiens tum Mundum assidue cō- *t* 28.
 seruans in esse; tum Mundi cunctas operationes pro- *t* 2. de an.
 mouens; tum entia cuncta *p* gubernans; demum est fi- *t* 36. 37.
 nis, cuius gratia Mundus totus est, & singulæ illius par- *n* 12. meta.
 tes, ac res agunt quodcumque secundum *t* naturam *t* 38.
 suam operantur. Sic ergo causæ Vniuersi formam com- *x* 12. meta.
 plentes in vno Deo extra Mundum, supra extimam cæ- *t* 49.
 li lationem inuicem dispositæ, ac subordinate sunt: Qui *y* 12. meta.
 ordo *a* Mundo essentialis apte statuitur Mundi forma; *t* 52. 53. 56
 non autem ordo partium integrantes Mundum; *z* 2. de an.
 enim hic ordo partium integralium ordinans accipitur, *t* 34. 35.
 accidens est, quod essentiam substantiæ complere mini- *n* 12. meta.
 me potest: sin autem sumatur ordo corporum ordina- *t* 51.
 tus, hic materia est Vniuersi proxima, non Mundi for- *n* 12. meta.
 ma: sed veluti partes animæ in vnam humanam animam *t* 51.
 subordinate constituunt formam hominis, utque Præ- *n* 12. meta.
 secti omnes militum in vnum Ducem subordinate sunt *t* 51.
 forma totius exercitus; cuius forma non est accidentari- *n* 12. meta.
 us ordo legionum, millies eodem in exercitu mutabi- *t* 51.
 lis:

lis: Ita in vno Deo subordinatæ rationes, ac formalitates efficientis, formalis, ac finalis causæ erga Vniuersum sunt forma Mundi, & omnino Deus ipse. Septimum attributum est, *Sed inalterabilia*; sunt ista tria causarum genera Mundi formam constituentia nullius qualitatis peregrinæ susceptibilia; quod attributum inalterabilitatis eminentissime, ac proprie soli Deo conuenit, vt est forma, efficiens, & finis omnium rerum in vnâ Mundi naturam & molem conspirantium. Octauum est, *Et impassibilia* esse tria hæc genera causarum in Deo, Mundi naturam perfectiorem, hoc est formam Vniuersi completentia; quod itidem conuenit soli Deo sub ratione formæ, finis, & effectricis causæ totius Mundi; quippe quâ passio gemina sit *b* Aristoteli, corruptiua, & perfectiua; vtraque hac priuatur Deus, qui perfectissimus quum sit, vltius perfici non potest. Nonum est, *Optimam habentia vitam* esse, tria illa formalia principia in Deo, nempe finis, efficiens, & forma Vniuersi: quod soli Deo competit; quo nihil absolute melius quum inueniatur; vere optimum viuens est; vt ait *c* alibi Magister. Decimum est, *Et per se sufficientissimam vitam habere*, quæ continent in se rationem causæ formalis, effectricis, & finalis Vniuersi: quod item soli Deo competit; nam alia cuncta sibi non sufficiunt; sed indigent omnia, & singula Deo conseruatore, atque gubernatore; vt exercitus Duce; quod & alio loco docet *d* Aristoteles. Vndecimum est, *Perseuerant toto auctore* causæ Mundi finalis, efficiens, & formalis Aristoteli; cui tempus *e* semper est, initio & fine carens, idem re sunt æuum, tempus, æternitas; quæ a nostratribus distinguuntur; ponentibus tempus esse mensuram finitam motus non æterni; æuum esse mensuram terminatam Intelligentiarum non vtrinque; perpetuarum; æternitatem vero esse infinitam mensuram, & indiuisibilem

Dei

b 2. de an.
1.57.

c 12. meta.
1.39.

d 12. meta.
1.52.56.

e 8. phys.
1.10.

Dei su
tionum
stote
per vi
ration
ma, fin
quoni
uine, h
norum
contin
fui na
mensu
nemp
no in a
sura d
æuum
durati
quæ m
rationi
minatu
cuius
Aristo
natura
conseq
quinte
do sem
namqu
nitate
sentia
tas i p
vita pe
partici
tiquon

Dei summi perpetui, & impartibilis, suarumque operationum itidem perpetuarum, & indiuisibilium: sed Aristoteli penitus idem est perseverare toto æuo, & durare per vniuersam æternitatem: reddit autem Aristoteles rationem propositi attributi, quo dicitur Deus esse forma, finis, & efficiens in Vniuerso perseverans toto æuo; quoniam *hoc nomen totius Aei ab Antiquis enunciatur est diuine*, hoc est, pronunciatum est ad significandam Diuinorum sempiternitatem; quia terminus, qui vt mensura continet tempus vitæ vniuscuiusque integræ secundum sui naturam, appellatus est æuum vniuscuiusque; vt mensura, non vnius tantum hominis, sed vniuscuiusque; nempe singulorum sibi inuicem succedentium ab æterno in æternum, cuius nihil extra esse potest, nempe mensura durationis singulorum hominum, nullo excepto, æuum est: consimiliter cæli totius terminus, omnem cæli durationem continens, nimirum mensura vitæ cælestis, quæ mensura continet omne tempus, & infinitatem durationis, æuum est: quod quidem æuum absolute denominatur ab eo, quod semper est, immortale, ac diuinum: cuius rationis abditissimæ germana ea est explicatio ex Aristotele; cui *f* omnia quæcumque agunt secundum naturam, agunt vt pro modo naturæ suæ Diuinitatem consequantur; Deus enim est *g* finis omnium; consequuntur autem hanc Dei similitudinem sese conseruando semper, si non in indiuiduo, saltem in specie: Deo namque sempiterno cuncta fieri student similia in æternitate; atque ipsum semper esse in Deo est ipsamet essentia Dei, vt ait *h* Aristoteles; in alijs autem est diuinitas *i* participata: Si ergo perseverantia toto æuo, ac vita perpetua, & esse semper, in rebus alijs a Deo est per participationem Diuinitatis, de consensu omnium Antiquorum recte putatum Deo similis esse cælum, quod

f 2. de an.

t. 34. 35.

g 12. meta.

t. 32. 53.

h 12. meta.

t. 39.

i 2. de an.

t. 34. 35.

toto

k 4. meta.
t 23.
l 1. cæl. t.
13.

m 12. meta.
t. 49.

toto æuo per omne tēpus in indiuiduo perseverat idem numero viuens immortale, quam corpus quodlibet sub-
 caeleste; quod in indiuiduo k caducum, fieri potest æter-
 num in specie l solum; plane constat, summi Dei pro-
 priissimum esse attributum perseverare toto æuo; quum
 Deo cætera similia reddantur in participatione huius
 æternitatis; quam pro modo naturæ suæ singula deside-
 rant, & consequi nituntur. Duodecimum attributum
 est, *Vnde & alijs pendet, his quidem exactius, his autem obscurius,*
esse & viuere: quod soli Deo conuenit; a m quo, vt a for-
 ma, sine, ac efficiente in Vniuerso rebus omnibus pen-
 det esse, & viuere; quia rerum aliæ sunt animatæ, aliæ
 inanimatæ; animatis conuenit viuere; inanimatis esse in-
 fra vitam: dissimiliter autem a Deo pendet rebus esse, &
 viuere; nam obscurius ea pendent a Deo, quæ prodeunt
 ab ipso vt a causa communi & remota conseruante gu-
 bernanteque proximas: at exactius ijs pendet esse, ac vi-
 uere a Deo, quæcumque ab ipso pendēt immediate, vt a
 sui causa proxima. Decimum tertium, ac postremum
 attributum, quia dependet ex quinto, quo dixerat, Ea
 quæ sunt extra cælum in essentia Diuina, Mundi for-
 mam, finem, & effectricem rerum omnium causam con-
 tinentia, esse intransmutabilia; id ipsum duplici compro-
 bat argumento priusquam ex eo deducat vltimum at-
 tributum; primum argumentum est, quia in sententijs,
 quæ quotannis ad Populum iussu Magistratum habe-
 bantur a Sapientibus viris de Diuina essentia, sæpe de-
 claratur rationibus, necessarium esse omne Diuinum
 primum, ac maxime summum, Deum scilicet, vt primum
 efficiens, prima forma Vniuersi, & maxime summus om-
 nium finis, habere naturam intransmutabilem omnino:
 quæ rationes ad Populum habitæ attestantur ijs, quæ di-
 cta sunt in quinto attributo. Aliud argumentum est,
 quia

quia omne quod mouetur, vel ab alio mouetur, vel a se
 ipso; & necessario in eum finem, vel vt a se excutiat ali-
 quod prauum, vel vt acquirat sibi aliquod bonum, cuius
 indigeat: modo Deus non potest ab alio moueri; nec
 habet in se prauitatem, quam motu a se depellat; nec in-
 digus est vllius boni, ad quod acquirendum moueatur:
 ergo Vniuersi forma, finis, & efficiens in Deo sunt in-
 transmutabilia: non potest autem Deus ab alio moueri;
 quia omne mouens est *n* melius, & diuinius eo, quod *n* 3. c. an.
 mouetur; neque agens patiente, quod ab eo suscipit per-
 fectionem: sed Deo nihil melius, ac diuinius esse potest:
 ergo Deus non potest ab vlllo alio moueri. Hinc propo-
 nit Aristoteles vltimum attributum his notis, *et incessabi-*
li vtique motu mouetur rationabiliter: nempe Deus ille, vnde
 rebus omnibus pendet esse, ac viuere, est etiam ille vnde
 incessabili motu mouetur rationabiliter, nempe vnde
 oritur motus incessabilis, tum velut a fine, cui vt assimi-
 lentur Intelligentiæ secundæ cælis assistentes in guber-
 natione Mundi subcælestis, orbitas illas volunt assidue:
 tum velut ab efficiente remoto, & communissimo, cum
 omnibus causis, secundis ad singulas earum operatio-
 nes obeundas, & ad cunctos eorundem effectus pro-
 ducendos concurrente. Probat autem hoc attributu
 hic Aristoteles, quia forma Vniuersi mouere debet Mū-
 di partes motu ipsis secundum naturam conueniente;
 sed corporis, quod circulariter mouetur, motus secun-
 dum naturam est incessabilis: ergo forma Vniuersi est
 id, vnde mouetur cælum motu incessabili. Minor est eui-
 dens, eo quod vnumquodque compositum a forma sua
 motum adipiscitur non nisi *p* naturalem; quum motus
 præter naturam sit ab externo agente, non formæ, sed
 contrarij rationem obtinente. Maior ab Aristotele de-
 monstratur eo quia, omnia quęcumque mouentur, quic-
E scunt

seunt non nisi quum venerint in proprium locum, ad quem secundum naturam eo motu contendunt: sed eius corporis, quod circulo mouetur, idem locus est, vnde incipit moueri, & in quem finit: ergo corporis circulo mobilis finis vnius circulationis est semper initium alterius; & ideo motus eius est incessabilis. Ita ergo constat Deum esse in Mundo sub ratione formæ primæ, finis ultimi, & efficientis summi; quæ tria nata sunt esse extra cælum, quum a Mundo non dependeant; non esse in loco, quum sint penitus incorporea; non esse tempori, vel senectuti obnoxia; esse penitus intransmutabilia; super extrema latione disposita, hoc est inuicem formaliter subordinata supra omnem materiæ conditionem; inalterabilia; impassibilia; optimam habentia vitam; & sufficientissimam; perseverantia toto æuo; vnde pendet alijs esse, & viuere, his quidem exactius, hoc est immediate, his autem obscurius, nempe mediante causa propinquiori; & vnde prouenit motus incessabilis: Quæ attributa mira quadam analogia reperiuntur in anima Hominis; hæc enim in homine reperitur sub triplici formalitate, forma constituens in esse hominem; finis, cuius gratia instituta sunt a natura singula membra corporis humani, ei velut instrumenta deseruiencia ad operandum; & efficiens omnium operationum humanarum; vt perspicue lateque demonstrat Aristoteles: quæ anima humana, potissimum quoad partem rationalem, dicitur esse extra cælum, quoniam a cælo minime dependet: non esse in loco *r* per se, quia est incorporea; non esse tempori, ac senectuti subdita; quia vt ait Aristoteles; cui *senium non est, quia sustinuit aliquid anima, sed id in quo: esse intransmutabilis; quia est immobilis: esse disposita super extrema latione, quia supra omnem animam aliam considerata est hominis finis, forma, & efficiens: esse inalterabilia,*

g 2. de an.
t. 36. 37.

r 4. phys.
t. 45.

f 1. de an.
t. 65.

z 1. de ar.
t. 64. 65.
66. 67. &
t. 69.

rabilis
morbi
corr
quia h
limun
est &
a corp
templ
rans
esse &
homo
nes de
causse
tem f
ce; q
uet or
Vniue
co- Th
Vniue
finalis
gruen
tia per
actiua
qui Cr
que al
formæ
Verbo
sus for
Ratio
bono,
Amor
produ
suo pro

rabilis, quia non pertingunt ad eam ⁿ ebrietates, ac
 morbi: esse impassibilis, ut ait ^x Aristoteles, quia est in-
 corruptibilis: optimam habere vitam, tum in corpore,
 quia homo per animam est optimum quid ac Deo simil-
 limum, ^y Aristotele doctore: tum extra corpus, quia
 est ^z felix: sufficientissimam obtinere vitam, tum extra
 corpus; tum in ^b corpore, quia intellectus ad con-
 templatiuam vitam nullius indigere videtur: perseque-
 rans ^c toto aëre, quia est immortalis: unde pendet alijs
 esse & viuere; quia quum anima sit finis ^d hominis, &
 homo finis rerum aliarum ^e omnium; iam res aliae om-
 nes dependent utcumque ab anima humana, velut a
 causa finali: & unde prouenit motus incessabilis, sal-
 tem ^f metaphoricus; quoniam finis mouet metaphori-
 ce; quare anima ut finis omnium, motu incessabili mo-
 uet omnia. Caterum aliam analogiam inter formam
 Vniuersi, & formam hominis meditari posset Physi-
 co-Theologus, seu Hierophysicus; quia quum Deus sit
 Vniuersi causa tum efficiens, tum formalis, tum etiam
 finalis; quæ tres formalitates vni Diuinæ substantiæ con-
 gruenter, optime referre videntur tres in Diuina essen-
 tia personas; etenim ratio causæ efficientis potentiam
 actiuam designat, quæ Patris est proprium attributum,
 qui Creator omnipotens Cæli, ac terræ colitur, rerum-
 que aliarum omnium visibilium, & inuisibilium: Ratio
 formæ, quæ ab effectrice causa producit, aptissime
 Verbo conuenit, qui Filius est a Patre genitus, & specio-
 sus forma præ filis hominum ^a ^g Propheta celebratur: ^g Psal. 44.
 Ratio demum causæ finalis, quæ consistit in ultimo ^h
 bono, recte Spiritui Sancto tribuitur, qui mutus est
 Amor Patris, & Filij, ac terminus ultimus Diuinarum
 productionum, processionumve, Bonitatem habens pro
 suo proprio attributo. Sic igitur ex Aristotele Mundi

*Materiae fluitantis opus; verum insita summi
 Forma boni, liuore carens; tu cuncta superno
 Ducis ab exemplo; pulchrum pulcherrimus ipse
 Mundum mente gerens, similique in imagine formans,
 Perfectasque iubens perfectum absolvere partes.*

nam Aristoteles definit animam vegetalem esse pri-
 mam naturam omnium animarum in nobis; & eius pro-
 priam functionem esse generare prolem sibi similem, &
 paruum. Mundum: Sensitivam animam, cuius operatio
 est pati apud Aristotelem, representat optime perso-
 nam Verbi, quæ carnis assumptione facta est sensibilis;
 & humani generis redemptionem molita est, passionem
 sustinendo: Rationalis anima, quæ ultima nuncupata, &
 aduena, cuius duæ sunt præcipuæ facultates, & ab ijs
 prodeuntes geminæ functiones; intellectus nimirum,
 ad quem pertinet cognitio veritatis; & voluntas, ad
 quam attinet amor bonitatis; rationalis inquam anima
 refert intime personam Sancti Spiritus, qui ultimus est
 ordine naturæ in Sacra Triade productus, & adueniens
 Ecclesiæ; ad quem spectat cum erudire, ac edocere
 omnem veritatem; tum amorem diuinum, qui summa
 bonitas est, conciliare. Deinde vero si præcipuam ani-
 mæ nostræ partem inspiciamus, nam representat, & ipsa
 maxime Diuinam essentiam vnicam Trinitate persona-
 rum colendam; nam vt Deus vnam habet naturam sim-
 plicissimam, tribus personis ineffabiliter distinctam, Pa-
 tre, Verbo, & Spiritu Sancto: sic anima rationalis vni-
 cam obtinet essentiam simplicem, quam indissolubilem in
 plures naturas reali distinctione secretas nos docuit Ari-
 stoteles, dum eam nuncupauit *ψυχὴν τὴν ζῴαν*, particu-
 lam animæ, ultimam & minimam; quoniam est species
 specialissima, indiuidua, & atomā; tribus facultatibus in-
 uicem ratione distinctis mirifice pollens; Intellectu sci-
 licet

2. de an.
t. 34.

8. phys.
t. 17.

2. de an.
t. 51. & se-
quentib.

2. de an.
t. 32.

2. de gen.
an. cap. 3.

2. de gen.
an. cap. 4.

Act. A.

post. c. 2.

ibid. nam

2. de an.

2. de an.

2. de an.

2. de an.

2. de an.

2. de an.

2. de an.

y 3. de an.
 t. 18.
 & Symb.
 Apost.
 a 3. de an.
 t. 18.
 b 3. de an.
 t. 20.
 c 3. de an.
 t. 3. 7. 12.
 d 3. de an.
 t. 3.
 e 3. de an.
 t. 15.
 f 1. Cor. c. 9
 g Ioan. c. 1.
 & Symb.
 Apost.
 h Symb.
 i ibid.
 l Paul. ad
 Phil. c. 2.
 m ad Ro-
 man. 11.
 n 8. phys.
 c. 3. & se-
 quentib. 29.
 & seqq.
 o 1. de an.
 t. 61.
 p 10. ethic.
 cap. 3.
 q 8. phys.
 t. 52.

licet agente nuncupato, Mente possibili, & Voluntate;
 quarum facultatum Intellectus agens, qui definitus est
 ab y Aristotele omnia faciens, apte representat in Di-
 uina Triade Patrem Omnipotentem, quem rerum om-
 nium & factorem veneramur: Intellectus possibilis, qui
 ab eodem Philosopho definitus est omnia a fieri, &
 b passivus, ac c impassibilis passim appellatur, d susce-
 ptivus formarum, & e scientia; congruenter nobis refert
 Verbum Divinum, qui Filius est summi Dei, secus ac
 Apostolus f omnia factus, quia g Homo factus est; h
 passibilis secundum carnem, i impassibilis quoad natu-
 ram Divinam; qui l suscepit formam serui, & est scien-
 tia Patris, seu is in quo sunt absconditi m thesauri scien-
 tia, & sapientiae Dei. Voluntas demum, ad quam per-
 tinet Bonitas, & Amor, optime redolet tertiam perso-
 nam Divinam, quae Spiritus Sanctus appellata, mutuis
 est Amor spiratus a Patre, & Filio, & summa Dei boni-
 tas, bonorum omnium nobis large communicatrix. Mi-
 ra est igitur analogia inter animam Mundi, & animam
 Hominis; eo etiam nomine, quo utramque perpetuam
 censuit Aristoteles; licet illam formam n assistentem
 Mundo cognoverit, hanc formam o informantem Ho-
 minem constituerit; quae varietas analogiam non tollit,
 si destruit identitatem; nam idem Aristoteles intel-
 lectum humanum asserit esse rem optimam, Deo maxime
 p cognatam; est autem Deus anima Mundi forma assi-
 stens, non quidem soli ultimae sphaerae caelesti, sed toti
 Mundo, & singulis eius partibus; quo nomine Philoso-
 phus q asserit, primum ens, & Deum optimum, quod est
 principium formale totius entis, esse penitus immobile,
 tum per se, tum per accidens; quo manente necesse est
 & omne manere, continuum existens ad principium;
 nempe ideo Mundus, ac Vniuersum secundum se totum

ma-

manet, nec mouetur villo modo, nec per se, nec per accidens, quia forma illius substantialis, quæ assistit illi immediate ac intime, vt eidem continua dicatur, est immobilis: Anima vero rationalis, & humana, pariter informat totum hominem, cui coextensa est, non vniam tantummodo partem; quod & nos in Opere de r Animarum lib. 1. cap. 27. & seqq. & lib. 2. cap. 2. & seqq. Coextensione corpori probauimus; & ostendit ante nos clare y Magister; apud quem tum difficile est, vel fingere quam partem corporis, aut quomodo contineat intellectus; tum etiam anima nostra per se est omnino immobilis; licet moueatur per r accidens ad motum corporis, in quo est; nam motis nobis, a mouentur omnia quæ sunt in nobis. Præterea Deus vt anima Mundi per se inaccessibilis, cernitur ex operibus: non alia ratione anima nostra per se inuisibilis, noscitur ex suis operationibus: quam proportionem mire describit nobis Aristoteles agēs de Deo prout est anima Mundi, his notis, & Eodem nos & ipsos modo censere conuenit de Vniuerso: quum enim ab vna vi impultrice cieantur omnia, sit vtique quod cuique commodum est, & conueniens: nec vero si ea vis ipsa, nec cerni ab hominibus, nec apparere potest quoquo pacto id obstat, aut illi ad ea, quæ diximus agenda, aut nobis ad fidem hisce rebus accommodandam: Nam & anima ipsa, qua viuimus, qua Vrbes, quæ domos habitamus, quum haudquaquam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsa videtur. Admirabilis est igitur analogia Mundi, & Hominis quoad vtriusque formam essentialem, & Animam.

Mundi, & Hominis analogia consideratur in vtriusque causa materiali. Cap. V.

Formam in ordine doctrinæ statim consequitur consideranda materia; nam hæc ad illam obtinet essentialē habitudinem, ac transcendentalem relationem;

a 2. phys. vt ait a Aristoteles. Quinimmo materia merito pos-
 t. 26. strema est inter causas cognoscenda; quia carens actu;
 b 9. meta. qui ratio singulis est b intelligendi; constitutaque per
 t. 20. potentiam; quæ rebus causa est c occultationis, & igno-
 t. 15. rantia; difficillime d cognoscitur; adeoque in ordine
 8. phys. doctrinae, quem auspicatur Aristoteles a e notioribus
 t. 32. nobis, facilioribusque f cognitu; cæteris est postponen-
 d. 9. meta. da. Porro materia quum sit apud Aristotelem g prin-
 t. 35. cipium ex quo materialia cuncta sunt & facta sunt; apte
 e 1. phys. diuiditur in materiam generationis, & constitutionis,
 t. 2. seu compositionis. Mundus h Aristoteli bipartito su-
 f 1. Ethic. mitur in cælestem, & elementarem regionem diuisus;
 cap. 4. g 1. phys. Cælo, quod æternum, & vnde quaque perpetuum cre-
 t. 55. didit Magister, immune ab omni i generatione, & cor-
 h 4. meta. ruptione, solam assignauit materiam compositionis, &
 t. 23. k constitutionis: Mundo autem elementari materiam
 i 1. coel. tum generationis, tum etiam constitutionis inesse co-
 t. 20. & gnouit; quam subdivisit in l primam, & m secundam
 seq. appellatam. Homo similiter ab eodem n Aristotele
 k 1. cæl. t. tum secundum totam speciem, tum in indiuiduo consi-
 93. & se- deratur: ac vt Homo secundum speciem Aristoteli cen-
 quentib. setur æternus, carens materia o generationis, obtinens
 l 1. phys. in se solam materiam constitutionis, materiae mundanae
 t. 82. mire p proportionatam; vt clare constat ex Aristotele:
 m 2. phys. ita quilibet homo in indiuiduo habet materiam tum ge-
 t. 26. nerationis, tum etiam constitutionis; quæ pariter in pri-
 n 2. de an. mam, & in secundam diuiditur. Apud sacram paginam
 t. 35. Porph. c. Mundus item caret materia generationis, quæ legi-
 de spec. mus ex nihilo q creatum; obtinet autem materiam con-
 o 1. de gen. stitutionis; quæ consimiliter in primam, & in secundam;
 t. 40. seu in remotam, & proximam partitur. Age seorsum
 7. meta. t. singulam inspiciamus, & vtramque comparemus ad in-
 53. vicem. Mundi totius materiam dicit r Aristoteles esse
 12. meta. Vni-
 t. 18.

r 1. cal.
 t. 95.

Vni-
 uidit
 sunt
 ignis
 corp
 cata
 & pro
 comp
 & in
 quier
 dius
 cent
 prem
 pora
 pule
 ctina
 habe
 autem
 & sp
 fus li
 effici
 calum
 stinct
 a plan
 trem
 ra, ig
 aqua
 Tene
 ex D
 bertu
 ment
 xile,
 patur

Vniuersum corpus sensibile; quod in tria *f* elementa di- *f* 1. cal. t.
 uiditur; graua, leuia, & neutra corpora; quorum graua 21.
 sunt terra, aqua, & aer; leue corpus est elementum *t* 4. cal. t.
 ignis; neutra corpora sunt caelestes orbitae; quae quidem 39. & seqq.
 corpora simplicia certo quodam ordine inuicem collo-
 cata, Mundi partes integrales, veluti materia secunda,
 & proxima Mundi molem vniuersam constituunt, atque
 componunt; dum terra, & aqua, & aer Mundi centrum,
 & infimum locum possident, vtcumque ibi natura sua
 quiescentes; ignis in sublimi super aerem sub caelo me-
 dius natura quieturus, nisi *a* violenter in gyrum circa
 centrum vniuersi a caelo rotaretur, & contiguam sibi su- *a* 1. cal.
 premam aeris regionem circum duceret; ac caelestia cor- *t* 15.
 pora totum elementarem Mundum lumine fouent, cor-
 pulentia ambiunt, & continent. Quam Aristotelis do-
 ctrinam tantum non confirmant sacrae litterae; in quibus
 habemus, *x* *In principio creauit Deus caelum, & terram; terra*
autem erat inanis, & vacua; & tenebrae erant super faciem abyssi;
& spiritus Domini ferebatur super aquas: cuius sententiae sen-
fus litteralis est, quod Deus, veluti totius Mundi causa
efficiens, in principio totius temporis creauit ex nihilo
caelum omne corporeum, ab elementari substantia di-
stinctum; & terram elementarem, simplicem, inanem
a plantis, & vacuam ab animalibus; tamquam duo ex-
trema; quae connotant implicite tria intermedia corpo-
ra, ignem, aerem, & aquam; de quibus meminit Moyses;
aquas asserens, super quas ferebatur spiritus Domini:
Tenebrarum nomine significans aeris elementum; vt
ex Diuo Basilio, & alijs Sanctis testatur Magnus *y* *Al-*
bertus; & Abyssi vocabulo ignem describens, quod ele-
mentum ob sui tenuitatem, raritatemque summam, flu-
xile, obque sui altissimam profunditatem apte nuncu-
patur abyssus; super cuius faciem, aspicientem anima-
lia,

lia, & plantas, hominemque in centro Mundi a summo Deo nuper productum, nō dum creata luce, recte dictæ sunt extitisse tenebræ; nam aer, cuius peculiari quadam ratione tenebræ sunt affectio, medius est inter ignis elementum, & animantia globū ex terra, & aqua cōpactū incolentia. Quamuis autem Magnus & Albertus Mundi materiam duobus elementis adscribat, terræ, & aquæ, dum ait, *Dicendum quod una proprietatum materiæ est retinere formam; & secundum hanc dicitur terra, eo quod omnia quæ faciunt retentionem sunt in terra: retentionem autem faciunt tria, scilicet soliditas ut dispositio; siccitas autem ut materia, & frigiditas ut efficiens: & ideo dicit Avicenna quod vis retentiva vigorem suscepit a frigido, & sicco: secunda proprietas materiæ est recipere; & secundum hanc proprietatem dicitur aqua; quia humidum aquæ non est terminabile in se, sed terminatur ad quamlibet figuram tangentis: tertia proprietas materiæ est non subsistere actu; & hanc habet in quantum est subiecta priuationi; & secundum hanc dicitur abyssus ab ea quod est sine & basis; basis enim materia, super quam fundatur, eius esse secundum actum, est forma substantialis. Nihilominus materia præter primam, & secundam proprietatem, quæ illi conueniunt in relatione ad formam, quam recipere dicitur, ac receptam in se retinere; præterque tertiam, quam habet in sua natura absoluta, quæ est ἀπὸς; quartam proprietatem obtinet in habitudine ad compositum, & est integrare illius molem debitamque magnitudinem; quam perficiunt omnia elementa, sed maxime cælum, & ignis elementum; quæ sunt maximæ Mundi partes; in quibus potissimum consistit integritas, & moles Vniuersi; ut constat ex Aristotele. Sed & abyssi nomine significari materiam informem, per alpha priuationem, & basim; quasi abyssus idem sit, ac sine basi; non ita gratis ab Alberto recipere possum; nam longe aliud est βάσις, & βύραος; il-*

4. meta.
123.

illud
prop
inuen
do, &
tissim
abyssi
nomi
ri pot
quia ig
quæ a
fa; qu
cuo:
regio
licet,
harum
tum e
esse d
gnific
aqua
persu
vocab
non n
& cor
aqua
tur a
magis
quoq
ganti
præter
obrem
Aer en
habens
nond

illud basim significat; hoc proprie fundum; ac ut abyssus proprie dicitur aqua immensae altitudinis, cuius fundum inuenire non liceat; sumitur tamen etiam pro profundo, & in immensum patente; unde ignis elementum altissimum, ac mirae profunditatis, apte nuncupari potuit abyssus: ut antea dicebamus. Nec reticebo tenebrarum nomine a caelo, & terra distinctarum, aptissime significari potuisse tria elementa media inter caelum, & terram, quia ignis, aer, & aqua de se sunt corpora, diaphana; quae ante lucis creationem necessario fuerunt tenebrosa; quippe tenebrae sunt *b* priuatio luminis in perspicuo: & Apostolus agens de Daemonibus elementarem regionem, quam nos incolimus, obsidentibus, aerem scilicet, ignem, & aquam, vocat potestates tenebrarum *c*. Ephes. cap. 6. Abyssus vero nomine dici propriissime aggregatum ex ignis, aeris, & aquae elementis, nemini dubium esse debet. At vero ignis elementum in sacra pagina significari per *d* Spiritum Domini, qui ferebatur super *d* Genes. 1. aquas, seu qui fouebat aquas, incubabatque, non mihi persuadebit doctissimus *e* Vallesius; tum quia spiritus *e* de sacra phil cap. 1. vocabulum potius aeri, quam igni tribuitur; tum quia non magis ignis Domini dicitur, quam celum, aer, aqua, & corpus quodcumque aliud; tum quia inter ignem, & aquam medius est aer altissimus; unde ignis circulo fertur a caelo raptus super aerem, non super aquas; nec magis fouet aquas quam aerem, ac terram. Qua ratione quoque cogor a Philone dissentire, qui libello de Gigantibus ait, Dicitur autem Dei Spiritus, vno modo aer fluens super terram tertium elementum, quod si per aquam vehitur; quoniam obrem in Opificio Mundi ait, Spiritus Dei ferebatur super aquam: Aer enim quoniam sit levis attollitur, & sursum fertur, aquam pro basi habens; licet eo tueri possit opinio Philonis, quod tum nondum appareret arida, sed terra tota sub aquis de-

mersa deliresceret; adeoque aer immediate super aquas
 nondum congregatas in locum vnum, ferretur. Ita er-
 go Mundi materia proxima, ex qua Vniuersum coag-
 mentatur tum Aristoteli, tum sacris Auctoribus sunt
 quinque corpora simplicia, quæ ad tria elementa redi-
 guntur; grauius, leuius, neutra; proprijsque nominibus ap-
 pellantur, terra, aqua, aer, ignis, & cælum: ex quibus ele-
 mentis integris, quæ in suis quæque locis partim mouen-
 tur, partim quiescunt, totius Mundi moles corporea cõ-
 stituitur. Sic & in Hominis constitutionem concurrunt
 ex Aristotele quatuor elementa, & aliud corpus *f* pro-
 portione respondens elemento stellarum; ceu vinculum
 semimateriale necens animam immaterialem corpori
 materiali; licet ad Hominis constitutionem elementa
 quatuor conueniunt, non secundum se tota, sed secun-
 dum singulorum partes; non vt grauius, & leuius per mo-
 tum, & quietem localem; sed vt calida, & frigida, humi-
 da, & sicca, per motum alterationis; non composita si-
 mul, sed inuicem mista. Verum & in Hominis constitu-
 tione dicere possumus composita fuisse in vnum cælum,
 & terram; nimirum semen patris; quod ab *g* Aristotele
 comparatur cælo; & excrementum matris; quæ ab eo-
 dem dicitur proportionē respondere *b* terræ. Præte-
 rea vero materia Hominis proxima sunt quatuor hu-
 mores ita mundanis elementis proportionati, vt sanguis
 natura calidus, & humidus, aeris a prædominio, pro-
 portionetur aeris; flaua bilis non minus colore, quam ca-
 lore, ac siccitate referat ignem; pituita similis sit aquæ
 frigida, & humida, candida, & fluida; melancholia demū
 frigiditate, ac siccitate terram æmuletur: ac spirituosā
 substantia, totam massam humoralem veluti regens in
 humano corpore viuentē, proportionē respondeat ele-
 mento stellarum, *i* Aristotelis decreto. Postremum

f 1. de gen.
 an. cap. 3.

g loc. cit.

b 1. de gen.
 an. cap. 1.

i 2. de gen.
 an. cap. 3.

an-

autem
 fit cor
 crate
 bus; q
 tur hu
 mus S
 tur ex
 ra, q
 corpo
 te rig
 nenti
 aqua
 si quo
 cient
 & aer
 rum a
 locite
 causa

b pen
 stione
 neutri
 inasibi
 diffiter

autem, materia proxima & immediata Hominis quum sit corpus organicum ^k Aristoteli; quod ab ^l Hippo- ^{k 2. de an.} crate constitutum esse dicitur ex partibus continenti- ^{t. 4. & 7.} bus; quæ solidæ nuncupantur; ex contentis; qui dicun- ^{l 6. de morb. vul.} tur humores; & ex impetum facientibus; quos appella- ^{par. 7.} mus Spiritus: Quumque Mundus ille Magnus constitua- ^{m Genes.} tur ex cælo, terra, & ^m abyſſo tenebroſa; cælum, & ter- ^{c. i.} ra; quæ duo extrema continent intra ſe reliqua omnia ^{c. i.} corpora; illudque naturæ indiſſolubilis; & hæc ſolidita- te rigens, aptiſſime comparantur partibus ſolidis conti- nentibus: contenta humorum corpora repræſentant aquas circa terram intra cælum fluitantes, nomine abyſ- ſi quoque nuncupatas in ſacra pagina: ſed impetum fa- cientes Hippocratici ſpiritus optime repræſentant ignē, & aerem ante lucis exortum conditos, nomine tenebra- rum appellatos, inobilitate ſua cum impetu actos, ac ve- lociter currentes. Itaque, mira proportio reperitur in cauſſa materiali Mundi, & Hominis.

*Mundanam, & Humanam originem ſimili
modo gaudere. Cap. VI.*

Post cauſſas cuiusque rei, ſpectandus eſt
modus, quo a ſuis cauſſis res quæque pro-
ducitur; qui dicitur modus Originis. Por-
ro Mundi Originem Ariſtoteles ambiguā
poſuit; eſſi namque Mundum ab æter- ^{8. phyſ.}
no per ſimplicem emanationem a Deo ^{pertot.}
pendere conſtituerit alicubi: nihilominus ^{1. cæl.} alicubi quæ- ^{1. 100.}
ſtionem de Mundi æternitate ſtatuens eſſe problema ^{12. meta.}
neutrum, de quo rationes habeantur pro vtraque parte ^{1. 38.}
ſuaſibiles, & contrariæ ſint ſapientum opiniones; non ^{1. 1. top.}
diſſitetur Mundum poſuiſſe produci non ab æterno, ^{cap. 9.}
ſed

sed in principio temporis: Quem duplicem modum Originis in Homine posuit idem Philosophus; tum quia Mundo coæuum esse putauit genus humanum: tum absolute, quia dum Mundi æternitatem profitetur, Hominem in specie sumptum ab æterno simul cum Mundo a summo Deo dependere statuit, *d* afferens, a Deo rebus omnibus pendere esse & viuere, his quidem exactius, his autem obscurius: & *e* a tali principio tum cælum, tum naturam dependere. Vt autem in prima illa Mundi ab æterno constitutione Deus causa efficiens omnium Mundum produxit partim per creationem ex nihilo sine nouitate effendi, partim per generationem ex materia; nam in primo signo originis, seu in primo instanti naturæ, a summo Deo profluxit ex nihilo materia prima, quæ *f* nihil habuit ante se materiale, ex quo generari potuerit: sed in secundo signo ex materia produxit cælum, & nostratia elementa Deus; & in tertio signo ex his Mundum coagmentauit: Quam doctrinam ex Diuo *g* Augustino innuit Magnus *h* Albertus: Ita in Hominis productione Deus partim creatione, partim generatione utitur; nam corpus Hominis generat, producitque Deus ex determinata materia concurrens cum genitoribus ad sobolis procreationem; ast animam rationalem non educit ex *i* vlla materia; sed ex nihilo creatam infundit organizato corpori nostro, ac veluti *k* lumen accendit in materia illustrabili. Præterea vero Mundi generatio semper fit *l* Aristoteli, saltem quoad regionem elementarem; potissimum dum asserit, quod *m* Deus compleuit Mundum continuam faciens generationem: dumque monet, quod Mundi pars elementaris est in *n* continua generatione, & corruptione: Similiter Hominum generatio semper fit in toto Mundo. Deinde in prima Mundi genesi totius produ-

ctio

d 1. cæl.*t.* 100.*e* 12. meta.*t.* 38.*f* 1. phys.*t.* 82.*g* 5. sup. Ge.*h* nef. ad litt.*k* de qua-*t* uor coqu.*q* u. 12. art.*9.* 11.*i* 2. de gen.*an.* cap. 3.*k* 3. rhet.*c.* 10.*l* 4. meta.*t.* 23.*2.* de gen.*t.* 58.*m* 2. de ge-*ner.* t. 9.*n* 4. meta.*t.* 23.

ctio
& te
ynun
late
Ortu
omn
cend
ram
spon
coni
apuc
Mun
& te
proc
rum
re, q
dus
a Mo
form
poer
mini
orbis

M

temp

Etio non spontanea fuit, sed ab efficiente o Deo celum, & terram creante; atque ad Vniuersi constitutionem in vnum copulante; sic Homo sponte gigni non potest; vt late probauimus in Opere p De Spontaneo Viuentium Ortu; sed a certo efficiente q Deo, qui concurrens cum omnibus causis secundis ad quoslibet effectus producendos, masculum, & feminam, veluti r celum, & terram copulat, seu masculi semen, quod proportionem respondet elemento s stellarum, & excrementum feminæ coniungit in Hominis nascituri constitutionem. Insuper apud Magnum t Albertum, Diuus u Augustinus ait, Mundum a Deo productum fuisse per creationem celi, & terræ, id est, naturæ spiritualis, & corporalis: sic Homo procreatur per productionem animæ, & corporis; quorum illa calo comparatur, ob immortalitatem; hoc terræ, quum sit a prædominio terreum. Amplius, vt Mundus a Deo productus est septem dierum spacio; quod x Moses, & y Linus contestantur; sic Homo in vtero formatur septenario temporum numero; quod z Hippocrates admonuit. Ita ergo modus generationis Hominis mirifica proportionem respondet modo genesis orbis Vniuersi.

Mundum, & Hominem obtinere sui constitutionem persimilem. Cap. VII.

Generationis, seu productionis, quæ proprie dicitur cooperatio causarum, terminus proprius & immediatus est constitutio effectus ab ijs causis prouenire nati. Quam quidem constitutionem præstat nunc in Mundo, & in Homine contemplari; quia summam in ea vtriusque consensionem

re-

Genes. c. 1.

p lib. 1.

cap. 19.

q 12. meta.

t. 24.

r 1. de gen.

an. c. 2.

s 2. de gen.

an. c. 3.

t 4. de qua-

tuor coequ.

q. 12. art. 9.

& 11.

u lib. 5.

sup. Genes.

ad litt.

x Genes.

cap. 1. &

seq.

y Ios. Pha-

uor. de

hom. ex-

cell. par. 1.

cap. 42.

z de sept.

part. &

lib. de

princ.

reperiemus. Mundus etenim duplicem habet constitutionem; vnam quidem priorem, seu materialem, ex partibus integrantibus; alteram vero illi succedentem, ex partibus essentialibus: multæ his proportionem respondentes constitutiones terminant Hominis originem. Sane prima Mundi totius constitutio integralis est ex quatuor elementis integris, & cælo, sola compositione, citra mixturem, sua quæque loca distincta incolentibus, ut grauius medium vniuersi locum occupent; quibus leuius vndique superimponantur; & neutra corpora celestia cuncta illa intra se claudant, ea ratione ut in centro Mundi terra permaneat immota; circa terram maxima ex parte circumfluat aqua; globum ex terra, & aqua conflatum aer ambiat vndique; aerem superior circumat rotatus ignis; & ignem contineat, ac in gyrum circa centrum voluat cæleste corpus: Quam theoriam fuisse coluit a Aristoteles, & veram esse demonstrauit. Altera vero Mundi constitutio est ex omnibus istis corporibus sensibilibus ita inter se ordinatis, velut ex vniuersa materia, & Deo summo, a tali materia penitus independente, sed illi assistente in formam viuificantem, in effectricem causam gubernantem & conseruantem, atque in finem ultimo perficientem: Quæ sententia legitur in Aristotelis doctrina, superius a nobis late satis explicata. Cæterum in Homine consimilem habemus multiplicem constitutionem: primum quidem Homo materialem sui corporis constitutionem habet ex partibus omnium elementorum per mixturem in vnum mirabiliter coeuntibus, & forma mixti; quæ ideo cælo proportionem respondet, quod cælum erga elementa retinet rationem formæ; ut ait Aristoteles: quoniam Homo est mixtum perfectum; ad cuius constitutionem necessario concurrunt omnia elementa secundum partes. Immo propinquior

a lib. de
cel. pas-
sim.

b 1. cel. l.
99. 100.
12. meta.
l. 52. 56.
de mund.
cap. 7.

c 2. de gen.
l. 50.

alia

alia materialis constitutio corporis humani est ex quatuor humoribus, & temperamento vitali, seu calido naturali; quod erga illos se habet ut cælum erga elementa; nam calor natus a Aristoteli dicitur proportionem respondere elemento stellarum, & humores humani corporis proportionatos esse quatuor elementis, omnes ab Hippocrate, & Galenoque didicerunt. Insuper coagmentatur humanum corpus apud Hippocratem ex continentibus, contentis, & impetum facientibus; quorum continentia sunt partes solidæ, cælo proportionatæ, quod omnia continet; contenta sunt quatuor humores, totidem elementa mundi referentes natura; impetum facientia sunt spiritus, spiritualementa Intelligentiarum cælis, ac mundo in formas assistentium substantiam æmulantes. Præterea constituitur humanum corpus ratione viscerum præcipuorum, ex cerebro, corde, pulmone, iecore, testibus, ac liene: quorum cerebrum cælo comparatur ob situm, figuram sphericam, & sensuum domicilium: Cor ignem æmulatur, quum sit fons caloris, & spirituum: Pulmo repræsentat aerem, quem assidue trahit: Hepar aquam præmonstrat, quum sit fons & origo prima omnium humorum: Lien, & testes, Terræ symbolum dicuntur; lien ob temperamentum, testes ob vim genitalem; a qua terra denominatur mater communis, & antiqua genitrix. Amplius constituitur humanum corpus ex capite, thorace, abdomine, ac pedibus: Caput membrum diuinissimum, ob rotunditatem, & sublimitatem cælo comparatur a Platone in Timæo; Pectus ignis, & aeris elementum duplex intra se complectitur, ignem corde, quod est fons caloris; aerem pulmone, qui aerem assidue trahit ad cordis refrigerium: Venter aquas refert, in quo humores omnes cum alimentares, tum excrementitij proprias sedes habent:

d. 2. de gen. an. c. 3.

de nat. hom. & 4. de morb. init. f. 8. de deor. c. 5. 6. de morb. vul. par. 7.

h cap. 2.

opuscul.

bent: Pedes & situ, & temperamento frigidi, & sicci terram æmulantur. Sed vltèrius aliam diuisionem partium humani corporis, aliamve constitutionem humani corporis ex partibus integralibus nobis ob oculos ponit facra pagina in statua Nabuchodonosor Regis apud **D**anielem, Mundi constitutioni simillimam inquires, **T**u rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis; statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis: Huius statuæ caput ex auro optimo erat; pectus autem & brachia de argento: Porro venter & femora ex ære: Tibiæ autem ferrea; pedum quadam pars erat ferrea, quadam autem fictilis. Quæ sane mundi constitutioni pulchre respondet; etenim statua magna, & sublimis est mundus totus, quo nihil est inter corpora maius, aut sublimius: caput ex auro optimo cælum est astris micantibus mire coruscans: pectus, & brachia de argento, sunt duo elementa ignis, & aer, ob perspicuitatem argento candido non absimilia: Venter, & femora ex ære, referunt elementū aquæ, quod æs inter metalla maxime particeps est aquæ, & mollitiæ fluxilitatem aquæ vtcumque repræsentat: Tibiæ ferrea, pedesque fictiles, optime terram indicant, quæ duritiæ ferrum æmulatur, & in fictili valde prædominatur. Plutarchus etiam, agens de facie in Orbe Lunæ proponit Analogiam Mundi, & partium præcipuarum humani corporis, asserens, Ratione praualentem, Stella tamquam luciferi oculi in facie vniuersi inserta circumferuntur: Sol autem, qui cordis habet vim, ex sese calores, & lumen tamquam sanguinem diffundit: Terra, & mari natura vititur, sicut animal ventriculo, & vesica: Luna Soli, & terræ interposita, sicut iecur inter cor, & ventriculum, aut aliud molle viscus insitum; calorem hac demittit; & quæ hinc exhalant, coquendo, purgandoque ab se extollit. Petrus etiam Bongus peragens de mystica numerorum significatione, hanc partium humani corporis

ris

ris cur
k Tres
Sol, T
tionabi
cerebru
Homin
tris, n
nubes
Secund
sunt in
mundi
caput
ab vni
tionis;
uinæ
vita
princip
Mundu
facta e
princip
domina
princip
ris Mu
culun
qui m

De Mundi, & Hominis Analogia. 51

ris cum præcipuis mundi partibus insinuat, asserens,
 Tres quæ sint præcipue sensibilis Mundi partes, Firmamentum, Sol, Terra; in humano corpore Trias hæc invenitur Mundo propor-
 tionabilis: Hominis Cælum, siue Firmamentum, aut Stella, est eius cerebrum: Hominis Sol, seu planeta, est eius cor, situs in eius medio: Hominis elementum, aut Terra, est eius venter, aut ima pars ven-
 tris, natura humidæ; a qua cordis calor, non secus quam Sol a terra nubes & vapores eleuat, tollitque ad animalis culmen: & mox. Secundum distinctionem mundi Angelici, celestis, & elementaris, sunt in humano corpore tres partes, ita disclusæ & separate, ut tribus mundi partibus proportionem respondeant: prima quidem & suprema caput; secunda, quæ a collo ad umbilicum protenditur; tertia, quæ ab umbilico extenditur ad pedes: Est in capite cerebrum fons cogni-
 tionis; ut extra, seu supra cælum Aristoteli natura Di-
 uinæ mentis, & Intelligentiarum: Est in pectore cor, fons
 vitæ, motus, & caloris: sunt in postrema parte genitalia membra, principium generationis: sic & in Mundo suprema pars, quæ est Mundus Angelicus, seu Intellectualis, est fons cognitionis, quia facta est illa natura ad intelligendum: pars media, quæ est cælum, principium vitæ, motus, & caloris; in qua Sol, veluti cor in pectore, dominatur: Est infra Lunam, quod omnibus notum, generationis principium, & corruptionis: Vide quam apte tres maioris, & minoris Mundi partes inuicem congruant. Sic olim Serapidis Ora-
 culum Nicocreonti Cypriorum Regi, mundum inducit, qui miram sui cum homine prædicat analogiâ his metris,

Εἰμὶ θεὸς τοῖόςδε μαθεῖν, οἷός κ' ἐγὼ εἶπω.

Οὐρανὸς κόσμος κεφαλὴ, γαστήρ δὲ θάλασσα

Γαῖα δὲ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' ἔατ' ἐν αἰδέει κείνται,

Οὐ μὰτ' ἐπὶ τηλαυγὲς. λαμπρὸν φάος ἡλίου.

hoc est, ex m Phauorini versione,

Sum Deus, ut discas, talis, qualem ipse docebo,

Celestis Mundus caput est, mare venter opacum,

Terra pedes, aures versantur in æthere summo.

G 2

Lux

h. li. i. c. de
num. tern.

r. cœl.
t. 100.

m. r. de ho-
min. exc.
cap. 42.

Lux oculi, quam Solis habet Splendentis imago.

Vel si mauis ad verbum ex Opsopœi translatione,

Sum Deus talis ad discendum, qualem Ego dico.

Celestis ornatus caput, venter vero mare,

Terra autem mihi pedes præstat, at aures in æthere sunt,

Oculusque eminus Splendens, lucidum lumen Solis.

Quam analogiam explicauit latius in Timæo Plato.

Ceterum si multiplex ista materialis constitutio Hominis materialem Mundi constitutionem æmulatur; namque alia constitutio essentialis Hominis consimilem constitutionem essentialem mundi mirifice satis exprimit: si namque, vt ait Aristoteles e cælo, terraque coagmentata, atque ex ijs naturis, quæ inter ea continentur, nimirum aqua, ære, & igne, certo ordine digesta, & Deo summo, illi in formam conseruatricem, ac viuificatricem assistente: consimiliter Homo est compages ex elementis, humoribus, & membris omnibus nuper explicatis, congruo inuicem ordine digestis in organa, & ex anima rationali eam compagem, vt per formam viuificantem, conseruante, ac informante: quæ anima cum Deo magnâ habet analogiâ, vt antea vidimus ex Aristotele.

Essentia Mundi mirifice proportionata demonstratur cum essentia Hominis. Cap. VIII.

Erminus constitutionis cuiusque rei dicitur *to* Esse: hoc autem quum sit geminum in vnaquaque re; vt adnotat etiam a Ficinus; primum quorum est Esse simpliciter, ante quod nihil est; idque est simplicissimum Esse, in quo cuncta communicant, quæcumque dicuntur esse in rerum natura; quod quidem Esse peculiari nomine dici consuevit existere,

n. 1. cæl. t.
99. 100. &
lib. de mū-
do, cap. 1.

o 2. de ger.
an. cap. 3.
p 1. de an.
t. 6.

q 2. de an.
t. 24. 36. 37
v cap. 4.
f 1. meta.
su 2. c. 2. &
12. meta.
t. 49.

a 18. de an.
im. cap. 3.

stere, ac existentia; & hoc est illud Ens, non commune analogum, quod in decem prædicamenta distributum spectatur; sed commune indifferens, quod indiuisibile prorsus est, ac reponitur inter appellata Transcendentia; ista namque sigillatim sunt pure indifferentia; proindeque communia, quæ diuidi nequeunt in minus Vniuersalia; quum indifferenter singula respiciant: Diuisio vero, distributioque communibus ijs tantum aptari valeat, quæ diuersimode respiciunt inferiora; quippe diuisio quæuis ex necessitate supponit differentias, secundum quas commune diuidendum varie participatum sit ab ijs, in quæ dicitur esse diuisibile: Quo factum est, vt diuisio, & distinctio sit proprie vniuoci, & analogi, addimus & æquiuoci, si placet, non autem indifferentium: sed in his solum sit enumeratio. Alterum vero Esse est esse-hoc, nimirum esse-hominem, esse-ignem, & id generis; tale siquidem est esse posterius, compositum, & particulare; quò singula inter se differunt; non enim idem est esse-lapidem, & esse-hominem, esse-plantam, & esse-animal; quod Esse secundum peculiari nomine nuncupatur Essentia, siue substantia cuiusque: & hoc Esse in communi consideratum est illud Ens, non indifferens, ac transcendens, quod Aristoteles aliquando scribit nulli esse substantiam; sed analogum, participatum dissimiliter; quod proprie diuisum est in decem prædicamenta; id etenim sua inferiora respicit diuersimode, non quidem per differentias oppositas, vt vniuocum, sed per disparatas, & varias quoquomodo: Vnde fit, vt genera vniuoca diuidenda sint in suas species semper diuisione binembri; est etenim contrarietas, & oppositio qualibet inter duo tantum; quippe vni vnum solum vbique contrarium est: sed analogæ, & æquiuocæ immediate artantur in tot analogata, & æquiuocata, quot sunt dis-

2. post.
t. 7.

differentiæ illæ disparatæ, secundum quas respiciunt singula minus communia, atque ideo in eis distinguendis obseruanda non est diuisio bimembris; quæ sola necessaria est in vniuocorum partitione. Cæterum licet analogæ, & æquiuocæ in eo conueniunt, vt immediate distinguantur in tot membra, quot sunt illæ naturæ, de quibus prædicantur: differunt nihilominus in assignatione membrorum; quia quum æquiuocata nullo prorsus ordine sese inuicem respiciant, ideo æquiuocum in ea partiti potest nullo seruato ordine in assignatione membrorum; at in partitione analogi seruandus est ille ordo, quo priora, digniora quæ analogata cæteris præponantur; inter analogata siquidem, vt c Aristoteles edocet, vnū semper est prius, ac nobilius, a quo reliqua quodammodo dependere dicuntur; & proinde ipse idem Aristoteles, dum partitur ens, quod est analogum, quod c sæpius efficit, præmittit vbique substantiam, veluti primum, & principale analogatum omnibus alijs prædicamentis. Ex his iam satis patere arbitror, existentiam longe diuersum quid esse ab essentia; quum illa sit pure indifferens, atque transcendens; hæc autem analogum, diuisum in decem prædicamenta, diuersimodeque a rebus participatum: indifferens namque valde differunt ab analogis; quum analogæ diuisibilia sint in multas naturas; indifferens vero sint omnino impartibilia; quia dicunt vnā naturam simplicem penitus, pluribus æque communicatam sine vllius differentiæ interuentu: Sic etiam æquiuocæ, vel ex Aristotele, differunt toto cælo ab analogis, quæ altera ab alteris nuncupantur; non minus quam ab vniuocis, quæ priora dicuntur; & ratio distinctionis huius est, quia vniuocum dicit naturam quādam communem pluribus, æque illis omnibus participatam, etiam si sub oppositis differentijs; quæ natura communis

e 4. meta.

t. 2. 4.

d ante præd.

c. vlt.

e 4. meta.

t. 2.

5. meta. t.

14.

9. meta. t. 1.

12. meta.

t. 2. 3.

f 1. de gen.

t. 44.

munis prior est omnibus ijs particularibus, quibus inesse dicitur: Analogum vero dicit naturam item communis pluribus, at non æque; immo diuersam in singulis; neque illis reipsa priorem, sed cōæuam; quæ licet in singulis diuersa sit, non tamen est vsque adeo differens, quin aliquam habeat communitatem, & conuenientiam, siue habitudinem in partibus sub differentijs disparatis, ratione cuius de illa formari potest vnus conceptus cōmunis omnibus analogatis: Quo factum est, vt analogi assignari valeat vna definitio communis: At æquiucum non ponit vilo modo vnam naturam communem, nisi quoad nomen; sed ponit multas essentias ita inuicem diuersas, vt nullam habeant cognationem, aut habitudinem inter se, ratione cuius de æquiucoco formare possumus vnum aliquem conceptum communem omnibus æquiucocatis; at ob istam æquiucocatorum discordiam, seu diuersitatem, non potest de æquiucoco haberi, nisi conceptus, & ratio, seu definitio multiplex; & propterea sapienter & Aristoteles quasi lege sanxit, æquiucum prius distinguendum esse, quam definiendum, inquit, omnino impossibile esse querere elementa entium, quæ multipliciter dicuntur; hoc est, æquiucorum, non diuidendo; per elementa definitionis partes, ac definitionem innuens, cuius partes sunt elementa, idest causæ internæ, ac essentialis rei definitæ. Indifferentia deum, quæ ponere dicuntur vnam naturam simplicem, æque participatam in pluribus absque vilo differentiarum interuentu, ab æquiucocis, ab analogis, & ab vniocis quammaxime differunt: Quamobrem quum existentia sit indifferens ad omnia, quæcumque sunt, tamquam vnum e numero Transcendentium; Essentia vero sit analogum illud ens, quod partitur in decem prædicamenta; immo cuius passionis, & attributa dicuntur esse

Tran-

Transcendentia cuncta ; necessarium est confiteri, Existentiam longe diuersum quid esse ab essentia ; quamuis illarum vtraque iisdem nominibus a Philosophis appellari soleat promiscue Ens, & Esse. Addo Existentiam esse id, quod quæri consuevit de quauis re per Quæstionem illam simplicem, in ordine primam, quam Si est nūcupamus ; Essentiam vero id, quod quæritur per secundam Quæstionem, Quid est appellatam. Cæterum Quid est, & Si est, esse Quæstiones inuicem admodum differentes, potissimum eo quia diuersas naturas inquirunt, notius est, quam dignum vt Aristotelis auctoritate confirmetur. Amplius Essentia, nemine penitus discrepante, substantia est cuiusque rei, cuius dicitur Essentia ; quum autem præter hoc ens, apud Aristotelem, sit aliud esse, quod nulli rei substantia est ; esse nimirum illud, quod alio nomine dicitur Existere ; & est illud Ens transcendens, quod est cuique substantiæ, ac essentiæ superadditum ; iam liquido constare potest, assentiendum non esse * Theophilo Zimaræ dicenti non audiendos esse illos, qui putant Existere esse additamentum essentiæ ; ac præter ens in decem prædicamenta distributum, atque ens verum, esse tertium quoddam Ens substantiæ, seu essentiæ superadditum. Præterea Ens, & esse illud, quod significat essentiam, additum alicui non facit compositionem ; si enim dixeris esse hominis, esse corpus, carni esse, essentia ignis, homo ens, & similia, non propterea negabis, aut affirmabis, verum falsumve proferes : Ens autem, seu esse, quod significat existere, seu existentiam, additum alteri necessario facit compositionem, atque affirmat, aut negat, verumque, aut falsum includit ; vt si dicamus, Hominem esse, lignum est, corpus est ens, animal existit, & id generis alia : signum euidentissimum non parum ab inuicem differre essentiam,

&

b 2. post.
cap. 1.

i 2. post. f. 7

* 2. de an.
com. r. 3.

De Mundi, & Hominis Analogia. 57

& existentiam. Porro vt in existentia Mundus mire cum Homine consentit; quum vterque similiter existat dependenter a summo Deo immediate; in essentia quoque maximam habent analogiam; nam Aristoteli^{k 2. de an. t. 37.} quum viuentibus esse sit ipsum viuere; Mundi vita quum omnes in se, vitas eminenter complectatur; quod pulchre concinit Maro Syrenophœnix,

16. Æneid.

Principio calum, ac terras, camposque liquentes,

Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra

Spiritus intus alit; totamque infusa per artus

Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum.

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Ignæus est ollis vigor, & cælestis origo

Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,

Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.

Et Hominis vita est huiusmodi, vt omnes in se vitas contineat formaliter; quia vegetalem habet cum plantis communem, sensitricem cum brutis, rationalem, seu intellectricem cum cælo, & mundo; vt late probauimus in opere De Vita. Quinimmo vt vita humana definitur esse naturalis in existentia humanæ animæ informantis in corpore nostro mediante calore naturali; sic vita mundana est naturalis assistentia Dei summi toti mundo immediate.

m. Porphi.

præd. cap.

de diff.

li. 2. cap.

29. & seqq.

ibid. cap.

24.

ibid. cap.

43.

Mundi, & Hominis analogia colligitur ex vtriusque duratione, & æuo. Cap. IX.

Post esse cuiusque rei, sese Philosopho suggerit consideranda duratio, & æuum; quod est illius esse propria mensura; nihil enim fit a natura, quod tali productione de non esse ad esse perductum,

H in

a 8. phys.
t. 63.

in eo esse non permaneat aliquandiu; siquidem a Aristotelis decreto, in generatione, & corruptione penitus absurdum esse videbitur, si factum confestim necesse est corrumpi, & nullo tempore permanere: Quare post Mundi esse, illius ævum inspicere debemus, & cum Hominis ævo comparare. Profecto si consulamus Aristotelem, maxima proportio est inter ævum Mundi, & Hominis; primo quidem comparatione facta totius Mundi cum tota specie humana, ex Aristotele philosophantibus dicendum videtur, proportionalem esse Mundi, & Hominis durationem; nam & Mundum ab æterno in æternum durare censuit Aristoteles, & Humanam speciem Mundo coævum esse constituit. Deinde vero si singulos Homines consideremus, etsi ratione corporis non semper cum Mundo sint; attamen quia vnumquodque est id, quod in eo est summum; ut non d vno in loco statuit idem Philosophus; ac speciatim Homo quilibet maxime suus est e intellectus; quum apud Aristotelem intellectus humanus sit f antiquissimus, & g immortalis; ut fuisse nos demonstravimus in opere De immortalitate animorum: proculdubio ad mentem Aristotelis quilibet homo ratione suæ animæ Mundo toti coævus est. Immo vero Magister h alibi videns Mundum constitutum ex parte cælesti perpetua, & incorruptibili; & ex parte elementari generabili, & corruptibili; ab illa tamen potiori Mundum denominari vult ingenitum, & incorruptibilem; non autem ab hoc inferiori generabilem, & corruptibilem; ait enim, Item dignum est reprehendere eos, qui ita arbitrantur; quoniam quum & ipsorum sensibilibus pauciora numero ita se habere viderent, de toto tamen celo similiter senserunt: hic enim qui circa nos est solum sensibilem locus in corruptione, & generatione est; qui nulla, ut ita dicam, vniuersi pars est: Vnde iustus fuisset propter illa, ista etiam absoluisse, quam propter ista

b 8. phys. t.
1. & seqq.
1. cel. t. 20.
& seqq.
c 1. cel. t.
22.
d 9. ethic.
t. 4. & 8.
e 10. ethic.
c. 7.
3. de an. t.
20.
f 1. de an.
t. 82.
g 2. de an.
t. 21.
3. de an. t.
7. & 20.
h 4. meta.
t. 23.

illa

illa condemnasse. Sicigitur & Homo, licet corpus cadu-
 eum habeat, seu partem inferiorem ortui, & interitui
 obnoxiam; quia tamen anima constat immortalis, parte-
 que superiori perpetua; Mundo toti coæuum quid esse
 dicendus est; & non solum Homo in specie, sed etiam
 quilibet in indiuiduo, ad aliorum omnium subcælestium
 differentiam, æternus dicendus est apud Aristotelem;
 qui non solum cuiuslibet Hominis animam solam Di-
 uinam, & vndiquaque posuit æternam; vt nos olim fu-
 se probauimus in libris De Immortalitate Animæ ratio-
 nalis: sed etiam cælum erga mundum inferiorem se ha-
 bere. l. constituit, vt forma erga materiam, adeoque vt
 anima erga corpus. Sin autem sacras litteras audia-
 mus, vt Homo in specie sumptus Mundo coæuus est;
 quia licet in illis legamus, Hominem conditum esse die
 sexta; nihilominus Diuus Augustinus apud n. Albertum
 Magnum inquit, Omnia facta sunt a Deo simul in tem-
 pore; sed dierum illa successio posita fuit ad indicandum
 ordinem naturæ, qui est ab imperfecto ad perfectum:
 Ita quilibet Homo singularis coæuus est Vniuerso quo-
 ad animam, si non ab æterno, saltem in æternum; vt do-
 cuit Diuus o. Thomas, cui *Homines non solum sunt incorrupti-*
biles quantum ad communem speciem, sed etiam quantum ad proprias
formas singulorum; quæ sunt animæ rationales. Quinimmo Glos-
 sographus p. Beda Venerabilis Hominem ponit etiam
 secundum carnem esse immortalem, dum ait, *Queritur*
quomodo immortalis factus sit homo præ alijs animantibus, & cum
illis communem acceperit alimoniam? sed alia est immortalitas car-
 nis, quam in Adam accepimus, alia, quam in resurrectione per Chri-
 stum speramus: ille factus est homo immortalis, vt non posset mori,
 si non peccaret; moreretur autem, si peccaret: Filij vero resurre-
 ctionis æquales Angelis, nec poterunt ultra peccare, nec mori: Caro
 ergo nostra post resurrectionem non eget ciborum refectione, quia nec

fame, nec lassitudine, nec alia infirmitate adest defectio, vel poterit
 corrumpi: Caro *Adæ* ante peccatum ita immortalis creata est, ut per
 alimoniam adiuta, esset mortis, & doloris experta, donec corporalibus
 incrementis perductus ad ætatem, quæ Conditori placeret, multipli-
 cata progenie ipso iubente sumeret etiam de ligno vite, quo perfecte
 immortalis factus, cibi ulterius adiumenta non requireret. Sic er-
 go immortalis, & incorruptibilis condita est caro hominum, ut suam
 immortalitatem, & incorruptionem per custodiam mandatorum Dei
 custodirent: in quibus & hoc erat, ut de illis lignis concessis mandu-
 carent; ab hoc interdicto abstinerent: Per hoc edulium immortali-
 tatis donâ conservarent, illius tactu mortem inuenirent. Sic vero
 incorruptibilis, & immortalis erit in fine caro nostra, ut sicut An-
 geli, in eodem statu semper maneat, & corporalibus cibis (qui ibi
 non erunt) egere non possit: nam quod Angeli cum Patriarchis
 manducaverunt, non indigentia, sed benignitate factum est, ut ho-
 minibus familiarius congruerent: Christus quoque post resurrectio-
 nem manducavit, non ut cibo indigeret, sed ut veram post mortem
 se carnem recepisse monstraret. Sic ergo & q Augustinus,
 ad litt. 1. 6. Non ait Apost. Ro. 1. corpus mortale propter peccatum, sed mor-
 e. 19. 10. 3. tuum: illud enim ante peccatum mortale, & immortale, quia pote-
 7 cap. 8. rat mori, & non mori: aliud est autem non posse mori, & posse non
 f Genes. mori: quodammodo creatus est homo immortalis: s Lyrano quo-
 e 1. 2. que, Poterat homo servare innocentiam, quam si servasset, neces-
 sitatem moriendi non incurrisset. Ita ergo quemadmodum
 Mundus est incorruptibilis, æque perpetui, sic & ho-
 mo totus, etiam aliqua ratione secundum corpus est im-
 mortalis. Cæterum & ævum Hominis distributum est
 in septem ætates, quæ sunt infantia, pueritia, adolescen-
 tia, iuventus, virilitas, senectus, atque decrepitas; de
 quibus tum ex Hesiodo, Bonamicus asserens, He-
 siodum distinxisse ætates in septem decades: tum ex
 Hippocrate, Bongus, & Philo prior inquitens,
 Hippocrati insans est, usque ad annos septem, dum emittit dentes;

Puer

z in Dieb.

u 1. de a-

lim. c. 24.

x lib. de

Principijs.

y de num. 7

z de m. d.

opit.

Pue
 scili
 est
 usq
 quod
 mun
 ideo
 In e
 Phy
 tern
 Diu
 ro s
 latin
 bre
 ab A
 Abr
 tam
 quin
 sum
 dicij
 ætat
 senit
 e mi
 a lab
 ætat
 vtri
 sente
 Chr
 genar
 consti
 infan
 senect
 ritia

De Mundi, & Hominis Analogia. 61

Puer, ad quatuordecim, dum semen in eo crescere incipit, ad geminum
 scilicet septenarium; Adolescens, usque ad vigesimum primum, id
 est, ad annum ter septimum, dum barba pubescit lanugo; Iuuenis,
 usque ad trigesimum quintum, dum totius corporis augetur vires,
 quod est ad quinquies septimum; Vir, usque ad vndequingagesi-
 mum, nempe ad septies septem; Veteranus, ad quinquaginta sex,
 id est, ad septies octo; Senex, quod inde reliquum est temporis obtinet.
 In eandem sententiam concessit * Macrobius, iniquens * 1. in som.
 Physicos existimare vitæ humanæ perfectum spacium Scip. cap. 6
 terminari septima decade annorum. Eadem scripsit &
 Diuus a Augustinus. Sed Mundi ætates etiam nume- a de ver.
 ro septenario claudicare nobis innuit b Lactantius, sed rel. c. 26.
 latius explicauit Diuus c Augustinus, qui & d alibi eas tom. 1.
 breuius attulit, iniquens Ætatem Mundi primam fuisse b 7. de diu.
 ab Adam usque ad Noe; secundam, a Noe usque ad præm. c. 14
 Abraham; tertiam, ab Abraham usque ad Dauid; quar- c tom. 1.
 tam, a Dauid usque ad transmigrationem Babylonis; l. 1. contr.
 quintam, a transmigratione Babylonis usque ad Chri- Manich. c.
 stum; sextam, usque ad finem Mundi, siue ad diem Iu- 23. & seqq.
 dicij; septima, a die Iudicij in æternum; sic enim & in d tom. 5.
 ætate septima, quæ decrepitas appellatur, & vltimum 22. de ciu.
 senium, homines vacant ab operibus, & in hac vita, quæ Dei c. 30.
 e militia est super terram, veluti f rude donati feriantur e Iob c. 7.
 a laboribus, & soli vacant contemplationi; vt sex sint f Cel. Rho-
 ætates operosæ in vita & Mundi, & Hominis, & ætas dig. 11.
 vtriusque septima sit ætas quietis, ac requiei; Eandem ant. lect.
 sententiam excoluit non vno in loco Diuus Ioannes c. 11.
 Chrysostomus; primo siquidem ait, g Ideo ergo quia sex a- g De Ieph-
 genarius iste sacratus semper inuenitur, eo quod per sex dies Deus te Homil.
 constituit omnia que in mundo sunt; & sex ætates esse voluit, id est, t. 1.
 infantiam, pueritiam, adolescentiam, iuuentutem, grauitatem, &
 senectutem; quæ infantia agnoscitur ab Adam usque ad Noe; pue-
 ritia a Noe usque ad Abraham; adolescentia ab Abraham usque ad
 Da-

David; iuuentus a David vsque ad transmirationem Babylonis; gra-
uitas a transmiratione Babylonis vsque ad Ioannem Baptistam, &
incarnationem Domini; senectus vsque ad finem Mundi: nam & ge-
neris humani sex ætates agnoscuntur, hoc est, vt dixi superius, in-
fancia, pueritia, adulescentia, iuuentus, grauitas, & senectus.
quæ tamen ad septem ætates rediguntur, si vt in huma-
na vita distinguimus senectam in viridem, & decrepitam;
ita in Mundi duratione finem Mundi distinguamus in
duplicem, quorum alter vltimo Iudicio terminatur, al-
ter post Iudicium in æternitatem extendatur; quod cla-
re proficitur deinde vir sanctus *b* alibi, dum comparans
ætates Mundi cum diebus creationis, posteaquam dili-
genter sex dies creationis cum sex Mundi prioribus æta-
tibus comparauit, septimam diem Sabbati quietis com-
parat cum duratione Mundi post Iudicium inquiring,
Septimum autem lumen daturus est nobis, quum venerit reddere sin-
gulis secundum opera eorum. Nisi etiam dicamus septimæ
Mundi ætati post Iudicium æternæ correspondere vi-
tam æternam hominis post mortem corporalem: sex-
tamque hominis ætatem nomine senectutis verumque
senium complectentem correspondere sextæ Mundi
ætati, in qua ab ortu Christi ad Antichristi aduentum sit
veluti viridis senectus; ab Antichristi aduentu ad vni-
uersale Iudicium contineatur veluti Mundi decrepitas,
& vt ait i Psalmista labor, & dolor. Mirabilis igitur est
proportio ætatum Mundi, & Hominis; quia sex habet
ætates vterque laboris, & septimam vterque quietis.

*Mundo, & Homini consimilem unitatem
congruere. Cap. X.*

AB essentia rerum permanente, atque aliquandiu
perdurante, proueniunt tum permanentes quæ-
dam

dam affectiones; quæ proprietates, & affectiones vulgo nuncupari solent; tum etiam certæ functiones, & operationes; nihil etenim *a* ociosum natura patitur; & operationes non prodeunt nisi ab efficiente determinato & affecto certis conditionibus, & dispositionibus; quæ ideo sunt operationibus naturæ priores; ac propterea prius a nobis ordinem naturæ sectantibus considerandæ: Porro proprietates quum sint accidentia; & circuant omnia fere accidentium prædicamenta; quumque omnia accidentia duas in classes quoad originem referantur; nam alia conueniunt substantiæ compositæ ratione formæ, alia ratione materiæ: quumque materies in composito sit *b* prior formæ, merito accidentia, quæ conueniunt composito ratione materiæ, priora sunt ijs, quæ competunt eidem ratione formæ: quum igitur quantitas consequatur materiam, alia ferme omnia accidentia formam; ideo quantitas in composito prior est naturæ quouis alio accidente. Ad quantitatem vero duæ præcipuæ passiones referuntur in Mundo, & Homine spectabiles; Vnitas, quæ quantitatem discretam respicit, & molis magnitudo finita, quæ continuam: Quare de his ante omnia sermo nunc est instituendus. Vnitas autem Mundi etsi negaretur a plerisque veterum; nam ut est apud *c* Plutarchum, Metrodorus ita putabat absurdum esse vnicum esse Mundum in infinito, ut absurdum est vnicam nasci spicam in magno agro: infinitos autem esse Mundos oportere, quod sint infinitæ causæ, atomi scilicet ac elementa; causis vero effectus esse debere proportionatos. Sed nec infinitum, nec vllum spacium extra Mundum esse docuit *d* Aristoteles: nec infinita esse rerum principia demonstrauit idem *e* Philosophus: nec infinitis principiis existentibus, opus est Mundos esse infinitos; quia vnicū Mundum Anaxagoras ponebat

a 1. phys.
t. 56.
1. cel. t. 33.

b 1. phys.
t. 52.

c 1. de plac.
c. 5.

d 1. cel. t.
100.
e 1. phys.
t. 50.

ex infinitis principijs coagmentatum: nec minori negotio refellas Epicuri, Lucretij, & Democriti placita de Mundorum Multitudine: Quare melius cum Stoicis, Empedocle, Thalete, Platone, ac Aristotele constitutum est Mundum esse vnicum; nam reuera Mundus ita est vnus numero, vt sit vnus etiam specie; ac vnitatem quidem numericam habet ab vnitatem materiæ, qua f tota constat; specificam vero ab vnitatem formæ; immo vtræque ab vnitatem g formæ: Quare b Aristoteli Mundus ita est vnus numero, vt non sit, nec esse valeat vlla ratione multiplex. Homo vero proximam huic habet vnitatem speciei; nam est vnus specie specialissima; quæ atoma est; & ab Aristotele quandoque donatur nomine i indiuidui, & k singularis: & reuera Magister aliquando Mundi totius vnitatem cum Hominis vnitatem comparauit, nimirum l vnitatem specificam: immo & alibi m ex professo comparans Aristoteles vnitatem Mundi numericam cum vnitatem numerica pariter Hominis, ait n ideo Mundum esse vnum numero, quia constat ex tota materia, scilicet ex vniuerso naturali, & sensibili corpore (definiuntur etenim vnū numero ea esse, quorū est vna materia numero) ait enim, o Similiter autem & si carnes & ossa materia sunt in homine, si ex omni carne & ossibus non potestibus dissolui homo fieret, non vtique contingeret alium esse hominem. Sed & sacri p Doctores etiam inter Mundum, & Hominem agnoscunt vnitatis analogiam; qui sic Mundum esse fatentur vnum, vt valeat a Deo in plurimos, ac infinitos multiplicari; & Hominem a deo numero multiplicem & infinitum fere cognoscunt, vt aliquando fuerit a Deo factus q vnicus numero. Maiorem igitur habet analogiam homo cum Mundo in vnitatem, quam quælibet alia natura; siquidem elementa, mista, vegetabilia, bruta, & Angeli multiplici specie diuersificantur, vt ita di-

dixerim, solus Homo speciei est vnus, ac indiuisibilis, vt
Mundus in vnitatem speciei habet vnitatem indiuidui. 12. meta.
t. 49.

Mundi, & Hominis aequae finitam esse magnitudinem. Cap. XI.

Corpoream quum habeat & Mundus, & Homo naturam; corporea vero moles quum necessario finita sit, vel infinita; non conuenit inter omnes, an Mundus cum Homine conueniat in mole finita, vel infinita.

Qui enim Veteres cum Democrito, Epicuro, & Meliodoro posuere Mundos numero infinitos, & Homines pariter numero infinitos; ijs vt singuli Mundi, & singuli Homines finitam obtinent molem sui corporis; ita ex omnibus Mundi aggregata congeries, & ex infinitis hominibus congregatus cumulus, vt ita dixerim, habet necessario molem similiter infinitam: sed eorum, quicumque ponunt vnicum esse Mundum multos homines intra se continentem, vt omittam Plinium, cui placuit eleganter dicere, *b* Mundum esse finitum infinito similem, quasi finiti ad infinitum esset aliqua *c* proportio, & similitudo; tres classes inueniuntur; nam alij cum Aristotele dicunt Mundum esse *d* finitae molis, *e* infinitae durationis; nullam *f* extra se magnitudinem habentis; Alij post *g* Empedoclem, Stoicos, & Diogenem, vt *h* Conimbricenses, extra Caelum, & Mundum ponunt spacium infinitum in Vniuerso; adeoque Vniuersitatem entium statuunt esse infinitam; aggregatum scilicet ex Mundo, & immenso spacio; quod ideo ponunt infinitum, vt in eo Deus immensus, ac infinitus apte collocari possit. Alij denique Mundum ponunt aliquando factum esse finitae magnitudinis, at infinitae durationis.

I in

b lib. 2. c. 1.
c 1. cgl. t. 64
d 1. cal. 33.
& seqq.
e 8. phys. t.
1. & seqq.
f 1. cal. t. 20.
& seqq.
g 8. t. 103. &
seqq.
h 1. cal. t. 99
100.
i Plut. de
plac. phil.
lib. 1. c. 5. &
lib. 2. cap. 1.
1. cgl. t. c.
97. &
8. phys. qu.
2. ar. 4.

in æternum; vt sacri Doctores. Nos vt opinionem Aristotelis, ac Theologorum de Mundi mole finita complectimur, ob rationes ab Aristotele promulgatas; quas non est vt hic referamus; ita placitum Empedoclis, Diogenis, Stoicorum, & Conimbricensium de spacio infinito extra Mundum recipere non possumus; tum quia Deus incorporeus, ac immaterialis omnino quum sit, non indiget spacio, nec aptus est esse in loco, vt ait Aristoteles: tum quia tale spacium a Conimbricentibus nec ens reale, nec ens rationis esse dicitur; extra quæ duo entium genera nihil esse potest: Similiter etiam dogma Philosophi de Mundi æternitate non apte congruere patitur Mundi molem finitam cum finita mole corporis humani absolute; quia licet Mundi, & Hominis cuiusque sigillatim magnitudo finita sit; attamen si aggregatum ex omnibus hominibus in tota æternitate concipiamus animo; numero quum ponantur homines infiniti per concatenatam successionem æterni temporis inuicem adhærentes; horum cumulum in vnâ congeriem, ac massam mente concipere nequimus sine molis infinitate; quæ cum mole Mundi finita nullam habere potest proportionem. Reliqua est tertia sententia Sanctorum Patrum, quæ sola vera est, constituens Mundum esse vnum numero, ab initio temporis, non ab æterno, conditum a Deo, semper duraturum, finitæ molis, in quo non perpetuo fiet Hominum procreatio; sed hæc terminabitur aliquando, ad vltimam diem Vniuersalis Iudicij. Qua quidem sententia ponitur Mundus finitæ molis; & illi proportionatus Homo tum quilibet, tum aggregatus ex omnibus finitum numerum non excedentibus, molem similiter obtinens finitam: vt præterea recte dixerit Aristoteles, *Mundus est compages ætheris, calis, terræque coagmentata, atque ex his naturis, quæ inter ea conti-*

m lib. de
mund. c. 2.

mentur. Dicitur etiam aliter Mundus, ordo & digestio Vniuersorum, quæ a Deo & per Deum asseruatur. Huius situm medium in motum & stabilem Terræ, vix fecunditate prædita, sortita est: animantium quidem illa omnifariam distinctarum sedes, & parens: Huius Vniuersitatis suprema pars omnis omnem in partem finita est, & terminata. Ita ergo Mundi, & Hominis magnitudo finita est.

De Mundi, & Hominis figura circulari.

Cap. XII.

Illis iam quantitatis affectionibus, præstat nunc animaduvertere passiones qualitatis in Mundo, & in Homine. Porro terminus finitæ molis corporea nuper in Mundo, & in Homine spectatæ, nihil aliud est, quam figura; quæ ad quartum genus qua-

litatis ab *a* Aristotele redigitur. Cæterum non omnium *a* præd. Qualit.
est de figura Mundi consensus; nam qui Mundum molis infinitæ ponunt, ij Mundo nullam omnino figuram inesse dicunt; quippe figura est terminus magnitudinis finitæ: Qui vero Mundo vt molem finitam, ita & figuram aliquam necessario adscribunt; varias in sententias abierunt: Apud *b* Plutarchum Epicurus censuit Mundum *b2. de plac. phil. cap. 1.* non habere determinatam figuram, sed habere posse globosam, posse, & non globosam: *c* Cleombrotus asserit Mundi figuram esse triquetram: Demetrius ait *c Plut. de orac. def.* Homerum opinari cælum extremum elementa continēs habere figuram duodecim basium, ob varietatem motus, & multitudinem laterum; quod illam figuram maxime conuersionibus, motibusque animalibus congruere existimaret. Alij Mundum esse turbinatum censuerunt, *d2. de plac. phil. cap. 2.* *d* Plutarchi testimonio. Dalechampij *e* Pliniani relatu, *e Plin. lib. 2. c. 2. in an- not.* Sanchumatus Berytijs, antiquissimus rerum Phœnicia-

scriptor, ex Philone Byblio, Mundum similem esse vult
 Quo quoad figuram: quam opinionem auctoris nomine
 suppresso refert etiam Plutarchus. Macrobius in Sa-
 turnalibus ait, Initiatos sacris Liberi Patris Ouum hac
 veneratione colere, vt ex forma tereti, ac pene sphæra-
 li, atque vndique versum clausa & includente intra se
 vitam, Mundi simulacrum vocetur: Quod hauserat a Plu-
 tarcho, in *b* Symposiacis asserente, Ouum ideo conse-
 cratum esse in Orgijs Bacchicis, vt exemplum omnia gi-
 gnentis, & in se continentis Mundi. Sed & apud Pro-
 bum Grammaticum Varro in Logistorio scribit, *Mundus*
ideo representat Ouum, quia calum est veluti testa, terra veluti vi-
tellum; aer, & ignis est inter illa duo quasi conclusus humor albugi-
neus, in quo calor. *i* Dalechampius ex Probo, & Cyrillo
 memorat quosdam voluisse Mundum esse figuræ litteræ
 ω, in qua extremum lineamentum Oceanum represen-
 tat, cingulum Mundi: Cæterum hi Mundi nomine glo-
 bum ex terra, & aqua compactum intellexisse videntur.
 Contestatur idem ex Aristophane in Pluto, ex Socrate,
 Laëtantio, & Augustino. Mundi figuram hemisphæri-
 cam esse. Verum hæc omnia dogmata falsitatis con-
 uincit Aristoteles, aperte *k* demonstrans Mundi figu-
 ram esse globosam, & exactissime *l* sphæricam; cuius
 opinionis etiā Stoicos extitisse cultores testatur *m* Plu-
 tarchus. Hominis autem figura etsi nunquam fuerit exa-
 ctissime rotunda, vt in Symposio Platonis Aristopha-
 nes fabulatur in hæc verba, Præterea tota cuiusque Hominis
 species erat rotunda; dorsum, & latera circumhabens, manus qua-
 tuor, totidemque crura; vultus item duos tereti ceruice connexos,
 & omnino consimiles: caput utrisque vultibus contraversis, vnum:
 aures quatuor, genitalia duo, & alia singula, vt ex his quisque con-
 uenienter excogitare potest: incedebat tunc & reclusus, vt nunc, in
 veram partem vellet; & quoties celerius ire contenderet, instar eo-

De Mundi, & Hominis Analogia. 69

rum, qui prono capite crura sursum circumferentes circula-
ream exercent, tunc nullo membrum innixus celeri circulo ferebatur.
Nihilominus circularis figuræ in humano corpore spe-
ctabitur, si consideretur homo diuaticatis cruribus, &
expansis brachijs; quia circini crure ad umbilicum fir-
mato, poterit alter per summos manuum, ac pedum di-
gitos in orbem perducere: Qui circulus nihilo fecius ex-
ctus erit, quam orbis ille, qui a Mathematicis, & a
Philosophis terræ tribuitur, in qua montium altitudi-
nes, & vallium multæ profunditates habentur. Quam-
quidem Humani corporis figuram circula-rem sphaericæ
Mundi figuræ coaptauit p. Auerroes, & ante ipsum in-
nuuit Aristoteles q. asserens, si nobis adnatus esset aer
circulariter, videremur vno quodam sentire & sonum, &
colorem, & odorem: & r. inquiring, si quis circumponat
sphaeram corpori habenti dextrum, & sinistrum; talem
figuram circula-rem ab eo non tollere differentias dex-
tri, & sinistri; sed illas in eo sensibus occultare. Sed hac
de re preclare t. Rhodiginus ex Iulio Solino, qui in * Po-
lyhistorico ait, Quantum manibus expansis inter digitos
longissimos modus est, tantum constat esse inter calces,
& verticem: ideoque Physici hominem minorem Mun-
dum esse iudicarunt. Quia & supra, circula-rem figu-
ram ea ratione notauimus inesse humano corpori, quod
singulæ partes ipsius in orbem a natura configurantur;
nam caput sphaericum tereti collo superimponitur; sub
collo rotundum pectus residet, copulatum infimo ven-
tri orbiculari; qui coxis, tibijsque teretibus innititur; bra-
chiorum pariter, ac digitorum teretem figuram aspici-
mus: membra præcipua similiter globosa figura donan-
tur, cerebrum, cor, hepar, testes; immo etiam minus præ-
cipua, oculi, renes, pulmones, ventriculus, vrinaria, fel-
leaque vesica; teretem figuram obtinent venæ, ossa, ner-
ui,

n Cleo-
med. 2. de
mund.
Clau. apud
Sacrob. c. 6.
in c. 1.
o 2. phys. t.
17.
2. cal. t. 76.
& t. 104.
& seqq.
p 2. cal. t.
c. 13.
q 2. de an.
t. 110.
r 2. cal. t.
13.
† lib. 2. c.
21.
* cap. 5.

ui, arteria, intestina: Quin & homo degens in utero matris figuram globosam retinere videtur; ad omnium ferre aliorum animalium differentiam; ut notauit Aristoteles inquiens, *f* Siuis in utero quadrupedum omnium extensus est; expedum autem obliquus, ut piscium; bipedum vero inflexus, contractus quae ut auium; homo etiam in semet conglobatus sic gestatur, ut nasum inter genua, oculos super genua, aures extra genua habeat. Quod etiam obseruant *t* Anatomici oculari fide, addentes Aristotelico dicto, foetum calcaneis contingere nates, & glomerari in effigiem glomi: sed Columbus apertissimis verbis ait, *u* Quocumque autem situ ex hoc triplici toties enumerato nos uterus exceperit; in globum atque orbem excipimur, sphaericusque est omnis situs infantis in utero. Sic igitur etiam in figura circulari maximus est Mundi cum Homine consensus.

De loci positionibus Homini, Mundoque similiter conuenientibus. Cap. XIII.

Nimalis cuiusque figura corporea necessariam habet relationem ad loci positiones, quas differentias loci nuncupamus: eas inuicem oppositas agnouit *a* Aristoteles numero sex, unicuique dimensionis duas; nam *b* longitudinis principium dicitur sursum, finis vero deorsum; latitudinis autem principium proprie vocatur dextrum, finis autem sinistrum; profunditatis demum principium nominatur Ante, finis vero Retro: Has omnes differentias inesse ait Aristoteles corporibus perfectis; at omnium perfectissima corpora sunt *c* Mundus, & *d* Homo: Quare ut Homo, sic etiam Mundus obtinuit omnes differentias positionis, sursum, deorsum, dextrum, sinistrum, ante, ac

a 1. cel. l. 7.
& seqq.
b 2. cel. l. 8.

c 1. cel. l. 4.
d 2. de 2n.
l. 19.
6. ethic. c. 7

retro. Quæ quidem loci differentia vt in Homine sunt omnibus eadem certæ, ac determinatæ; nam sursum est caput, deorsum pedes, ante facies pectus & abdomen, retro nuca dorsum & nates, dextrum latus & sinistrum notissima; sic in Mundo controuersæ sunt, ac latent ob circularis figuræ diuersitatem partium occultantis exactissimam sphericitatem, nam Cleomedes, relatu f Coelij, censuit Mundi sursum esse totum Cælum, deorsum Terram, Ante partem Occidentalem, Retro Orientalem, Dextrum Septemtrionalem, Sinistrum Australem: Quam opinionem sectatus g Ouidius dixit

V. que duæ dextra cælum, totidemque sinistra

Parte secant Zona, quinta est ardentior illis.

nam præter Zonam torridam duæ sunt Boreales, & duæ Australes. Et b Lucanus in eandem sententiam scripsit de Arabibus Romam aduectis,

Ignotum vobis Arabes uenistis in orbem.

Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

nam in Arabia felici Sol in Cancro degens mittit umbras versus Meridiem, Romæ vero semper in Septemtrionem. Varro vicissim Orbis anteriorem partem ait esse Meridiem; posteriorem Septemtrionem, dextram Occidentalem, sinistram Orientalem. Quod placitum coluere Plinius, & Alcinous. k Galeni relatu, Pythagoras, & Plato, nec non Aristoteles Mundi dextras ad

Orum partes esse dixerunt, a quibus sit principium motus; sinistras vero Occiduas. Empedocles autem dextras quidem æstiuum tropicum, sinistras in hibernum reiecit. Et T. l Liuius, Augurum scientia inquit dextras ad Meridiem partes statuit, ad Septemtrionem sinistras.

Hæc omnia præter Cælum, adnotauit etiam m Pierius. n Homo mirifice positionis differentias proportionatas habet cum Mundo; nam vt semper caput ad Cælum ex-

2. de cæl.
t. 13.

lib. 1. cap.
10.

g i meram.

b lib. 3.
vers. 247.
248.

6 ling. lat.
fragm.

k de Hist.
phil.

1. ab Urb.
C.

m l. 3. Hie-
rogl. is-
Tauro.

tol-

tollit, & pedes in terra figit; ita dextram suam modo ad Boream, modo ad Austrum, modo ad Occiduas, modo ad Orientales Mundi partes vergit; similiterque sinistram, posticam, & anticam. Ceterum ad maiorem Mundi, & Hominis analogiam in proposito declarandam, solus Homo cum Vniuerso videtur habere proportionatas loci differentias; solus inquam, quia plantæ carentes dextro, sinistro, ante, ac retro; quippe non habent latitudinem, ac profunditatem distinctas, & determinatas; obtinent certam longitudinem, cuius principium est sursum, ac finis deorsum; sed principium longitudinis, ac sursum in plantis est earum radix; finis vero longitudinis, ac deorsum in plantis est in extremitate ramorum; adeoque sursum plantarum non vergit ad sursum Mundi, nec deorsum plantarum respicit deorsum Vniuersi; sed vicissim plantarum sursum in radice positum coniungitur in terra cum deorsum Mundi; & stirpium deorsum tendit in ramis ad sursum Vniuersi; quod obseruauit aduersus Empedoclem & Aristoteles inquiens, *Empedocles autem non bene dixit hoc, addens augmentum accidere plantis, deorsum quidem, quum radicanter, propterea quod terra sic fertur secundum naturam; sursum autem, propterea quod ignis similiter: Neque enim sursum, & deorsum bene accipit; non enim idem sursum, & deorsum omnibus, & ipsi Vniuerso; sed ut caput animalium, sic radices plantarum sunt: si congruit instrumenta dicere diuersa, & eadem operibus.* Hinc non male Hominem esse arborem inuersam, dicunt Academici, licet aptius dicerent, Plantam esse Hominem inuersum. Consimiliter animalia bruta suas differentias positionis non coaptant ad differentias consimiles Vniuersi; nam bruta prona incedunt, adeoque suum sursum, & anticam partem vergunt ad deorsum Mundi; posteriora sua promouent ad Cælum versus sursum Vniuersi. Solus Homo caput ad fide-

2. de an.
c. 38.

ra tollens, habet suum sursum spectans sursum Munda-
 um; pedes, & infernas partes excrementorum exiui
 delinatas ad terram porrigens, obtinet suum deorsum
 collinans ad deorsum Mundi. Et quum Mundi dextrum
 sit Oriens, Aristoteli, & sinistrum sit Occidens: quum
 que Oriens, & Occidens in cælo sit indeterminatum;
 nam quod Anglis est Oriens, id Indis est Occidens: ita
 Homo suum dextrum, & sinistrum indeterminate ad
 quamcumque Mundi plagam cælestem vertere potest;
 idem dicendum de Septentrione, & Austro; deque an-
 te, ac retro corporis Humani. Nisi etiam dicere veli-
 mus Hominem in nostro Hemisphærio collocatum at-
 tollere caput, suumque sursum versus polum arcticum
 Zodiaci, quæ pars est sursum orbis planetarum; suumque
 deorsum vergit ad Zodiaci polum antarcticum, quæ pars
 est deorsum orbis planetarum: dextrum habet Homo
 ad Orientem proprium planetarum, & sinistrum ad Oc-
 cidentalem partem eorundem. Anteriorem partem
 Homo vergit ad Austrum, dorsum ad Septentrionem
 proferens, naturaliter ad calorem Austri, ut puta ad vi-
 tale principium inclinans, & ab Aquilonis frigore mor-
 tifero refugiens. Consimiliter Antipodarum Indicæ
 regiones incolentiur sursum, & deorsum correspondet
 cum sursum, & deorsum primi mobilis: eorundemque
 dextrum, & sinistrum proportionatur dextro, & sinistro
 primi Mobilis. Ut hac ratione Hominis absolute cum
 Cælo, & Mundo sint consentientes, & proportionatæ
 positionum differentie. Sed & quilibet homo, ut dixi-
 mus, caput extollens in sublime versus locum lævum, &
 cælorum; pedesque figens in terram; plane habet sur-
 sum, & deorsum suum commune, atque proportiona-
 tum cum Uniuerso, ad plantarum discrimen; ut ait Ari-
 stoteles etiam alibi dicens, *p. Rectissimum animalium est ho-*

p de respis.
 c. 12.

mo; & sursum ad totius sursum habet solum; propterea quod talem
 92. de part. habet hanc particulam; & alio loco scribens, q vnum ho-
 c. 7. minem esse rectæ staturæ inter animantia cuncta, quod
 3. de part. fit omnium viuientium calidissimus; & caloris sit sursum
 c. 6. petere. Cæterum multo prius exactissime theoriam
 1. hist. c. hanc Aristoteles proposuerat inquiring, r Habet homo
 35. suas partes ita dispositas, ut in eo & superius sit, & inferius, &
 prius & posterius, & dextrum & sinistrum. Constat sane dextrum
 & sinistrum ex similibus fere partibus, atque eisdem: verum sini-
 stra omnia sunt imbecilliora: at posteriora prioribus, & superiora
 inferioribus discrepant: præterquam quod inferiora similitudinem
 superiorum præferre ea ratione dixerim, qua venter inus respondere
 assolet faciei in corpulentia & gracilitate; & crura cum brachijs
 communem ineunt rationem, &c. & mox, Ergo superiora, infe-
 rioraque hominem omnium maxime animalium habere ratione loco-
 rum naturalium intelligimus: eius enim partes, tam superiores, quam
 inferiores, ad situm orbis Vniuersi superiorem, inferioremque dispo-
 sitæ sunt: Itidem quæ priores, posterioresque, atque etiam dextræ, si-
 nistræque habentur; quum cæterorum animalium genus, vel omnino
 respectu eiusmodi careat; vel confusus ita constet: caput itaque ca-
 teris omnibus superiorem obtinet situm, corporis sui ratione: at
 homo, quoniam, ut modo diximus, ad Vniuersi orbis habitum institu-
 tus est, idcirco partem etiam istam habet respondentem parti sublimi
 Vniuersi. Sed & dextrum, & sinistrum in Mundo con-
 stat ex similibus fere partibus, atque eisdem; nam quod
 Italis dextrum est, ac Orientale Sinense regnum, id
 Peruanis est Occidentale, atque sinistrum; quodque
 Italis Occidentale, ac sinistrum est Britannia regnum,
 id Orientale, ac dextrum est Americanis. Quin & Italis
 imbecilliora sunt omnia occidua, & cæteris similiter. In
 Mundo pariter posteriora prioribus discrepant; quis
 enim ignorat variam constitutionem astrorum Borea-
 lium, & Australium? discrepant & superiora inferiori-
 bus;

bus; &
 distare
 superi
 graph
 volum
 dente
 guitur
 gilius
 Se
 Q
 Ca
 M
 Ob
 Distin
 prædic
 V
 P
 Si
 C
 Q
 N
 Te
 Quin
 ferent
 Homi
 meran
 positor
 rat sex a
 hoc quu
 & dext
 consequ
 Thabor

De Mundi, & Hominis Analogia. 73

bus; quis non agnouit cælestia plurimum a terrestribus distare, ac variare? sed & inferiora Mundi similitudinem superiorum præferunt; etenim Astronomi, Cosmographique circulos, & partes in cælo degentes habere volunt circulos, & partes sibi proportionē correspondentes in terra; nam cælum a circulis sphaeralibus distinguitur in quinque Zonas, siue regiones; de quibus Virgilius in s. Georgicis,

f lib. 4.

Quinque tenent Cælum Zona, quarum una corusco

Semper Sole rubens, & torrida semper ab igne:

Quam circum extrema dextra, lauaque trahuntur

Cærulea glacie concreta, atque imbribus atris.

Munere concessa Diuum, & via secta per ambas.

Obliquus qua se signorum verteret ordo.

Distinguuntur etiam totidem plagæ in terra directe prædictis Zonis suppositæ; ut adnotat Ovidius ita, et metam.

Utque dua dextra cælum, totidemque sinistra

Parte secant Zona, quinta est ardentior illis:

Sic onus inclusum numero distinxit eodem

Cura Dei, totidemque plagæ tellure premuntur.

Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:

Nix tegit alta duas: totidem inter utramque locauit.

Temperiemque dedit, mista cum frigore flamma.

Quin & sacra pagina Glossographo sex positionis differentias Mundo adscribit correspondentes totidem in Homine existentibus; ipso in additionibus illas enumerante, ac adnotante in hanc sententiam, psal. 88. addic. 1. Quidam expositores Hebræorum dicunt, & forte bene, quod Psalmus hic numerat sex differentias positionis Mundi; scilicet sursum & deorsum; & hoc quum dicit, Tui sunt cæli, & tua est terra: consequenter sinistrum, & dextrum; & hoc quum dicit, Aquilonem, & dextrum tu creasti: consequenter Ante, & retro; & hoc quum dicit, Thabor, & Hermon: Thabor enim est in parte Occidentali respectu terræ promissionis, &

K 2 sic

cap. 1. sic est retro; Hermon in Orientali, & sic est ante: quod dicit Psalmista, Omnes differentie positionis, in quibus Mundus consistit, istius sunt potentia. Quin & Lyranus in Thobiam, x qui datur ex tribu & Ciuitate Nephthali, quæ est in superioribus Galilee supra Naafon, post viam quæ ducit ad Occidentem, in sinistro habens Ciuitatem Sephet, ait, secundum Philosophum dextrum Mundi est Oriens, vnde incipit motus cali, & Occidens sinistrum: secundum vero communem modum loquendi, quem magis sequitur scriptura sacra, sinistrum Mundi est illud, quod est ad sinistrum hominis versa facie ad Orientem: & sic pars Aquilonaris est sinistra pars Mundi: Ciuitas vero Sephet est in Aquilonari parte respectu Nephthali. Vnde patet etiam e sacris litteris, differentias positionis Homini correspondere differentiis positionis Vniuersi; quia stans Homo versa facie ad Orientem, habet caput versus calum, pedes in terra, vultum ad Orientem, terga ad Occidentem, dextrum ad Meridiem, sinistrum ad Aquilonem.

In Mundo, & Homine spectari similiter quam-
dam imaginem Dei. Cap. XIV.

Habet præterea Mundus cum Homine præ-
claram illā similitudinē, quod uterque di-
citur esse quēdā imago Dei: nam Vniuer-
sum factum esse ad similitudinem Dei: te-
re Plato cōtestatur in Timeo dicens, Quod
circa sicuti ratio nobis hæc probabilis persuasit, di-
cendum est, hunc Mundum animalis esse, si quis intelligens, reuera Divi-
na providentia constitutum: Hoc posito, quod sequitur, videamus
ad cuius animalis similitudinem Deus Mundum constituit. Vnde cui-
dam proprieque animalium ibidem similes fecerit, non mireremur;
nam si imperfecto animali similes, quod si non potest esse, re non fecerit
mundus, sed illius animalis cum simillimum, ad quem, cuius ani-
malis, et quæ sit similitudo, generatim patet, et hoc illud siquidem

De Mundi, & Hominis Analogia. 77

viuientia omnia, quæ sola mente perspiciuntur, in seipso complectitur;
 quemadmodum Mundus hic nos, & cætera quæ cernuntur animalia
 continet. Volens itaque Deus omnia, quæ intelligi possunt pulcherrimo,
 & undique absoluto Mundum hunc simillimum reddere, animam
 unum ipsum effecit, aspectui subiectum, animalia cuncta natura con-
 uenientia intra suum limitem continens. Est autem omnium
 intelligibilium pulcherrimus, & absolutus Mundus Ar-
 chetypus solus ipse Deus. Sic ergo Deo simillimum
 Plato Mundum esse voluit, quod foret animal intelli-
 gens, omnia intra se continens; nam Deus est purus
 intellectus omnia in se continens; vel Aristoteli;
 Mundus quidem continet in se cuncta materialiter;
 Deus vero formaliter, ac eminenter; unde Magister ait,
 a Pater autem, sic esse, quemadmodum ipse vniverso est Deus, & vi-
 cissim cuncta in illo; mouentur enim omnia ab inexistente in ipso nu-
 mine: atque alibi, b Diuina enim providentia id opus esset, quæ b 7. politi-
 & hoc totum continet: Homo consimiliter in se continet cap. 4.
 omnia virtute, siue vt aiunt scholæ, virtualiter; quo no-
 mine non solum Aristoteles ait, c Omnia naturalia cor- c 2. de an.
 pora esse animæ gratia; quin & d Hominem esse finem d 2. phys.
 omnium: in finali vero causâ contineri virtute omnia,
 quæ ad finem sunt, certissimum est. Sed etiam sacra pa-
 gina scriptum habet præceptum Domini e Apostolis, e Marc.
 Euntis in Mundum vniuersum prædicare Euangelium omni creature, cap. 16.
 Qui reciderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui autem non cre-
 derit, condemnabitur. Vbi per omnem creaturam intel-
 lexit Hominem; qui quum sit finis, cuius gratia, seu cui
 a Deo conditus sunt omnes creature, dicitur apte om-
 nis creatura; & continere in se virtute omnem creatu-
 ram. Sic ergo Deo cuncta in se formaliter, ac eminent-
 ter continet; similiter tum Mundus omnia in se con-
 tinens materialiter, tum etiam Homo continet in se
 omnia virtute. Præterea Mundus, sup. mundum, hunc
 cum

fr 6. de im.
an. c. 6.

cum summo Deo coluit magnus ille Ficinus, cui *f* Voluit
Diuinus artifex Mundi opus sibi quam simillimum facere: tale autem
est, si ubique sit ratione plenissimum: Profecto ut in ipso ratio est,
& vniformis simul, & omniformis; sic in opificio suo animam vnā
rationalem esse voluit, atque multas; vnus scilicet sphaera vnā mul-
tasque multarum. & mox. Quare oportuit in media quoque mun-
di sedet alia quedam esse, ut esset in omnibus mundi membris rationa-
lium turba quam plurima, quae hoc ornet colatque Dei templum, at-
que Deum artificem canat, & laudet: id agunt in altioribus sphaeris
mentes aliae, id agunt humanae mentes in terra. Nimirum Mar-
silius hic Mundi cum Deo, & hominis cum Deo, & Mun-
do similitudinem eam esse vult; quod ut in Deo est ratio
vniformis simul & omniformis, nam est mens, ac intelle-
ctus vnicus ac simplex, omnia perspiciciens, & omnium
intellectuum rationes in se habens: ita non solum Mun-
dus est ratione plenissimus, quod & in ipso sit vniformis
ratio simul, & multiformis; vniformis, quia Vniuersi for-
ma est vna tum specie, tum numero, Diuina mens, ut ait
Aristoteles: omniformis, quia in Mundi partibus con-
tinentur omnes formae, omnesque mentes, animaeque
rationales: Verum etiam Homo est ratione plenissimus,
quod & in ipso sit vniformis ratio simul & omniformis;
vniformis, quoniam homo quilibet vnācam habet in se
*animam rationalem, per quam est *b* homo, totam in to-*
to corpore totamque in singula parte, adeoque toti ho-
mini coextensam; ut nos olim fuisse demonstraui in
opere De i Animarum coextensione corpori: omni-
formis, quia rationalis anima nostra in voluntatem diui-
ditur, & intellectum; qui subdividitur in agentem, & pos-
*sibilem: ac ut *k* Aristoteli possibilis intellectus definitur*
*omnia fieri, esseque potentia *l* omnes formas, adeoque*
*formam *m* formarum: agens autem definitur omnia*
***a** facere, hoc est, omnia actu intelligibilia, omnesque*
for-

h 2. de gen.
ani. c. 3.
lib. 1. c. 26
& seqq. &
lib. 2. cap. 2
& seqq.
k 3. de an.
l 18.
m 3. de an.
n 8. 14.
o 3. de an.
p 37. 38.
q 3. de an.
r 18.

forma
omni
tit, du
tens,
fapien
soleb
dus, l
Apud
riter e
imagin
tis abs
eadem
rationa
mitate
tellectu
quiesce
tali qua
fabrica
teriam
merum
omnesq
placet
lectum
dios, ac
radios
mum,
omni s
tur rati
rursus
Mund
quod
sit sim
vero

formas intelligibiles facere posse: ita voluntas humana omnia cupit, nulla Mundi parte contenta, Deum appetit, dum ultimum sui finem desiderat; Deum vero appetens, omnia appetit; quoniam in Deo sunt omnia; quare sapienter Seraphicæ Religionis Pater, nil aliud dicere solebat, nisi hæc, *Deus meus, & omnia*. Sic ergo Deo Mundus, Mundo, & Deo similis est Homo apud Ficinum. Apud quem alibi o legimus Mundum, & Hominem pariter esse Dei statuat, his notis, *Si fecit Deus hominem ad imaginem suam, certe est in homine statua Dei, quamuis additamentis abscondita*. Primo igitur, separa corpus ab anima, secundo ab eadem corporeas passiones, tertio imaginationes a ratione, quarto rationales discursiones ab intellectu, quinto intellectualem multifor-
mitatem ab ipsa anima unitate, sexto ab hac unitate animalem intellectualemque conditionem, in septimo gradu, ut arbitror, conquiesces; inuenies enim ipsam simpliciter unitatem, idest Deum sub tali quadam unitate latentem. Mundum quoque Deus statuat suam fabricatus est, sed velaminibus multis opertam; subtrahere primo materiam, relinque cetera; iam habes ubique calum, cui materiam ademerunt; deme rursus celesti huic Mundo dimensionem, serua formas, omnesque motus formarum, nactus eris animam Vniuersi; tolle si placet motus, formis omnino seruatis, Vniuersum mox possides intellectum; sed huic auferto diuisos inter se velut in calo formarum radios, accipe lumen ipsum in se principium radiorum, nec dispersum per radios, nec certis radiorum speciebus determinatum, sed absolutissimum, & simplicissimum, & immensum, quod & ipsum bonum est omni semper intelligentiæ, voluntatisque conatu quasitum; hac igitur ratione gradatim auferendo, Deum ipsum primo ex Mundo paruo, rursusque ex Mundo magno feliciter inuenisti. Sic igitur Ficino Mundus, & Homo dicitur esse Dei statua, & simulacrū, quod in utroque lateat forma multis rebus velata; quæ sit simplex intellectus; qualem Deum colimus. Hanc vero Mundi sensibilis cum Deo similitudinem pulcher-
rimum

o com. in
lib. de Tri.
Dionys. A-
reop.

p. lib. 3.
metr. 9.

rimo carmine celebravit Boethius in p. Consolatione
sua Philosophica dicens,

O qui perpetua diuindum ratione gubernas

Terrarum, & celique satens, qui tempus ab auro

Ire iubes; stabilisque moriens das cuncta moueri;

Quem non externa populerunt fingere cause

Materia fluitantis opes; & vermine insita summi

Forma, & humilior carens; Tuncuncta superbo

Ducis ab exemplo; pulchrum pulcherrimus ipse

Mundum mente geris, similique in imagine formans.

Perfectasque inbes perfectum absolvere partes.

Sed & apud Coelum q. legimus, Theologos veteres

præcipere, Duo esse principis rerum Dei simulachra,

Mundum, & Hominem. Aristoteles & ipse præclare

statuit, Mundum esse quamdam imaginem Dei; quum

enim agens ex professo De Vniuersi perfectione, aduo-

catis in suæ sententiæ confirmationem, Pythagoreis,

constituat Tria esse omnia, quæ sunt principium, me-

dium, & finis; ait enim citatis verbis, r. Tria sunt omnia, & ipse

sum ter omniunque; quemadmodum enim aiunt & Pythagorei, ipse

sum omne, & omnia tribus determinata sunt; finis enim, & me-

dium, & principium numerum habent eum, qui ipsius Omnis est: hæc

autem eum, qui trinitatis est: quapropter & a natura accipientes,

tamquam leges illius, & ad sacrificia Deorum hoc utimur numero.

Nempe quum Naturæ lex sit, suum vnicuique tribuere;

Dei vero sint omnia, ut conditoris, & Domini; iam in

sacrificijs Deum rerum omnium, adeoque totius Mun-

di conditorem, atque Dominum, gubernatoremque co-

lentes, ei omnia offerre tenemur; id autem facimus tria

illi offerentes; tria ergo sunt omnia; Mundique pro-

prius caracterismus est Tria, quæ sunt Principium, Me-

dium, & Finis; sane Mundus est Principium omnium re-

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

rum, quia est earundem / causa; Medium, quia est quid

ex o
ex c
ter c
nata
hac
attri
stior
u. En
finem
ratur
stia
omn
reru
dem
natu
cund
x pri
confe
gunt
qui L
nium
sunt,
tele r
vniue
Amo
tia D
Mun
ciunt
nus i
intellig
rum in
(in q
hoc ip

De Mundi, & Hominis Analogia. 81

ex omnibus constitutum; sic *c* Aristoteli mistum, quod *i. de gen.*
 ex contrarijs elementis constituitur, dictum est esse in- *t. 39.*
 ter ea medium: Finis, quia partes in suum totum ordi-
 natae sunt velut in finem. Ast ab eodem Aristotele Tria
 haec, principium, medium, & finis rerum omnium Deo
 attribuuntur, veluti proprius item characterisimus, vetu-
 stioribus etiam cognitus, & celebratus, ait enim alibi,
u. Enimvero, Deus (ut est vetusto verbo proditum) principium, & *udemund.*
finem, & media rerum omnium tenens, rectaeque linea incedens, ope- *cap. 7. in f.*
ratur ille quidem secundum naturam; e vestigio comitem habens ius-
titiae praesidem &c. Sic igitur Aristoteli Mundus, qui est
 omnia, nempe tria, quod sit principium, medium, & finis
 rerum omnium, recta linea semper incedens, hoc est eo-
 dem modo, ac iustitiae ad normam semper edens opera
 naturae; Dei est similitudo, qui pariter semper agens se-
 cundum naturam ad iustitiae regulam, est rerum omniū
x principium, a quo conditae fuerunt; *y* medium, quo *x 12. meta.*
 conseruantur, & gubernantur, & *z* finis, in quem diri- *t. 38.*
 guntur. A qua theoria non abhorrent sacri Doctores, *1. cgl. t. 100.*
 qui Deum *a* Patrem agnoscunt principium rerum om- *Genes. 1.*
 nium creatorem; Filium vero, *b* per quem omnia facta *y 12. meta.*
 sunt, quippe factus est homo, cui competit ex *c* Aristo- *t. 52. &*
 tele ratio finis rerum omnium, venerantur finem rerum *seq. 56.*
 vniuersarum; at Spiritum Sanctum, qui Diuinus est *z 12. meta.*
 Amor, & Diuina Voluntas, medium est, quo cuncta en- *t. 39.*
 tia Deus produxit, conseruat, & moderatur. Sic ergo *a ymb.*
 Mundus est quaedam imago Dei. Huc ea mirifice fa- *Apost.*
 ciunt, quae contra Gnosticos differit de Mundo *d* Ploti- *b Ioan. 1. v.*
 nus inquit, *Dispositionem mundi plane demonstrare naturae* *c 2. phys.*
intelligibilis magnitudinem, quod mundus sit statua manifesta Deo- *t. 24.*
rum intelligibilem, & pulcherrima. Quod si mundana haec statua *d en. 2. lib.*
(inquit) dum supernum imitatur exemplar, non est idem, profecto *9 cap. 8.*
hoc ipsum naturaliter habet; alioquin imitatio illius minime foret.

L

Quod

Quod autem obijcitur, dissimiliter imitari, falsum est: nihil enim pretermissum est eorum, quæ pulchra naturalisque imago posset habere. *e in com.* Quæ sic explicuit Ficinus eo e loci, Sic itaque magnitudo & potestas & motus Vniuersi mirabilem Diuinitatis potestatem nobis ostendit; ordo mirificus sapientiam, præsertim in tanta rerum varietate seruatus: vsus quoque ad optimum ubique conducens declarat proculdubio bonitatem; potestatem inquam, & sapientiam, & bonitatem, non solum quæ sit in Opifice, sed quæ communicata etiam sit opificio; alioquin non possumus opificij huius contemplatione talia de Opifice iudicare: quæ nobrem satius admodum foret Vniuersum hoc Platonicò more, quasi Dei statuam honorare; & quæ in eo excellentiora sunt, tamquam certiores statuas idearum, quam Hereticorum more vituperare: impium enim esse Platonici iudicant, statuas Dei viuas ab eodem fabricatas, positasque in templo Mundano ad cultum legitimum omnibus demonstrandum despicere: Non solum itaque Mundus Diuinam mentem dissimiliter imitatur, sed imitatur quoque similiter. *f en. 1. li. 9. cap. 4.* Cæterum & alibi f Plotinus asseruerat, Tum vero quenam pulchrior illius intelligibilis Mundi imago fieri potuit? quis enim ignis alter imago melior intelligibilis ignis quam noster hic ignis esse potest? Item quæ terra præter hanc post illam terram? & quenam sphaera perfecta magis atque veneranda, ac motibus ordinatior post illam intelligibilis mundi in seipso complexio- nem? Denique Sol post illum alter super visibilem hunc Solem, quisnam possit effingi? Sic itaque Plotino quoque Mundus est imago Dei: Cui Ficinus adstipulatur g alibi dicens, *g in en. 1. l. 4. cap. 3.* Quemadmodum in Mundo sensibili, qui Mundi intelligibilis est imago, essentia quasi materia per vitam formatur, & vita similiter per intellectum, siue qualemcumque cognitionem, quæ intelligentiam representat: sic in Mundo intelligibili intellectus quidem est actus quidam vite, vita vero est actus essentiae. Verum enim vero licet Mundus intelligibilis sit aggregatum ex omnibus intelligentijs infra Deum; quia tamen Mundus ille intelligibilis est imago Mundi Archetypi, qui Deus est, proinde Mun-

Mundus sensibilis est etiam imago Dei. Quod & adhuc ^b antea notauerat Ficinus asserens, Duos Platonici ^b en. 1. lib. 3. cap. 1. præcipue Mundos ponunt; Primum intelligibilem scilicet, Diuinam mentem Mundi huius principium, & exemplar: secundum, sensibilem, hunc scilicet sensibus manifestum, Diuini exemplaris imaginem. Et infra dicens, Sic itaque Mundus corporeus superioris imago est, incorporeum Mundum referens velut exemplar; adeoque simulachrum summi Dei. & adhuc infra ^k scribit, Iam ^k cap. vk. vero si quis posset totius Mundi visibilis ornatum totum uno simul intuitu contueri, supra modum admiraretur, ac velut ex imagine quadam facilius mundum intelligibilem opificem huius suspicaretur, sed admodum pulchriorem. Sic ergo Mundus est imago Dei, quod etiam Steuchus obseruauit inquiens, ^l Imaginem ^l 3. de per. autem Dei esse hunc Mundum saepe prædicauerunt, habetque profundissimum mysterium: non potest enim isto Mundo maius præter Deum cogitari: Immensitas autem Dei, quæ nequeat intelligi, & percipi, rerum nostrarum indicij significatur: Quod si Deus est maximus, immo vero infinitus, certe non habet nisi Mundum sui magis simile. Erit autem Mundus apte imago Dei, si prius consideres naturam rerum verarum, atque imaginum ipsarum: si consideremus quid inter exemplaria intersit, primasque ipsas res, atque earum simulachra: Ecce enim quam varia multi pliciaque sunt simulachra, referentia scilicet res ipsas totas, vel earum aliquam partem, interiorem, vel exteriorem substantiam, & qualitatem, ut filij parentes suos: referunt enim cum primis humanitatem, quam ab eis acceperunt, nonnumquam ingenia, saepe colores, ac lineamenta, gestus item, ceteraque id genus: sunt alia rursum simulachra similitudinem tantum eorum, quæ representant, reddentia; interuallumque est a simulatis ad vera maximum; sic Mundus est imago Dei, reiecta quidem natura corporea; sicut ex imagine humana in lapide, reiectis naturæ lapidis accepta tantum humana effigie: ut in lapide cognoscis Hominem, sic in Mundo Deus tibi representatur: Nihil enim cogitabit homo, toto Mundo maius; sic quæ magnitudinem Dei nullis visibilibus exem-

plis (quoniam infima sunt, exiguaeque omnia) possis colligere, apparet tibi in toto Mundo. Cogites igitur Deum ita maximam, vniuersalemque Naturam ubique presentem, omnia videntem, audientemque, cuncta continentem; nulla re complexum notionemque eius auferente, sicut in Mundo cuncta continentur, nihilque non est in eo, per omnia circumeunte, seseque extendente. Quid autem cogitabis de Deo verius? quando si non humana mediocritas, minus item cetera animalia, terrestres, aquaticae, aeriaque res vllatenus, propter non modo mediocritatem, sed cetera dissimillima, potuerunt animis eum exhibere nostris, ut indignissima sit cogitatio, perinde si nescienti Leonem, quis Muscam, aut Formicam ostenderet, simile quiddam Leonem esse dicens: sic quicumque Deum alicui mundanae rei assimilet, plurimum de maxima Natura detrahat: ut si Mundum ipsum, quis non maiorem, quam pingi solet, asserat? Est igitur Deus maximus Mundus, sicut diuersa ratione, Homo parvus: est Mundus sapientiae, Mundus sanctitatis, Mundus intelligentiae, Mundus vitae, rationum, formarum: sed quoniam haec inuisibilia, & ipse inuisibilis Mundus, constans, si dicere fas est, sed constans tamen ex inuisibilibus rebus: ita quidem constans, ut non ex alienis, sed suis, coque maximus vnus Mundus. Proin qui Prouidentiam (pauci tamen) sustulerunt, Deum non putantes sentire, nosseque mortalia, non viderunt huius Mundi magnitudinem, nec senserunt eum ita ubique presentem, sicut ausurgere non potes, quin semper a Mundo videaris, continearis. Hac ratione, Iouis omnia plena dixerunt. Et Aratus, omnes semitas, ubicunque concilia sint hominum, omne mare, portus omnes, esse Ioue plenos, tamquam Mundo inuisibili, omnia inuisibiliter amplectente: m Virgil. Prædicanit hoc ille, m qui per Cælum, liquidumque elementum, si-
6. Aeneid. dera, atque astra, totamque molem, ac magnum Mundanum corpus immiscere eum sese dixit, aspectans & ipse inuisibilis istius Mundi vastitatem, per omnia sic inuisibiliter pertinentem, sicut per omnia visibiliter diffunditur visibilis Mundus. Eadem ratione Deum dixerunt animum per omnes Mundi partes intentum, & commeantem: ex quo nostri animi carperentur: Vtique per omnes mundi partes inten-

De Mundi, & Hominis Analogia. 85

tus equat necessario totum Mundum visibilem inuisibiliter. Hoc dixit Pythagoras, maiorum Theologiam inuitatus, eamque predicans posteris. Hinc quoniam Mundus est imago Dei, dixerunt Pythagore & Plato est eos secutus, Deum, qui Mundus ipse intelligibilis esset, creasse Mundum ipsum, ut quasi Mundus ex Mundo sit natus, mixtibilis ex inmixtibili, minimus ex maximo, temporeus ex aeterno, corruptibilis ex incorruptibili, visibilis ex inuisibili. Et Plato sicut in isto Mundo cuncta animalia visibiliter, sic τὰ γὰρ πάντα τῶν αἰσθητῶν ἐκείνο ἐν αὐτῷ περιλαβὼν ἔχει, καὶ διὰ τὸ ὁ κόσμος, ἡμεῖς, ὅσα τε ἄλλα ὁρμήματα σὺν ἑσέκῃ ὁρᾶται: Intelligibilia, vel inuisibilia, Mundum illum in se esse complexum; quemadmodum ipsi ceteraque animalia, continentur ab isto. Sentiens reor inuisibilia animalia, quae Mundo Diuino continentur, esse fontes illos, originesque rerum, quibus infinitus sapientiae diuinae exuberat thesaurus, maximusque est Mundus ille, plenus ordinum, ac rationum, plenus formarum, vntōv, non visibilium, sed sola cogitatione licet debilitate apprehensibilium more Diuino. Et Timaeus Pythagoreus ipsum item Deum vocat Ἰδὲ δὲ μὲν κόσμον, Mundum exemplarem, quasi is cum illo gerat similitudinem: sed continens iste cuncta visibiliter, ille, ut illi loqui solebant, diuine mentaliter, sapienter, intellectualiter: non ad morem istius, qui corporaliter, corruptibiliter, visibiliter continet, & diffunditur, sed modo quodam superiore, qui dicitur vntōs, per modum mentis, sapientiae, ratione a corporibus varia. Hancque illi diuissimam creati mundi rationem assignauerunt, quod corporeus, parvusque mundus, profectus est ex maximo, in quo rationes, formae, principia, causae, erunt & sunt, originesque innumerabiles. Neque enim ex nihilo factus est iste Mundus, sed factus ex originibus in maximo Mundo contentis, ex quibus ita tanquam seminibus suis cuncta in isto nasci potuerunt, sicut secreto, arcano, naturalique modo, in seminibus rerum, sunt formae earum. Sic itaque Mundus est imago Dei: cuius & hominem esse ac imaginem contestantur omnes fere scriptores: nam Aristoteles non vno in loco tribuit Homini Diuinitatem; in primis enim ait,
Quale

13. de part. n Quale hominum genus est; quippe ad unum ex omnibus animali-
 2 cp. 10. bus nobis cognitis Diuinitatis particeps sit; aut omnium maxime.
 04. de part. Deinde scribit, o Solus enim animalium omnium erectus est homo;
 cap. 10. quoniam eius natura atque substantia Diuina est; officium autem Di-
 p 9. Hist. uini est intelligere, atque sapere. Deinceps infit, p Homo enim
 cap. 1. natura perfectissima est. Cæterum apertissime q sacra pa-
 7 Genes. 1. gina nos docet, Hominem factum esse ad imaginem,
 & similitudinem Dei: Quam quidem imaginem, & si-
 militudinem varij varie declarare satagunt; quia plurimi
 Sancti Doctores eam in anima rationali detegunt; Be-
 da siquidem Venerabilis ait, r Non autem secundum corpus, sed
 v Hexam secundum intellectum mentis ad imaginem Dei creatus est homo;
 Gal. 10. 4. quamquam in corpore quamdam proprietatem habeat, qua hoc indi-
 cet; quia est erecta statura, secundum quam corpus animæ rationali
 congruit, quia in celum erectum est. Lyranus etiam inquit,
 sin Genes. 1. Imago Dei consistit in anima quantum ad proprietates naturales,
 1. scilicet, memoriam, intelligentiam, & voluntatem; similitudo au-
 tem in gratuitis; & ideo similitudo est quedam perfectio imaginis;
 quia gratia perficit naturam. Iudæi autem in glossa super Psalmum,
 ponunt imaginem in anima quantum ad quasdam alias proprietates;
 primo, quia sicut anima replet totum corpus, ita Deus totum Mun-
 dum, t Hierem. Calum & terram ego impleo, dicit Dominus. Item
 q 23. quia sicut Deus vnicus est in suo seculo, sic anima vnica in suo corpore.
 Item quia sicut Deus non inquinatur sordibus orbis, sic nec anima sor-
 didibus corporis. Item sicut Deus videt omnia, & non videtur; n Exod.
 9 33. Non videbit me homo & c. sic anima videt exteriora, & non videtur.
 Item sicut Deus non dormit; x Psalm. Ecce non dormitabit, neque
 x 120. dormiet, qui custodit Israel, & c. sic anima non dormit in corpore. Sed
 ista assignati o imaginis videtur multum accidentalis; prædicta autem
 est magis propria, quia ponitur in illis potentijs animæ, per quas effici-
 tur capax insus Dei per cognitionem, & amorem. Sed si liceat
 litterali sensu sacram paginam interpretari, qua dicitur
 Homo factus ad imaginem, & similitudinem Dei, hoc
 etiam

etiam dictum esse potuit, quia ^y sicut in Diuina natura ^{y D.Th.1.}
ex sola prima persona, quæ Pater est, sine matre geni- ^{p. qu. 27. &}
tus est Filius, secunda persona; deinde in secundo signo ^{secq. ad 44}
ex Patre, & Filio productus est Spiritus Sanctus, tertia
persona Diuina; sic in Humana natura ex primo paren-
te Adam, ex eiusque substantia, sine ^z muliere facta est ^{z Genes. 2.}
Eua secunda persona humani generis; deinde ex Adā,
& Eua genitus est ^a Abel. Sic igitur Homo est imago ^{a Genes. 4.}
Dei, ut etiam Mundus. Quod alia ratione nobis expli-
cuit Macrobius, inquiens, ^b Anima autem, qui verus est ho- ^{b 2. in som.}
mo, ab omni conditione mortalitatis aliena est adeo, ut ad imitatio- ^{Scip. c. 12.}
nem Dei Mundum regentis, regat & ipsa corpus, dum a se animatur;
ideo ^c Physici Mundum magnum hominem, & hominem breuē mun- ^{c Plar. in}
dum esse dixerunt. (melius cū ^d Aristotele hominē paruū ^{Tim.}
Mundum appellasset.) Per similitudines igitur ceterarum præ- ^{d 8. phys.}
rogatiuarum, quibus Deum anima videtur imitari, animam Deum,
& prisce Philosophorum, & Tullius dixit. Quam sententiam
a Marco Tullio Macrobius hauserat, asserente ex ^e Pla- ^{e Plar. in}
tonicorum doctrina, ^f Tu vero enitere & sic habeto, non esse te ^{Alcib. 1.}
mortalem, sed corpus hoc; nec enim tu is es quem forma ista decla- ^{f 2. de som.}
rat; sed mens cuiusque is est quisque; non ea figura, qua digito de- ^{Scip.}
monstrari potest: Deum te igitur scito esse; siquidem est Deus, qui vi-
get, qui sentit, qui meminit, qui prouidet, qui tam regit & moderatur
& mouet id corpus cui præpositus est, quam hunc Mundum ille prin-
ceps Deus: & ut ille Mundum quadam parte mortalem ipse Deus
æternus; sic fragile corpus animus sempiternus mouet. Cæterum
& Cicero theoriā hanc desumpsisse videtur ex Aristotele, ut Aristoteles ex Anaxagora, & Hermotimo Cla-
zomenio; nam ait ^g Magister, Quare qui ut animalibus ra- ^{g 1. meta.}
tionalibus, ita in natura intellectum inesse causam mundi totius ^{su. 2. cap. 2.}
que ordinis dixerat, quasi sobrius comparatus ad Antiquiores vana
dicentes apparuit: istas autem rationes qui palam attigit, Anaxago-
ram fuisse scimus: attamen Hermotimus Clazomenius dicitur causam

sam prius dixisse. Sic igitur magna Mundi cum Homine intercedit in eo similitudo, quod uterque Dei quamdam imaginem præferre videtur.

Mundi, & Hominis analogia deducitur ex eo, quod Veteres Mundum pingebant sub effigie semicapri Panis. Cap. XV.

Illud etiam nobis aperit summam inter Hominem, & Mundum analogiam, quod Veteres Mundi hieroglyphicum statuebant esse figuram Hominis capripedis. Nam et si Plato in Cratylo Panem esse voluit sermonem, cuius pars superior, id est oratio vera, sit humana, & leuis; at inferior, id est oratio falsa, sit brutalis, & hirsuta; nihilominus magis placet eorum opinio, quibus Pan Vniuersum Mundum designat; quod & a nomine, quod Totum significat, & ab alijs partibus apte desumunt; & in Hymn. sane a Orpheus inquit,

πάντα καλῶ κρατερὸν, γὰρ θεὸν, κόσμον τὸ σῦν παρ
ουρανὸν, ἢ δὲ θάλασσαν, ἢ δὲ χθονα παμβασιλείαν
καὶ πῦρ ἀθάνατον. τὸ δὲ γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ πάντες.

hoc est, Pana voco magnum, qui totum continet orbem,

Qui mare, qui calum, qui terras frugiferentes,

Aeternumque ignem: hac Panos sunt omnia membra.

syntag.
15.

In eandem sententiam Probus, relatu b Gyraldi, asserit, propter duo argumēta sub vocabulo Panos Iouem, id est Mundum coli; vnum est, quod πᾶν Græce significat omne, id est vniuersam naturam: alterum, quod hinuli pellis, qua tegitur varietas maculis imitatur Stellas. Mythologi & veteres persuaferunt, Pana quoque fuisse Deorum nuntium, quod ex Mundi contemplatione nos attollamur in cognitionem Intelligentiarum. Vniuersum

lib. 5. c. 6.

nerfu
Max
Deus
etus
milita
vero
rior h
ostend
pter h
vocu
bacul
Deus
ab e
sciun
duxe
quæ
para
esse
vari
No
natu
gura
ben
spid
rior
ratio
ac in
fem
re p
Nyr
ex h
Par
colo

nersum mire gubernantium, sed speciatim Dei Optimi
 Maximi. d. Seruio pariter in Bucolicis Virgilianis, *Pan* d. in cem.
 Deus rusticus, in naturæ similitudinem formatus; unde & πᾶν δι- ecl. 29
 ctus est, id est omne: habet enim cornua in radiorum Solis, & Lunæ si-
 militudinem: rubet eius facies, ad ætheris imitationem: in pectore
 vero nèbridem habet stellatam, ut Stellas imitetur: pars eius infe-
 rior hispida est, propter arbores, & feras: caprinos pedes habet, ut
 ostendat terræ soliditatem: fistulam septem calamorum habet, pro-
 pter harmoniam celi, in qua septem soni sunt, & septem discrimina
 vocum: rhabdon habet, seu virgam, id est pedum recuruum, hoc est
 baculum, propter annum, qui in se recurrit, quia hic totius naturæ
 Deus est: a Poetis fingitur, cum Amore Deo luctatus, &
 ab eo victus; quia, ut legimus, Omnia vincit Amor: la-
 sciuum etiam & libidinosum hunc ipsum Deum intro-
 duxerunt, propter copiam spermaticarum rationum, &
 quæ commistione ipsarum fiunt. Eusebius item in Pre-
 paratione sua c. Euangelica, *Pana* Vniuersi symbolum lib. 3. cap.
 esse scribit; cornua ei data, propter Solem, & Lunam; 2. & 4.
 variam Pantheræ pellem, propter varietatem cælestiū.
 Non aliter f. Albricus ait, *Pan* ab antiquis Diebus fuit Deus f. de Deor.
 naturæ, & in similitudinem naturæ vniuersalis fuit ab eis taliter fi- imagin.
 guratus. Phornuto quoque, Talem *Pana* esse perhi-
 bent, quia idem est omnibus: & inferior eius pars hi-
 spida est & hirta, idque ob terræ asperitatem: at supe-
 rior humana est figura, eo quod Mundi imperium, quod
 ratione prorsus constat, æther obtineat: porro lasciuum,
 ac in Venerem prouectum inducunt, quod illi naturalis
 feminis adsit copia. In desertis, ac solitarium cum viue-
 re ponunt, quod vnicus, ac soligenitus est Mundus:
 Nymphas sectatur, quod Mundus gaudeat vaporibus
 ex humido natis, sine quibus nil in Mundo gigneretur.
 Pardali dicitur indutus, quia Mundus rerum varietate
 coloratus maxime spectetur. Saltator, ac tripudiator

M

Pan

g. Hiero-
glyph.

h. in En-
chirid.
i. Alcib. 1.
k. in somn.
S. 17.
l. Alcib. 1.
& passim.
m. 10. ethic.
c. 7.
n. 6. ethic.
c. 4.

o. 2. phys.
1. 24.
A. phys. 1.
27.
p. 8. phys.
1. 17.

Pan dicitur, quod omni ventorum genere differatur. His assentitur etiam g. Curio dicens Pana veteribus fuisse symbolum Vniuersi. Cæterum & eodem Pane semicapro naturam Humanam facile sit ita demonstra- re; in primis enim Homo ex anima, & corpore constat; quarum illa pars superior est, & rationis compos; hoc pars est inferior, & bruta: Homo maxime anima est, vt non solum Stoici cum suo h. Epicteto statuunt, & ex Stoicis i. Plato definiens hominem esse animam corpo- re vtentem, & ex Platone k. Cicero, & ex Cicerone l. Macrobius; verum etiã Aristoteles m. asserens, vnum- quodque esse id quod in eo est summum, adeoque ho- minem esse suum intellectum: & n. vnumquemque no- strum esse partem animæ intellectiuam; etsi dissideat in hoc Aristoteles a Platone, ac Stoicis; quod illi vniuer- sam hominis essentiam collocant in anima sola, corpus- que negant esse partem hominis, sed instrumentum tan- tum atque vehiculum: at Aristoteles animam vult esse partem potiore[m] Hominis, cuius & corpus sit pars mi- nus præcipua; quare Plato nuncupat Hominem animã, putans se denominationem facere a tota essentia Ho- minis, Aristoteles dum ait Hominem esse animam, vel intellectum, denominationem facit ab Hominis parte digniori: Adeoque Panos effigies magis Hominem re- præsentat Aristoteli, quam Platoni. Licet Plato in Ti- mo dicat Hominis naturam esse genuinam; rationalem scilicet, quam viri nomine censet appellandam, & sen- sualem, quæ affectibus agitatur; & correspondet bruta- li parti Panos. Deinde Homo dici potest Pan, quia in eo sunt omnia, tum tamquam in fine, vt ait o. Aristote- les: tum velut in Mundi compendio, & in p. Mundo par- uo. Si Pan cum Amore luctatus ab eo victus est; & Homo ab Amore facile vincitur, qui melius resistit alijs affe-

affe-
pien-
rum
mal-
fect-
Deo
but-
r. M-
man-
mi c-
sede-
cup-
Mu-
met-
fron-
rium
na f-
tur.

Vet-

figie-
salos-
quid-
ste in-

affectibus; nam fortissimus Sampson, & Hercules; sapientissimus Salomon, & Socrates, ab Amore victi fuerunt. Si Pan est libidinosus, & Homo cunctorum animalium salacissimus est, ac in Venerem pronus, & praefecundus est natura sua; vt ait q Aristoteles. Si Pan est Deorum nuncius, & Homo maxime gaudet hoc attributo, qui solus Deos veneratur & colit, vt asserit idem Magister; & quia nos ex contemplatione naturae humanae non minus in Diuinarum mentium, Deique summi cognitionem euehimur, quam ex Mundi magni consideratione. Hac ratione nos olim significaturi nostram cupiditatem cognoscendi cum magnum; tum paruum Mundum, vt & perfecti Philosophi euaderemus, & nosmetipsos cognosceremus, sinximus velut emblemate frontispicio nostrorum operum apponi solito Mercurium scientiarum contemplationisque Deum, qui Pana fugientem insequeretur, & comprehendere nitetur. Sic ergo magna est Hominis cum Mundo Analogia.

q 4. legen.
at. c. 5.

q 30. scilicet.
prol. 5.

Veteres Mundum pinxisse Humana forma obsummam Hominis cum Mundo analogiam.

Cap. XVI.

Ed & illud maximam Hominis cum Mundo similitudinem ostendit, quod Antiqui pingebant Mundum humana specie, tum Atlantis, tum etiam Argi; vt contestatur Coelius Aug. Curio in haec verba, a Mundum alio etiam modo Aegyptij Hominis effigie pingebant, complicatis pedibus eum facientes, vestem variam ad talos usque indutum, & aureum globum capite sustinentem: Pedibus quidem complicatis, propter terrae firmitatem; varia & oblonga veste indutum, propter elementorum, ac rerum, quae ex illis gignuntur,

q 1. Hier.
rogl.

Et quibus terra vestitur, varietatem, & copiam; aureum vero globum capiti eius imposuerunt, qui calum significaret sphericum & circulare, eius motum. Ego vero potius dixerim per aureum globum significari Mundum intelligibilem supra Mundum hunc sensibilem collocatum: & Mundum sensibilem vnica Hominis effigie repræsentari; cuius pedes complicati, & caput veluti sub pondere incuruatum, nobis quoquo pacto referrent Mundi figuram orbicularem. Idem etiam Coelius paullo post, inquit. *Argus, Mundi machina. Argus circa totum caput oculos habens, de quo sic canit*

br. net. m.

b Ouidius,
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat;

Inque suis vicibus capiebant bina quietem;

Cætera seruabant, atque in statione manebant.

Et Statius,

Spectat in occiduis stellatum visibus Argum.

Hic inquam, vniuersæ Mundi machinæ typus est: cuius caput cali præfert imaginem, oculi stellarum, quæ inferiora omnia custodiunt, & fouent. Voluerunt etiam Theologi symbolici Mundum animal esse; idque sub Argi imagine significarunt. & mox. Et igitur Stella, ac sidera huiusce mundi oculi sunt; sic herbe arbores & plantæ omnes capillorum locum obtinent; metalla vero, & lapides, ossium: nil mirum igitur, si sub Argi imagine Mundum vniuersum comprehendit Aegyptiorum theologia. Sed nos addimus recte versus Ouidij citatos Mundi, & Hominis Argi analogiam repræsentare; quoniam Argus non in toto corpore, sed in solo capite gestabat centum oculos; quia Mundus non in tota mole sua stellarus est, sed in suprema sui parte tantum, quæ cælum dicitur; vnde non bene pictores Argum efformant oculatum toto corpore. Deinde statuens Ouidius Argi duos oculos quiescere somno sopitos, dum cæteri vigilarent; indicat nobis duo Mundi hemisphæria; in quorum inferiori dum Sol,

&

& Luna veluti dormientia nobis veluti somno sopita lumina noctu quiescunt, in nostro superiori hoc hemisphaerio ceteræ stellæ cæli velut in Mundi capite vigilant, & custodiunt nostratia: quod & e Mythologus lib. 2. c. 18 innuit, inquiring, Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cælum, cui plurimæ sunt stellæ tamquam oculi, assidue terram intuetur, & ob suum cursum tempora assidue varians plurimum adiuvat ad fertilitatem: Harum stellarum, siue horum oculorum, altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cæli videtur Sole illustrari, quum dimidium stellas frequentes ostenter; atque stellæ, quæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. Sed & Antiqui Mundum humanam formam pingebant, dum Serapidis simulacro vniuersam Mundi molem significabant; ut adnotat d Valerianus; Aegyptij namque id sibi numen pro rerum natura consinxere; nam & cælum pro capite dicebatur habere, & oraculum de seipso edidit in gratiam Nicocreonis Cyprij regis in hæc metra,

Sum Deus, ut discas, talis, qualem ipse docebo,

Cælestis Mundus caput est, mare venter opacum,

Terra pedes, aures versantur in æthere summo,

Lux, oculi, quam Solis habet splendentis imago.

Vbi animaduertendum, ventrem pro mari, & viceversa, mare pro ventre etiam apud alios accipi, præsertimque apud coniectores: nam e Hippocrates Cœlis hominum sententiam secutus, cum agrotum, qui per nocturnam imaginem mare perturbatum viderit, morbo ventris tentari coniecit, idque minime contemptui habendum iudicat, qui adhibitis remedijs, quo nutrimenti curandus sit, statim docet. Quum itaque veteres per Serapin vniuersam Mundi molem, & ipsa rerum principia intelligerent, certatim cum templis magnificentissimis honorarunt;

lib. 2. c. 18

d hierogl.
32.

e lib. de insomnijs, inf.

f in Atti-
cis.

310.8. dli.

190.11. dli.

g hierogl.

52.

h9. metam.

i hierogl.

18.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

10.11. dli.

runt: cuiusmodi ea fuerunt, quæ in Memphi, & in Alexandria celebrabantur. Pausanias f Athenis etiamnum templum Serapidis fuisse narrat Ptolemæi in gratiam structum: inuaserat autem Ptolemaum Lagi superstitione ex Dæmonis apparitione, qui iusserat, ut apud Eustathium est, mitti nauem, quæ appulit Phocidi, & accepto inde oraculo, Sinopen accessit, indeque Iouis Serapidis simulacrum transfudit, quod quidem cuiusnam esset materiæ discerni non poterat, nempe ut Chaos ipsum, cuius symbolum erat, præferret. Et quod illi simulacrum in templo Alexandriæ ita vastum erectum est, ut dextera vnum parietem, alterum laua perfringeret, ex omnibus metallorum lignorumque generibus compositum ferebatur, ut nihil non complecteretur quod terra vel proferat, vel intra viscera abditum occultarit. Alij Mundi molem indicabant infante sedente in arbore Loti; quod & ex Iamblico ad Porphyrium monet g Cælius, & ex b Ouidio, apud quem mater ita loquitur,

Hunc tamen infantem maternis demite ramis.

Et data nutrice, nostraque sub arbore sæpe

Lac facitote bibat, nostraque sub arbore ludat.

Insuper Aegyptij mundum Vniuersum ex mare atque femina constare profitebantur, ut idem i Valerianus obseruat. Sic igitur Mundus antiquitus Homini figura pingebatur, adeoque mira proportio spectatur inter Mundum, & Hominem.

Mundi partes integrales mirifice representari a partibus integrantibus Hominem. Cap. XVII.

NEc reticendum est, admirabilem inueniri proportionem inter partes Mundum integrantes, & mem-

membra corpus humanum constituentia, quia quum
 Mundi quinque sint partes integrantes, cælum, ignis
 elementum, aer, aqua, & terra: Cælum suprema Mundi
 pars ornata sideribus, inter quæ maxime præstant Sol,
 & Luna; figuram habet sphæricam, circulari motu mo-
 uetur; ac *a* Dei peculiare domicilium celebratur. Tale *a2. cæl. t. 2.*
 quid est caput in Homine, suprema corporis humani
 pars, ornata sensibus omnibus, inter quos maxime præ-
 stant cum extrinsecus visus, & auditus; quorum ille Soli
 correspondet a seipso videnti; hic Lunæ, quæ ab alio lu-
 men mutuatur; vt auditus non nisi ab alio dicta, & præ-
 monstrata percipit, vel oculus dexter Soli, sinister Lunæ
 comparatur; quia Sol *b* diei præesse dicitur, & Luna no- *b* Genes. 1.
 cti, tum intrinsecus sensus communis, & phantasia; quo-
 rum ille Solem æmulator, hæc vero Lunam; quia vt Sol
 omnibus astris lumen impertiri dicitur, sic sensus com-
 munis omnium sensuum exteriorum operationes com-
 plere constituitur a *c* Themistio: vtque Luna recipit a
 Sole quicquid in se luminis habet, ita phantasia notio-
 nes omnes suas a sensu communi sibi mutuatur. Caput
 figura donatur orbiculari, & motu circulari quoque
 mouetur in omnem partem: estque sedes animæ ratio-
 nalis, ac mentis, vt ait *d* Plato scribens in hanc senten-
 tiam, *Principio Dii figuram capitis ad rotunditatem mundi fixere,*
in eoque duos illos animæ diuinos circuitus statuerunt. Est autem ca-
put membrum corporis diuinissimum, reliquorumque membrorum
princeps; cui totum corpus connexum Dii subesse & parere iusserunt:
excogitauerunt enim motuum omnium quocumque esse queant,
compos id fore. per duos animæ circuitus diuinos in capite
degentes Plato nobis intellectum, & voluntatem desi-
gnat: sic cælum corpus e diuinius cæteris elementis, & *e* cæl. t. 13
 cætera *f* connexa esse cælo, illique subesse, ac parere, *f* 1. meteor.
 monuit etiam Aristoteles. Sub cælo in Mundo collocat-
 tur *cap. 2.*

tur elementum ignis caloris fons : sub capite in humano corpore pectus continetur, in quo cor situm est viscus calidissimum, ac fons & principium totius caloris naturalis. In Mundo sub igne reperitur aer velut illum temperans ; & in humano pectore pulmones aere semper pleni sunt ad æstum cordis, eiusque calorem igneum refrigerandum a natura instituti : sub aere in Mundo magno reperitur elementum aquæ vni terræ medium vniuersi occupanti circumfusum in multa maria distributum ; & in humani corporis centro ventriculus est, veluti terra cunctis partibus alimenta ministrans, yndique circumdata ab hepate, vesica fellea, & vrinaria ; quæ repleta humoribus veluti maria sunt ; nam vrinaria vesica repræsentat Oceanum trans Americam, hepar sit Oceanus cis Americam, & iecori appensa cystis sit Mediterraneum ex Oceano veluti pendulum. Quam quidem proportionem terræ cum ventriculo mire detexit post * Hippocratem Aristoteles ; Hippocrates enim libro de Humoribus ventris officium terræ muneri comparat huius arboribus alendis illud animalibus ; vt notauit etiam Scalliger. Aristoteles autem ait, *g* Sed vt os animalis cibi inconfecti meatus est, atque etiam pars ei annexa, quam gulam appellant, cibum quibus data est animalibus vsque ad ventriculum deducit : sic alia quoque adesse principia oportet, quorum opera membra omnia corporis ex ventre, naturaque intestinorum, quasi præsepi pabulum capiant : stirpes enim siue planta suis radicibus alimentum iam confectum ex terra hauriunt ; quocirca ne excrementum quidem contrahi in stirpibus solet ; terra enim caloreque eius perinde ac ventre vtuntur : at animalium genus omne fere, sed aperte quæ incedunt, quasi terram intra se continent sinum ventris, ex quo vt illæ radicibus, ita hæc aliquo intercedente cibum assumere debent. Sed insuper vt h Aristoteles Mundum distinxit in tria elementa corporea, & in tria loca illis proportionata ; nimirum in elementum

* lib. de insomn. apocel. 33.

g2. de part. ar. cap. 3.

h 1. cel. 1. 91.

gra-

grauē, cuius locus est circa medium Mundi; quod elementum graue compactum est ex terra, & aqua: in elementum grauitatis, & leuitatis expers, quod natura sua circulariter mouetur, & extremam Mundi sedem occupat, ac proprio nomine cælum dicitur: tertium elementum leue, quod medium locum sibi vendicat inter Mundi centrum, & extremum; quod elementum conflatum est ex igne, & aere; quorum ille simpliciter leuis, hic est leuis secundum quid: ita plane in homine tres ventres inueniuntur, ceu tria loca viscerum, ac principalium membrorum; circa medium humani corporis, quod est vmbilicus, vt ait Galenus, & innuit k Aristoteles, distinguens in animalibus medium animalis, quod censuit esse cor, siue pectus, a medio corporis, quod putauit esse vmbilicum; vt in Mundo posuit medium magnitudinis terram, quæ centrum est; & medium rei, ac naturæ igne, qui leuis existens medius est inter grauiā, & neutra, quæ cælestia sunt: vt autem supremum caput ætheris, medium pectus ignis, infimus vmbilicus terræ proportionatur: ita circa medium humani corporis, quod est vmbilicus, vt dicebamus: est venter imus, abdomen appellatus, in quo est, & ventriculus terram referens; & hepar, vesica fellea, & vrinaria, quibus lienem ab Hippocrate metropolim * aquæ dictum, & testes, ac renes, aquosæ humiditatis conceptacula, veluti paludes, & lacus vtrique Oceano, & Mediterraneo adiungi possunt in elementum aquæ circa terram conformandum. Sane terræ proportionatus est vmbilicus quidem in animali nondum nato, ventriculus autem in animali iam nato; nam animal in vtero sibi nutrimentum sumit ex vmbilico; extra vterum ex ventriculo, tamquam ex terra. In extremo corporis humani supremus venter caput est sensibus conspicuū; quod nuper vidimus cælo mirifice correspondere; inter

N caput,

12. de deer.

c. 4.

k 2. cal. 7.

74.

* de Genitura.

caput, & ventrē inum medius est thorax; in quo cor, & pulmo, ignē, & aerem apte repræsentantes collocantur. Quare mira proportio est Hominis cum Mundo in partibus integrantibus vtrumque, & in vtriusque conformatione. Vt optime dixerit *l* Aristoteles, Hominem esse paruum Mundum; & scite constituerit vicissim Cœlius in suis Antiquis *m* lectionibus, Mundum esse magnum hominem. Quin vt præter Mundi partes præcipuas ita dispositas, venti maxime perflant omnem regionem elementarem; & animantium generationes maxime fiunt in loco grauium; sic plane in homine flatus rugientes, & inordinate discurrentes, sonitusque tonitrua præferentes non in capite, sed potissimum in pectore fiunt, & abdomine; in quo testes, & alia viscera viuientium generationi dicata collocantur. Sic ergo miram habemus analogiam Mundi, & Hominis ex vtriusque partibus integrantibus. Quam & Ficinus apud *en. 4. l. 4.* Plotinum tetigit inquit, *c. 41.* *Qualis est in quolibet animali perfectio textura nervorum, atque venarum; talis in mundano est animalis naturarum contextus, atque vitarum: sicut ergo motio passioque pedis in nobis pertinet ad cervicem, & cervicis ad pedem, sic & in mundano hoc animalis motus inferiorum ad superiora proveniunt; atque vicissim; & quasi aequalium similiter ad aequalia. Omittimus ad hanc rem passim propositos capillos, & pilos in proportionem arborum, & stirpium; ossa in similitudinem lapidum; qua de re Deucalion apud *o* Ovidium*

*Magna parens terra est; lapides in corpore terræ
Ossa reor dici.*

præterire libet venas, & arterias in similitudinem fluminum; & sinus cordis in imaginem fontium; de quibus pulchram habemus Hippocratis sententiam *p* afferentis, Cordis duo ventriculi fontes sunt humane nature, & hi flumina sunt quibus totum corpus irrigatur; atque hi etiam vitam homini

l 8. phys.
t. 17.

m lib. 2.
cap. 10.

en. 4. l. 4.
c. 41.

o 1. metam.

p lib. de
cord.

mini

mini conferunt; & ubi refecati fuerint, homo moritur. quia non
ita Mūdi, & Hominis analogiā patefaciunt, vt superiora.

*Mundi cum Homine similitudo mira conspicitur
ex partibus utriusque essentialibus.*

Cap. XVIIII.

DArtes essentielles vbique duæ sunt, forma,
& materia; his enim solis vniuscuiusque
compositi essentia constituitur; hæ in
Vniuerso sunt Deus, & natura corporea;
quas ita se habere ad inuicem, vt Deus sit
Imperator, & reliqua entia mundana ve-
lut eius imperio subditi natura parere debeant, certum
est ex Aristotele; qui primo ^a statuens, Mundum esse ^{a 12. metā.}
vnum specie, ac numero, quia primum quod quid est ^{c. 49.}
vnicum est specie, ac numero; quum primū quod quid est
sit prima forma, & prima forma sit Deus; clare iam Deus
Aristoteli est forma Vniuersi, adeoque præcipua pars
essentialis Mundi. Deinde scribens, Intellectum inef- ^{b 1. metā.}
se in natura causam Mundi, & ordinis omnibus; aperte ^{su. 2. c. 2.}
docet Deum esse formam Vniuersi; nam intellectus in-
fra Deum non potest esse causa omnium; quippe om-
nium causa solus est Deus, qui solus est independens: &
causa ordinis non potest esse pars illa essentialis, quam
materiā appellamus; quum ^{c 1. metā.} Auerrois testimonio Phi- ^{c. 17.}
losophus constituerit, in fundamento naturæ nihil esse
distinctum & ordinatum, quia materia rebus omnibus
imperfectionem, in ordinationem, & confusionem inge-
rat: Deinde Deum esse id in Mundo, quod Imperator
est in exercitu; Princeps in ciuitate, ac rex in regno, non
semel nos docuit Aristoteles, tum vbi ait, ^{d 12. metā.} Deum in ^{c. 52.}
Vniuerso esse optimum Mundi, ad quod omnia entia

N 2 sunt

sunt coordinata, vt in exercitu Phalanges omnes ad
 vnum ducem coordinantur, qui est bonum totius exer-
 citus, ac illius forma, imperans militibus omnibus veluti
 12. meta. subditæ sibi materie; tum vbi statuit, e Vnum esse prin-
 1.56. cipem Vniuersi, qui omnia entia bene gubernat; nam
 a multis principibus non ita bene gubernarentur, vt de-
 f. de mund. cet; tum vbi decernit, f cunctorum, quæ rerum natura com-
 1.7. plectitur; cum seruatorem esse Deum, tum vero quæcumque in hoc
 mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium genitores esse;
 perinde atque cunctorum, quæ humana natura comple-
 ctitur cum seruatricem esse rationalem animam, tum ve-
 ro quæcumque in humano corpore quouis modo per-
 ficiuntur, eorum omnium esse genitricem: tum vbi paul-
 lo post addit, Atqui statuere nos oportet magni ipsius regis fasti-
 gium, præut quidem est Dei eminentia, qui pro potestate Mundum
 tamquam prouinciam obrinet; & mox, Quare augustius id, decen-
 tiusque existimandum est, Deum summo in loco esse collocatum, numi-
 nis vt tamen eius vis per vniuersum mundum pertinens, tum Solem,
 Lunamque moueat, tum calum omne circumagat; simulque causam
 præbeat eorum quæ in terra sunt, salutis atque incolumitatis. Itaque
 Mundus ex Deo, & vniuersa natura corporea velut ex
 imperante ac subdito, ceu ex duabus partibus essentia-
 libus constituitur, vt Homo ex anima & corpore; quod
 1. meta. & Aristoteles asseruit, tum vbi ait, g Quare qui vt animali-
 1.2. cap. 2. bus, ita in natura Intellectum inesse causam Mundi, totiusque ordinis
 dixerat, quasi sobrius comparatus ad Antiquiores vana dicentes, ap-
 1.7. eudem paruit: tum vbi scribit, h Homo ex imperante subditoque consti-
 1.19. titur; nimirum ex i animo, & k corpore, vt alibi do-
 1. de an. cet Aristoteles. Sed gubernationem corporis ab ani-
 1.82. ma persimilem esse gubernationi Mundi a summo Deo,
 k 1. polit. præclare demonstrat Cælius inquiring, l Deprehensum por-
 1. lib. 24. ro est, in natura rerum duplex esse regimen; vniuersum, & particula-
 1. cap. 30. re: Vniuersum quidem, quoniam præpotentis Dei moderatione omnia

con-

contineri nemo non, qui modo constet mente, dabit facile: particularis
 autem principatus præcipue dispensationi Diuinæ persimilis in homine
 reperitur: Quæ ea ex causa etiam minorem mundum distitari, per-
 sepe videmur legisse, quod vniuersi moderamini in ea comperiatur
 forma: nam quemadmodum vniuersa corporea creatura, & virtutes
 spirituales omnes Diuino subiiciuntur gubernaculo; compari modo
 & membra corporea, & animales virtutes magistra ratione regun-
 tur, atque eodem fere pacto se in homine ratio habet, vt Deus in mun-
 do. Verum similitudo moderamenti huius ratione quoque alia libra-
 ri perpendique potest: Hæc siquidem in nobis est, non solum quia ra-
 tione regatur homo quilibet, sed etiam quoniam hominis vnius præsi-
 de ratione multitudo gubernatur: quod regij muneris maxime vide-
 tur; quando & in animantibus quibusdam quæ socialiter viuunt,
 quadam regiminis huius conspicitur proportio: veluti in apibus: nec id
 tamen rationi imputandum; sed natura instinctui a summo regente
 inducto, qui & est & dicitur autor natura. Quamobrem id regi
 principique viro dispiciendum in primis, vt regno ita demum sibi præ-
 sidendum opinetur, sicuti corpori præsidet anima, & amplius veluti
 Mundo Deus. Itaque mira proportio reperitur in partibus
 essentiam Mundi, & Hominis constituentibus; quarum
 vna in vtroque forma est imperans in Mundo Deus, in
 Homine Animus; altera in vtroque materies est corpo-
 rea subdita formæ, ab eaque gubernata. Sed in eo for-
 ma hominis intellectus etiam imitatur formam Mundi
 Deum; quod vt Deus est forma formarum, ita intelle-
 ctus in Aristoteli dicitur esse forma formarum: sane
 Deus est forma formarum simpliciter omnium condi-
 trix & gubernatrix: intellectus in homine est forma for-
 marum omnium intelligibilium effectrix, & motrix,
 ac moderatrix: vtque Deus in Mundo est forma forma-
 rum omnium præstantissima, sic intellectus in homine
 est forma formarum omnium humanam naturam actua-
 tium perfectissima.

m 3. de an.
t. 38.n 3. de an.
t. 17. 18.o 1. de an.
t. 82.

Mundo, & Homini pariter inesse charagma Mundi intelligibilis. Cap. XIX.

a 8. phys.
t. 17.

b 1. cæl.
t. 98.

c 1. cæl.
t. 100.
d 1. de im.
an. c. 3.

e 1. nat. qu.
cap. 19.

f 1. de part.
cap. 5.
7. eudem.
cap. 18.

g 12. meta.
t. 37. 49.
52. 56.

h 1. cæl.
t. 100.

i 12. meta.
t. 37.

k 1. cæl.
t. 100.

l 12. meta.
t. 52. 56.

m 1. cæl.
t. 100.

n 12. meta.
t. 53. 56.

o 12. meta.
t. 37.

Aristoteles præter Mundum paruum, quem
a Hominem esse dixit; & Mundum magnū,
quem constare statuit ex vniuersa materia
b corporea; tertium quoque posuit Mun-
dum intellectualem, quem extra Mundum
sensibilem c ordinauit; quam theoriā d alibi tactam
præstat hic etiam referre; nam ad Aristotelis aures, præ-
ter Mundum paruum, dicimus inueniri duplicem Mundi-
dum, quia datur geminus rerum ordo; quoniam Mundi
forma, si non essentiam constituens, vt placuit e Ale-
xandro, saltem essentiam necessario consequens ordo
est; est autem Mundus vnus corporeus, atque sensibilis;
f in quo ponitur esse Deus Optimus, veluti forma f om-
nibus assistens, omnia recte g gubernans, omnibusque
rebus h tribuens esse, ac viuere; alter vero Mundus, seu
g rerum ordo est intelligibilis, & incorporeus, de quo sic
t. 37. 49. infit i Aristoteles, *Intelligibile vero alter ordo est, qui per seip-*
52. 56. *sum est, & huius substantia prima; atque huiusce que simplex, & se-*
h 1. cæl. *cundum actum est: Quem rerum ordinem, seu Mundum in-*
t. 100. *telligibilem ponit k Aristoteles extra supraque omnem*
i 12. meta. *naturam corpoream, vbi neque locus est, neque motus,*
t. 37. *neque tempus, neque vacuum, neque corpus: Ac sane*
k 1. cæl. *vti Mundus corporeus, & sensibilis: Aristoteli est co-*
t. 100. *ordinata congeries omnium rerum corporearum, &*
l 12. meta. *sensibilium a summo Deo, seu a Mundo intelligibili in-*
t. 52. 56. *esse pendentium, & optime n gubernatarum: Ita*
m 1. cæl. *Mundus intelligibilis, & incorporeus est pariter coordi-*
t. 100. *nata congeries omnium substantiarum o intellectua-*
n 12. meta. *lium, & incorporearum adinuicem, a summo Deo in ef-*
t. 53. 56. *se*
o 12. meta. *se*
t. 37.

se per
Mund
cogn
Alga
lectual
Etuali
hic A
bilis, a
sa prin
ruin r
catas,
bilis M
tempu
teriali
interc
tatem
enimy
nere f
Mund
nem b
sensib
mund
Homi
tro hu
rarius
biens,
que in
sed amp
lentia a
uens;
cus inter
in hor
Elemen

se pendentium, & gubernatarum eminenter. Quos duos
 Mundos in Peripato tam clare positos ab Aristotele,
 cognouit etiam Commentator Auerroes, qui scribit ad
 Algazelem, *p. Attamen non est sic in materialibus, sicut est in intel-* *p. 1. disp.*
lectualibus; qui autem assimilat hunc mundum materiale, intel- *destruct.*
lectuali, est ex eis, qui sequuntur cortices rerum: non negat tamen
 hic Auerroes analogiam, & similitudinem Mundi sensi-
 bilis, ac intelligibilis nisi in emanatione vtriusque a caus-
 sa prima; quod nobis in præsenti non repugnat: Cæte-
 rum res intellectuales, nomine Mundi intelligibilis indi-
 catas, Aristoteles vere dicit esse *q. supra extimam sensi-* *p. 1. cæli.*
bilis Mundi lationem, ubi non est locus, nec motus, nec *t. 100.*
tempus, nec vacuum, nec etiam corpus; non quidem ma-
terialiter nobis designans localis distantie corporalem
interapedinem, sed formaliter aperiens nobis diuersi-
tatem naturæ; vt latius & alibi confirmauimus. Verum *p. 1. de im.*
enimvero possumus etiam Mundum intelligibilem po- *an. cap. 3.*
 nere supra, & extra sensibilem in Empyreo: Quorum
 Mundorum ad seinuicem, & cum Homine proportio-
 nem belle tetigit *f. Coelius*, qui distinguens Mundum *lib. 2. cap.*
 sensibilem in cælestem, & elementarem, his & supra *18.*
 mundano Mundo spirituali quartum Mundum adiecit
 Hominem; & sane vt supra, & extra Hominem in cen-
 tro huius vniuersitatis degentem est Mundus elemen-
 tarius; extra elementarium cælestis vndique ipsum am-
 biens, & supra cælestem Mundus intelligibilis; ita inquit,
que in Mundo videntur infimo, in superioribus item pernoscentur,
sed ampliora augustioraque; siquidem nostra hæc ab sublimium excel-
lentia abire longius & degenerare: Est apud nos elementaris ignis
vrens; est in calo igneus sol fouens viuificansque: postremo seraphi-
cus intellectus ultramundanus ignis amore ardens: addi potest,
in homine Cor igneum est principium caloris natini.
Elementaris aqua calorem perimit adobruitque vitalem, alit cale-
stis:

flis: supercaelestis mens cherubica intelligentia supereminet: dici
Genes. 1. poterat, caelum Hebraeis dici hoc nomine *tibi aqua; &*
psal. 148. super caelos aquas poni in sacra u pagina: sed & in hu-
cap. 17. mano corpore aquam referunt pituita, & serum: supe-
 rius in homine terram vidimus, aerem, & alia corpora
 Mundum sensibilem integrantia: & sane, quae terrae sub-
 caelesti correspondeat in Caelo Lunam ab *y* Aristotele,
 & ab *z* Auerroee, quin & ab Aegyptijs discere poterat
 Coelius; qui notatum alterius *t* Coelii duplicem tellu-
 rem statuunt, superiorem vnā, quam Lunam in caelo
 vocant; inferiorem alteram, quam terram in centro
 nuncupant, quod & Pierius collaudat asserens Pytha-
 gorae Lunam modo terram caelestem modo terrestre ce-
 lum appellari; Aristotelique dici terrae similem. Sed non-
 ne hoc ipse *** notauit? Sunt vero qui quartum asseruant mun-
 dum, in quo item recognoscamus quae in reliquis: hic non est alius
 quam homo; de quo id extritum passiuumque circumfertur, esse uti-
 que hominem Mundum, sed minorem; cuius commemorat etiam
 Aristoteles; cuius sit corpus elementare, spiritus *b* caelestis, ve-
 getalis potentia, cuiusmodi in plantis; sensus, perinde ac in brutis;
 ad sit demum ratio, & mens angelica, & Dei charagma insignitius.
 Sed & Mundus ipse, magnus dicitur homo. Verum audi praesignem
 rerum excellentiam, audi quod admirari non desinas; Tres esse mun-
 dos, liquet: sed esse in homine simulacra omnium, nec dum forte li-
 quet; at qui sunt quidem argumento, quod nequaquam refelli, aut dilui
 possit: sic autem manifesto deprehendas, si hominem trifariam di-
 stribuas; ut sit caput portio prima, quae & summa: mox secunda,
 quae media, ab collo ad umbilicum spatietur; reliquam habeant ima
 corporis: hac ex amussim ratione exactissima tribus mundis analogi-
 ce respondent: Caput rationis mentisque sedes est: in pectore Cor,
 motus, caloris, vitae continet principia: genitalis portio, seminarium
 productionis est. Mundus itidem Angelicus, siue intellectualem
 maius nuncupare intelligentiam habet, ut scopum in mundo mediano

vita,

De Mundi, & Hominis Analogia. 105

vita, calor, motus fontem habent; ubi cordis vice fungitur Sol, immo-
que cali cor saepe appellatur: noster vero Mundus (ut palam est) tum
generationis, tum etiam corruptionis conceptaculum. Sed nos
hæc aliter, & superius, ac diligentius ex Aristotele, rei- cap.
que natura discussimus.

*Mundi, & Hominis analogia deducitur ex eo quod
uterque veteribus pingebatur sub anguis
imagine. Cap. X X.*

Ierij a testimonio, Mundum uniuersum Aegy- a hierogl.
ptij sacerdotes scribere volentes, anguem, qui cau- 14.
dam propriam depasceret, cumque varijs insi-
gnem maculis pingebant: de quo Claudianus,
Perpetuumque virens squamis, caudamq; reducto
Ore vorans tacito relegens exordia lapsu.

Quod dubio procul significat omnia, quæ diuina providentia in mundo
generantur, ab eodem quum solui cæperint, siue paulatim imminui
atque deficere, in sese recipi, fierique illud propemodum, quod apud
quosdam Aethiopia populos assiduo est in usu; qui quum nullo alio
nutriantur cibo quam piscium, humana deinceps cadauera piscibus
obiectant, victum quem ab eis acceperant ex seipsis rependentes: Hæc
vero cauda ab suo animali corrosa, receptæ autoritatis assumptum
illud significat, quod vno omnium consensu fertur, decrementum
vniuscuiusque rei alterius incrementum esse. Aiunt vero Phœni-
cum hoc fuisse hieroglyphicum, per draconem in orbem redactum,
caudamque suam deuorantem, id exprimere, ut appareat Mundum ex
seipso ali, & in se resolui: nam quum æterna sint elementa, neque cor-
ruptione, neque variatione per se ulla immutentur, corruptioni tamen
ac variationi subiecta esse videntur, ea parte qua specierum informa-
tioni admiscetur, ut tamen ipsa incolumi permanente. Quod Ta-
cuius inuit ita

Quicquid est hoc, omnia animat, format, alit.

*Auget, creat, sepelit, recipi que in sese omnia,
 Omniumque idem est pater, indidemque eadem
 Quæ erunt de integro, atque eodem occidunt.*

Serpens igitur caudam depascitur suam, ut generum immortalitatem, qua rerum naturam Deus insigniuit, ostentet; ut principium ad finem directum esse, finemque ad principium reflecti doceat: nam ut hoc apertius explicetur, ex plantis fructus, velut ex principio finis; ex fructibus vero semen, in quo planta ipsa delitescit, atque ita principium ex fine. Nec omittenda vero sunt, quæ de figura anguis, Munda ipsum mira similitudine referentis, veteres Philosophi quasi ludentes conscripserunt, ipsam rerum speciem uniuersam non temere oculis omnium subiicientes; siquidem pro corpore quod habet, grauissimum est animal, perinde ac terra, quæ ponderibus librata suis ob grauitatem insitam in centrum vndecumque cecidit: Præterea vero toto distentus humi corpore, per terram repit, unde etiam genus id nomen accipit, modo serpens, modo reptile nuncupatum. Est præterea lubricissimum, quemadmodum aqua, atque inter serpendum pandos ac repandos vndarum flexus imitatur; & apud fabularum scriptores draco Euripus erat, qui Hesperidum hortis in insula positis tutelaris effingebatur; & amnes quosdam spiras circum terrarum orbem replicare instar anguium Socrates ait in Phædone. Quin & Hesiodus Echidnam ait dimidia sui parte nympham, dimidio altero immanem anguem; pro qua interpretes accipiunt vapores exhalantes a mari, neque non omnem humoris vim; nympa vero est ob id quod subministrat nutrimentum; Serpens propterea, quod flumina tortuosis ambagibus feruntur, perinde ac serpentium corpora sinuosis plurimum flexibus obrepunt. Sed quod facit ad nympham, quæ loci omnino Genius est, occulta quippe vis illa quæ graminibus & plantis vitam fouet, auctumque subministrat. Ignarus non sum, quosdam alios draconem horrorum custodem pro radicibus arborum accepisse, quod tortuose sint uti serpentes, & in terram adactæ, perinde ac anguium genus in terre visceribus plurimum delitescit: ita vero draconis speciem hanc pomis operam præstare ut afferuentur; radicibus enim aut casis,

aut

ant exsiccatis, poma etiam auferri necesse est. Aerium vero spiritum per sibila, quæ vel ad audientium horrorem nonnulli eorum excitare solent, intelligimus. Squamæ vero, stellarum Mundum ambientium varietatem, quique ignes in supremo micant orbe hieroglyphice significant: nam & hinnuleæ pellis varietatem, quam Pan gestare fertur, stellas ex maculis imitari ait Probus: eamdem Libero patri attributam, idem significare tradit b Eusebius. Est & alia super hoc consideratio, quod anguis hyberno situ membrana corpori, præcipue autem oculis obducta obcæcatur; verno vero tempore feniculum passus, id Græce μάπα σπον est, eiusque succo oculos inungens, impedimentum illud exuit, & acutissimo quo pollet, visui restituitur, senectutemque ita singulis deponit annis, nudusque propemodum vernat, & glabro corpore iuuenis, ut c Maro ait,

b3. de præpar. Euangel. c.3.

c2. Eneid.

Lubrica sublato conuoluit pectore terga.

Leberida vero, membranam scilicet, quam deponit, ita exuit, ut a capite orsus ad caudam replicet, interiore parte in exteriorem, exteriori in interiorem versâ, acute intus altera subnascente. At Mundus quoque (de inferiori hoc Mundo loquimur) hyemali tempore pruinoso, quodam non modo obcæcatus, sed undecumque obductus situ, annuo peractio spatio, Zephyris flare incipientibus, squalorem abijcit, quaque rerum semina intus fuerant, superioris defectu caloris obstrusa occultataque, extra aperiuntur, occludunturque, ac senectute deposita per vices iterum iuuenescunt. Quin etiam quæcumque de anguis renouatione traduntur, cum hac ipsa Mundi nostri renouatione consensum habent; ferunt enim colubrum, quum exuere incipit, ab oculis primum detrahi, ita ut obcæcari videatur, tum caput exuitur, glabrumque hoc omnino antequam reliquum corpus, apparet. Arbores quoque oculos primum exerunt, gemmas alij vocant, germen alij; sed in oculatio inde, insitionis genus; mox exsurgunt flores, paulatimque fructuum fetus aperiunt. Neque vere tantum exuit anguis, verum etiam autumnino, & pro locorum temporumque conditione: astate etiam d Aristotele hoc asserente, licet id abneget e Plinius: Atqui Mundum etiam non vere tantum hac facere, sed astate autumnoque em-

d 5. hist. cap. 17.
8. hist. c. 17.
lib. 8. cap. 27.

ni, tot species, tantosque ortus, variosque nouatus aperire, pro regionum situ ac rerum natura conspiciamus. Sunt qui aliam etiam picturam simulacrumve Mundi fuisse dicant, ut scilicet intra circulum aureum serpentis effigiem accipitrino capite insignem circumducerent ad θ propemodum litteræ similitudinem; are quippe ignem referente, circulo magnitudinem & formam orbis indicante, serpente bonum Dæmonem, cuius merito ac beneficio omnia alantur, vigeant, ac pereunent. Sed non elementalem hunc orbem tantum ex hieroglyphica huiusmodi colligimus, verum etiam & calum ipsum, quod sub Iani figmento fabularum inuolucris occultatur; Ianum enim ab eundo dictum, peritiores asserunt. Mundus itaque initium ex se faciens, quum in se reuertatur, figura ipsius, quæ posita est, rationem ostendere videtur. Sic ergo Mundus ab Antiquis pingebatur figura serpentis obseruatu Pierij; cui non ita libere concedimus Aristotelem asserere serpentes ætate senectâ deponere, idque illi Plinium negare; quum adhuc apud eos talem contradictionem non legerimus. Cæterum & Hominem eadem figura serpentis indicari, non vnum est quod aperiat, In primis quod ipse Pierius *f* inquit, Serpens caudam sibi deuorans Mundi symbolum est, quod nascuntur e terra rerum species, & in terram mox recidunt; nam Rhea defluxus est & corruptio Mundi: quacumque igitur tempus protulit, eadem tempus absunit: Vnde sacris quibusdam apud nos dicitur, puluerem esse hominem; & mox in puluerem reuersurum. Dein apertius infra subdit, Sunt vero qui per anguem & leberida hieroglyphicis hominem ostendant inuentuti redditum, si vel de morbo, aut alia aliqua lue, aut calamitate, squalorem atque maciem deposuerit, sitque demum habitior, atque validior factus. Cæterum & sacra pagina serpentem accipit symbolum humanæ naturæ; nam & Redemptor Dominus præcepit Apostolis suis ut essent prudentes sicut *g* serpentes. Quin & de se alibi dicit, *b* Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Non parua igitur inter

f 14. hic-
rog.

g Matth.
c. 10.
b Ioan. c. 3.

ter Hominem, & Mundum intercedit analogia; quum
vterque Veteribus eadem figura serpentis denotari
consueuerit.

*Summa Mundi, & Hominis analogia depromitur
ex eo, quod vterque sit ludus Dei. Cap. XXI.*

Hominem Dei ludo fictum esse, adeoque
Dei ludum quemdam esse professus est
non vno in loco Plato a Academicorum
philosophorū coryphæus: in primis enim
ait, Sic autem de his cogitemus, ut miraculum
quoddam diuinum in animantium genere vnum-
quemque nostrum existimemus, siue ioco, siue serio (non enim id no-
minimus) a superis constitutum. Deinde vero b posteri-
us inquit, Hominem vero, sicut etiam supra diximus, Dei ludo esse fictum; at-
que id vere ipsius optimum esse. Ita igitur affectos homines conse-
quenter & mares & feminas versari in ludis quam pulcherrimis
oportere. Quam sententiam collaudat Ficinus asserens,
c Mitto in presentia Platonium illud, Homo iocus est ludusque Deo-
rum; id enim ubi res exigit, exponemus. Exponit autem ali-
bi d dicens, Quod autem addit, hominem a Dijs fuisse vel ludo, vel
studio quodam effectum, sic intellige; ludo quidem factum esse, si ani-
ma semper a celestibus ad terrena, atque vicissim quasi ludendo trans-
migrans, nunquam immutabili apud Deum sede quiescat: factum ve-
ro studio, si modo penes effectores Deos, effectorem Deum animus
quandoque sit immutabiliter permansurus. Viram vero disunctio-
nis huius partem eligere debeamus, affirmare hic Plato non audet.
& adhuc infra e subdit, At cur non dicit cetera quoque ani-
ma ludos esse Deorum? quoniam nec adeo Dijs familiaria sunt, ut
cum his illi ludant; nec comparantur ad Deos, utpote que seipsa Deo
non comparant, neque diuina aliquando metiuntur, unde cogantur de
illis sicuti nos metiri; Et profecto si Dei ridere sit, humanum rideat
ludum

1. de leg.
gib.

7. de leg.
gib.

in arg. in
Crayl.

in arg. ad
1. de legib.

in arg. 7.
de legib.

ludum conantem immensa metiri. Ac certe Deus hominem talia conantem, ac multo maiora, nempe se immenso
f Genes. 3. æqualem facere, videtur olim risisse; dum ait, *f Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum:* ironice siquidem his Deus Hominem alloquitur, vt ait Lyranus, velut eum deridens; Hoc enim fere interpretes censent dictum esse a Deo per ironiam, vt intelligeretur quanta irrisione & ludibrio dignus sit homo peccator: vnde *g* alibi dicit Deus peccatoribus, Ego autem in interitu vestro ridebo, & subsannabo vos. Rupertus Abbas hanc eandem sententiam habet, *h* asserens, Ergo non vere, sed ironice dictum, aut dicendum est, quia hic talis, quasi vnus ex nobis factus est, & cum tali ironia irridendus est; videlicet quia stulte & superbe fallacissimo diabolo credit dicenti, & eritis sicut Dij: ecce quomodo sicut Deus, vel quasi vnus ex nobis factus est; quomodo sciens bonum & malum factus est. At eruditus doctusque *i* Caimus opinatur ideo Platoni dictum esse hominem esse ludum ludicrumque Dei, quia quum ludus imperfecta quædam imitatio sit, ac veluti simulacrū alterius rei seriæ; sic intellectus humanus, adeoque homo ipse quædam est imago, & vtcumque Dei simulacrum. Phauorinus *k* existimat ex *l* Eugubino Steucho Platonis dictum hunc habere sensum, quod in Deū & res diuinas omne studium conferendum sit; dignum enim eum esse, in quo colendo omnibus conatibus & studijs vtamur; hominem autem esse Deo longe inferiorem, vt qui sit ab eo veluti res iocularis effecta, vt quasi luderet quum machinatus est eum; veluti si pictor, aut statuarius aliquod opus effingeret: Græce enim *παίζεν*, ludere, videtur esse etiam creare, gignere; vnde *παῖδες*, filij, proles, dicti pignora Latinis: sic fuit homo quasi filius, & proles Dei; sed *μηχανή* voc, machinatus, fabricatus, factus: idque ait Plato fuisse omnium, quæ
Deus

g Prou. c. 1.*h* lib. 3.
com. in
Gen. c. 28.*i* 1. de hum.
ingen. c. 20*k* de hom.
exc. par. 1.
c. 15.
l 9. de pe-
ren. phil.
cap. 6.

De Mundi, & Hominis Analogia. 111

Deus facere posset, optimum, ac præcipuum. Sic igitur
homo tot nominibus dicitur esse Dei ludus. Cæterum
iisdem & Mundum dici Dei ludum, non difficile proba-
tu fuerit; in primis enim Mundum esse Dei ludum aper-
te contestari videtur sacra pagina, in qua *m* legimus *m* Prou.
apud Salomonem Diuinam sapientiam, adeoque Deum c. 8.
Mundi conditorem ita loquentem, *Dominus possedit me in*
initio viarum suarum; antequam quicquam faceret a principio; ab
æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret: nondum
erant abyssi, & ego iam concepta eram: nec dum fontes aquarum eru-
perant; nec dum montes graui mole constiterant: ante colles ego
parturiebar: adhuc terram non fecerat, & flumina & cardines orbis
terre. Quando præparabat calos, & æram; quando certa lege & gyro
vallabat abyssos: Quando æthera firmabat sursum, & librabat fon-
tes aquarum: quando circumdabat mari terminum suum, & legem
ponebat aquis ne transirent fines suos. Quando appendebat funda-
menta terre, cum eo eram cuncta componens: ecce perspicuis
verbis agitur hic de Deo in actu creationis Mundi; &
introducitur Filius sub persona Diuinæ sapientiæ, qui
cum Patre creatore dicitur cooperari; nam operatio-
nes ad extra sunt communes omnibus personis Diui-
nis: sed in tali creatione Deum lusisse, quia scilicet vni-
uersam sui omnipotētiam non exhausit; nam & maio-
rem, & plures mundos, & fortasse perfectiores Deus
condere potuit; statim admonet Salomon sub persona
Diuinæ sapientiæ subdens immediate, *Et delectabar per sin-*
gulos dies ludens coram eo in orbe terrarum nempe per singulos
sex dies creationis Mundi, delectabar communicans
meam bonitatem rebus creatis, ludens coram Patre
creatore in orbe terrarum condendo; cuius creatio fuit
nostræ infinitæ potentiæ veluti lusus ac iocus quidam:
quam delectationem, ac lulum habuisse pariter innuit
dum tribuit esse homini, hominemque creauit, statim
sub-

subiungens, *Et deliciae meae esse cum filiis hominum*: dum enim creauit hominem ad imaginem & similitudinem suam, delectatus est Deus suum & hoc fecisse simulacrum. Si homo dicitur lusus, ac iocus Dei, quia sit quaedam Diuinae naturae similitudo; pariter & Mundus, quem ⁿ supra nouimus esse Dei quoddam simulacrum, dicendus erit ludus & iocus Dei. Consimiliter si homo Dei ludus est, quia ut ait Ficinus, anima nostra semper a caelestibus in ortu nostro ad terrena, & in obitu a terrenis ad caelestia transmigrat; sique humanus animus a Deo in corpora demittitur descendens, ut aiunt Platonici, & a corpore ad Deum regreditur ascendens, veluti pila quaedam ludoria ab vno proiecta, & ab aduersario colludente in primum projectorem reiecta, circulari quadam ludi reflexione; sic & Mundus vniuersus a Deo motore continenter mouetur ab ortu in occasum, & ab occasu in ortum, perpetuis fere vicibus: & mundus terrenus tale quid sustinet. ^o Glossographi monitu; qui haec verba, *ludens in orbe terrarum*, ita glossat, *idest, ludum faciens de orbe terrarum*; qui similis est ludo pila, quae de vno transfertur in alium secundum quamdam reuolutionem; quia regna terra transfert atque constituit de gente in gentem. Sic ergo mira conspicitur inter Mundum, & Hominem analogia, quod vterque dicitur eadem ratione Dei ludus.

^o postil. in
Prou. 6.8.

Mundus, & Homo similiter dicitur Dei templum. Cap. XXII.

Vniuersum hoc sensibile, quod Mundum appellamus, esse magnum quoddam summi Dei templum, in quo semper ab omnibus creaturis Deus colitur, & ineffabili quodam modo perenni laudibus celebratur, præclarissima leguntur

tur apud celebres autores testimonia; Pierij *a* namque *a* lib. 49. hierog.
 relatu, Mundo veteres adem posuerunt rotundam;
 Mundumque eam appellauere, ab eo Mundo (inquit
 Cato in commentarijs Iuris ciuilibus, quæ Festus citat) qui
 supra, & infra nos est: eius inferiorem partem veluti
 Dis manibus consecratam, clausam omni tempore cu-
 stodiebant. Apud *b* Macrobiū, & *c* Ciceronem, *b* lib. in
 Deus est, cuius hoc templum est omne quod conspici-
 tur oculis, adeoque Mundus hic sensibilis vniuersus: &
 paullo post *d* Macrobius repetit, Terram esse globum
 medium in hoc Deo templo, quod Vniuersum appella-
 mus. Eugubinus ille Steuchus, qui perennem Philoso-
 phiam coluit, *e* & ante illum *f* Plutarchus inquit, *e* lib. 6. c. 6.
 enim sanctissimum templum ac diuinissimum hic Mundus; in hunc in-
 ducitur homo quum nascitur, non manufactorum & immobilium spe-
 ctator futurus simulacrorum, sed earum, quas mens Diuina sensiles
 mente sola cernendorum effigies, in se insitam vitæ motusque haben-
 tes facultatem fabricata est. & cetera, quæ Steuchus ita de-
 clarat, Ecce igitur Deus, Solis, Lunæ, totius celestis ordinis autor:
 & quoniam *a* sanctissimo repertus & compositus opifice Mundus est,
 & plenus diuinæ pulchritudinis, supremæque venustatis, nihil ine-
 ptum, incompote vagans, nihil exorbitans, & errans continet: ecce
 Mundus templum sanctissimum, sacerrimum, almalux, lux sacra
 diei: ecce quoque rerum tantarum inductus homo contemplator, ut
 calum suspiceret, opera magni Dei diligenter attenderet, inde coleret,
 suspiceret, manibus ad calum tensis exclamaret, O rerum creator
 optime, dignus quem ob infinitam sapientiam, benignitatemque im-
 mensam veneremur. Seneca pariter *g* in hanc sententiam *g* 7. de be-
 scribit, Sed & totum Mundum Deorum esse immortalium templum, *g* nef. cap. 7.
 solum quidem amplitudine illorum ac magnificentia dignum. Huic
 adstipulatur Cælius, qui ex ipso dicit, *h* Ingens Dei tem-
 plum Mundum vocari. Ficinus item apud *i* Plotinum agit *h* 1. lect.
 ex Platoniorum sententia de mundano templo, cuius *i* en. 2. lib.
 9. cap. 8.

k 6. deling.
lat fragm.
lib. 1. c. 10

entia præstantiam venerentur ceu viua Dei statu. Marcus k. Varro, Rhodigini l obseruatu, Quocirca, inquit, Celum qua tuimur, dictum templum: sic, Contremuit templum magnum Iouis altitonantis, id est, ut ait Neni in hemisphærio, ubi terra cæculo septum stat: eius templi partes quattuor dicuntur; sinistra ab Oriente, dextra ab Occidente, antica ad Meridiem, postica ad Septentrionem. In terra dictum templum locus auguri. Vere igitur Mundus est Dei templum: ac sane videtur maximam habere similitudinem cum antiquissimo illo templo Sa-

m Tyr. in
Matth. c. 6.
n 1. cæl. t.
76. & seqq.
o 3. Reg. c. 6
p Gen. 1.
q 3. Reg. c. 6
r Gen. c. 2.

lomonis: nam vt illud templum Hebræorum m vnicum fuit; & Mundus vnicus est n Aristoteli: Templum Salomonis ædificatum est sine o strepitu mallei, aut securis; & Mundus solo verbo Dei p conditus est. Templum Salomonis anno q septimo completum est; & Mundi constructio completa fuit a Deo die r septima, in qua quieuisse dicitur ab omni opere quod patrarat. Oraculum & Altare Salomon posuit in s medio templi interioris: modo in medio Mundi intimum est elementum terræ, in quo sunt homines Deum orantes: Altare vero in templo Salomonis erat de terra, lapidibus non sectis, & lignis: terra, quam terimus in Mundo lapidibus non sectis vbique scatet, ac lignis. In medio templi pariter circa Altare posuit duo Cherubin habentes alas, quæ tangebant parietem templi, & ala vnus altera tangebant alam alterius: ita in Mundo circa terram sunt duo elementa leuia ignis & aer; quumque ignis calore tangat aerem itidem calidum, vterque a perspicuitate tangit cælestia corpora, quæ sunt veluti parietes templi mundani: & sicut in templo Salomonis nihil erat quod non y auto tegeretur: sic in Mundo sensibili nullum corpus est quod a z lumine Solis non deauretur. Si que Salomon omnes parietes templi per circuitum sculpsit varijs a calaturis, & torno: cælestia corpora veluti scul-

o 2. de gen.
t. 16. & sequentib.
a 2. de an.
t 68.

1. Reg. c. 6
a 3. Reg. c. 6
p 3. Reg. c. 6

scul
tis,
cta
circa
& e
Diu
min
cit
Mun
tans
est c
mini
dit
plan
Plan
sunt
Dei
nibu
temp
ad g
tus D
sserd
Orig
Dei
Temp
ad si
tion
corp
nem
bus
mo
num
sed

sculpta videntur varijs *b* imaginibus asterismorum Arie- *b* Prolem.
 tis, Tauri, Leonis, Virginis, & alijs, quæ torno veluti fa- *Procl. &*
 cta suspiciuntur. Sique templum Salomonis habebat *Astron.*
 circa se tria atria tribus ordinibus lapidum politorum; *ez. Reg. c. 6*
 & extra Mundum in empyreo tres ordines ponuntur;
 Diuinarum personarum, Angelorum, & Sanctorum ho-
 minum. Sique in templo Salomonis prope Altare fe-
 cit Salomon mare fusile rotundum per circuitum; & in
 Mundo circa terram positum est in circuitu mare flui-
 tans. Sique in medio templi prope Altare positum
 est candelabrum aureum a Moyse confectum iussu Do-
 mini *ez* septem lucernarum; & in Mundo pariter accen-
 dit Deus conditum a se candelabrum aureum septem
 planetarum fulgentium *f* prope terram; ob id enim
 Planetæ non scintillant Aristoteli; quia prope terram
 sunt inter alia sidera. Sic igitur Mundus mysticum est
 Dei templum: sed & hoc attributum ijsdem fere nomi-
 nibus homini congruit; & quidem Hominem esse Dei
 templum, late patet e sacra pagina; quoniam Apostolus
 ad *g* Corinthios ait, *Nescitis quia templum Dei estis, & spiri-* *g* *1. ep. c. 3.*
tus Dei habitat in vobis? si quis autem templum Dei violauerit, di-
spendet illum Deus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.
 Origenes etiam *b* infit: *Omnis homo, qui suscipiens est Verbum* *h* *in Matth.*
Dei templum est. Et Glossographus *i* Machabæorum ait, *24. gloss.*
Templum Domini est quilibet fidelis; & hoc templum debet dedicari *i* *lib. 2. c. 1.*
ad similitudinem templi materialis, &c. Nec solum homo ra-
 tione animæ dicitur Dei templum, sed etiam ratione
 corporis; quo nomine Christus Dominus apud D. Ioan-
 nem *k* dicebat Iudæis, *Soluite templum hoc, & in tribus die-* *k* *cap. 2.*
bus excitabo illud; ille autem dicebat de templo corporis sui. Ho-
 mo vnicus est specie, vt Mundus *l* vnicus & specie, & *l* *12. meta.*
 numero, & *** vnicum fuit templum Salomonis specie, *** *t. 49.*
 sed numero multiplex; nam destructum a Nabuchodo- *** *Iyr. Luc.*
cap. 6. 7.

nosor Rege Babylonis, reedificatum fuit a Zorobabel. Templum Salomonis ædificatum est absque strepitu malleorum; & Homo tum in supernaturali sui creatione a Deo, tum in naturali sui generatione in utero matris producitur sine sonitu, in alto caussarum agentium silentio: si templum Salomonis in secunda ædificatione quadraginta sex annos habuit edificiij; humanum corpus in sui naturali generatione quadraginta sex dies habet organizationis absolutæ, nimirum in septimo septenario dierum; ut innuit Hippocrates: cui si primo septenario dierum conceptus absolvitur, ut & Aristoteli; Moyse quoque homo creatus est a Deo primo dierum septenario, & templum a Salomone anno septimo completum esse dicitur. Si oraculum, & Altare fuit in medio templi, & in homine venter medius est pectus, in quo cor est Altare, ubi perennis ignis caloris naturalis ardet. Si iuxta Altare Salomonis in medio templi sunt duo Cherubin alati; & iuxta cor in medio pectore duo pulmones assidue cor ventilantes, & alas habentes, quibus tangunt parietes pectoris, & alas adinvicem. Nisi dicamus hos duos Cherubin esse duas facultates animæ rationalis, intellectum agentem, & possibilem, Cherubin enim sunt mentes proprietate intellectrices. Si templi Salomonis omnia coruscabant auro, & omnes corporis particule spiritibus irradiantur. Si templi Altare iuxta se in circuitu vas aquæ habebat, quod mare fuisse ab Hebræis dicebatur: & Altare cordis inclusum est in pericardio, quod vas aquam continet naturaliter; ut omnes norunt Anatomistæ. Sique in templo candelabrum est septem lucernas in se continens; & in homine sensitiuum principium continetur, quod quinque sensus exteriores obtinet, & duos interiores, phantasiam nimirum, & sensum communem; qui veluti lucer-

m Glossin
1. Machab.
c. 4.
Gloss. 1.
Esdr. cap. 6
de princip.
o ibid.
7. hist. c. 3.
2. de gen.
an. c. 3.
9. Gen. c. 2.
Gloss.
Matth. c. 5.

/Galen. in
m. c. 13.
Arist. 2. de
gen. an. c. 3.
1. Lat. A.
nachist. l. 3.
c. 9.

næ
cium
tria
tem
m
era
sup
lium
gine
por
fus

In

com
do sum
ita se
rnum
no lib
aut p
quod
(tal
pariso
f. n.
mus t
stotel

e M. A. Flā.
12. meta.

intelliguntur, Pater, & Materfamilias, & Liberi; nomine possessionis totidem significantur, serui, bruta, & agri: Porro in Mundo Paterfamilias est Deus, Materfamilias Natura cælestis; liberi sunt homines: seruos æmulantur animantes irrationales domesticæ, brutorum nomine feras intelligimus; ager sit subcælestis regio tota: & sane locum hunc Aristotelis apte Commentator, & ex eo e Flamminius explicat, inquit, *Quamquam n.llum est genus rerum, quod ad ordinem & aptam Vniuersi coigmentationem non conferat aliquid, haquaquam tamen ob eam causam existimandum est, vnā esse cunctorum rationem, eandemque fortunam: Vt enim in domo recte constituta homines liberi educantur ad laudem & virtutem, docenturque iudicio & ratione cuncta administrare, & omnes in primis actiones ad decus, atque emolumentum societatis domesticæ dirigere: serui autem neque litteris vllis imbuti, neque moribus ingenuis expoliti, maximamque vitæ partem in operibus sordidis occupati non ita multum vtilitatis in medium conferre valent; multa que potius per ignorantiam, & libidinem animi temere committunt, quæ rectam administrandæ domus rationem perturbare videantur: Haud aliter profecto fit in hac amplissima familia Naturæ, quæ domicilio Mundi magnificentissimo continetur: quæ enim supra quartam regionem habitant, nihil non recte, non ordine, non sapienter gerunt; nihil denique quod ad salutem & pulchritudinem Vniuersi non mirabiliter conducit: ast infra Lunam fortuna & casus magnum imperium habet; & natura materia mutabilis non morborum tantum, & mortalitatis est effectrix; sed etiam perturbationem ordinis, atque inconstantiam rebus natiuis importat, vt multa fortuito & temere, nulla que ratione administrari necessitas cogat: Illud itaque in sum mandicendum videtur, naturas rerum esse illas quidem dissimiles, varietque distinctas; habere tamen quamdam inter se conuenientiam, nonnullaque cum omnibus esse communia; quippe quum omnia consirare cernantur ad structuram, & elegantem compositionem Vniuersi. Sic igitur Mundus cum domo præclaram habet analogiam,*

giam, in quo Deus est Paterfamilias, herus, ac vnus Do-
 minus; cælestia corpora sunt Materfamilias, quæ sobo-
 lem procreat, & custodit atque conseruat omnia dome-
 stica: proles sunt Homines; qui sunt a *f* cælo vtcumque *f* 2. phys.
 & a *g* Deo producti, atque quodammodo *b* finis om- *t. 26.*
 nium rerum: serui, bruta, & ager sunt omnia in subcæle- *g* 2. de gen.
 sti regione contenta. Cæterum & Homo cum domo *an. cap. 3.*
 miram habet analogiam; si enim domus ex Homine, & *b* 2. phys.
 possessione constituitur; Homo ex anima, & corpore *t. 24.*
 coagmentatur: sique homo in domo triplex est, Pater,
 Mater, & proles; ita in homine anima triplicem habet
 partem, Platoni quidem intellectuicem, irascibilem, con-
 cupiscibilem; nam Pater in domo debet omnia præui-
 dere, omnibusque prouidere, adeoque mirifica vi intel-
 ligendi pollere: Mater, vt femina, iracundiæ satis obno-
 xia est; pueri viuunt cupiditatibus acti: Aristoteli vero
 tum rationalis, sensualis, & vegetalis; inter quas rationa-
 lis Patrem familias virum prudentem denotat, sensualis
 mulierem designat; vegetalis, cuius est generare, pro-
 lem significat: tum intellectus, voluntas, & operationes;
 actiones enim veluti filij gignuntur a voluntate illu-
 strata ab intellectu: Pariter in humano corpore posses-
 sio triplex est, membra præcipua nuncupata, quæ deser-
 uiunt animæ velut organa, cerebrum, cor, hepar, & i te- *i* Gal. art.
 stes: membra, quæ a principalibus gubernantur, & agun- *me l. c. 9.*
 tur, vt a mancipijs boues, canes, & alia bruta domestica; *Auic. l. 3.*
 qualia sunt manus, pedes, & reliqua sensoria: ac demum *2. 20. tr. 2.*
 membra agro proportionata, vt ventriculus alimentum
 præbens vniuersæ familiæ membrorum; quæ omnia mi-
 rifice *i* conspirant in constitutionem, ac integritatem
 totius Hominis, vt innuit & Hippocrates effato nobili, & de alim.
Confusus vnus, conspiratio vna, & consentientia omni.
 Sic igitur Homini cum Mundo ea intercedit analogia
 quod

quod vterque domus est apta sibi proportionem re-
spondens.

*Mundo similiter, & Homini competit Ciuitatis,
ac Reipublicæ mysticum simulacrum.*

Cap. XXIV.

Emplum, & domus est pars necessaria Ci-
uitatis, ac Reipublicæ; quare qui Mun-
dum, & Hominem in eo conuenire noui-
mus, quod vterque templum est, & do-
mus; profecto vtriusque proportionem
adhuc maiorem probabimus, vbi demon-
strauerimus vtrumque habere rationem Ciuitatis, &
Reipublicæ. Porro M. illi Tullio Romanæ eloquentiæ
parenti, *a* Vniuersus hic Mundus vna ciuitas communis Deorum
atque hominum existimanda est. Aristoteles ante Cicero-
nem idem placitum confirmauit inquit, *b* Tamen si ex-
titerunt, qui se se admirari addubitabundi dicerent, qui fieri tan-
dem posset, si e contrarijs principijs Mundus constitit (siccis dico, hu-
midis, frigidis, & calidis) ut iamdiu non dissolutus fuerit, atque in-
terierit: Perinde quasi mirari quisquam debeat, quonam pacto Cui-
tas incolumis perduret, quæ e gentibus contrarijs composita sit, egenis
inquam & diuitibus, iuuenibus & senio confectis, infirmis & valen-
tibus, prauis atque innocentibus: Ignorantia est ista utique hominum,
hoc est concordia ciuili non videntium longe admirabilissimum, quod
ex multis ipsa vnum efficit affectum, & e dissimilibus similem; omnis
enim illa quidem naturæ susceptrix & fortuna. Ac non multo
post in eandem sententiam repetit Aristoteles, *c* Vt ve-
ro summam iam loquamur, quod in navi gubernator est, quod in cur-
ru agitator, quod in choro præcentor, quod denique lex in ciuitate, &
Dux in exercitu, hoc Deus est in mundo: Nisi si hæc tenus interest, quod
labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt variæ; quum
huic

a lib. de
legib.

b lib. de
mund. c. 6.

c cap. 7.

huic elaborata succedant omnia, omnis molestia expertia, citraque corporis infirmitatem; quippe cui in loco stabili immotoque collocato omnia mouere, & circum agere pro arbitratu liceat, quolibetum est, quumque & quomodo libitum est: idque diuersis in formis simul atque naturis. Id autem ratione simili facit ille atque lex ciuilis; quæ immobilis ipsa existens in utentium animis, regit omnia ad Rempublicam pertinentia; & ciues quidem quasi eius affecla in medium prodeunt; qui autem Principes vocantur, ad Prætorium se conferunt; legistatores ad propria tribunalia, Senatores denique & qui concionatores dicuntur, ad confessus sibi contributos conueniunt: Rursus in Prytaneum it, cui scilicet id datum est, in eo ut publico victu epuletur; alter rapitur ad iudicium, causam ut ibi dicat: in carcerem alius compingitur, ut supplicio afficiatur illic: Tum vero epulones in ciuitate celebres ad epulas legitimasque conueniunt: Iam vero aguntur dies festi, iam ludiera solemnia; iam anniuersaria sacrificia fiunt. Diuis, Heroesque ritu suo coluntur; postremo inferiæ mortuis inferuntur: sic alia ab alijs facta vno vel imperio, vel legis vna auctoritate, asseruant eum, qui obtemperat.

Sic vrbs simul plena est vaporibus sacris,

Resonatque cantibus pijs, ac luctibus.

Hoc idem de Vrbe quoque maiore, & de hoc inquam Mundo existimare debemus: Deus enim nobis lex est, in omnem illa quidem partem ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem; quippe quæ potior sit illis legibus, & stabilior, quæ in tabulis præscripta sunt: eius enim auspicijs perenniter, & composite præeuntis, Vniuersus hic celi ordo regitur atque administratur, numeros omnes concinnitatis habens; in omnes ipse naturas partitus pro vniuersitate seminum, in ea quæ hærent solo, atque in animantia, quæ etiam suis ipsa generibus formisque distincta sunt: nam & vites fiunt, & palma, & persee, ficique dulces, & oliuæ (ut inquit Poeta:) Tum quæ fructus expertes, alios vsus præstant, platani, pinus, buxi, alni, populus etiam nigra, & cupressus odorata: tum quæ autumnî tempore fructum suanem fundunt, sed conditu difficilem, pyri, punice mali:

mali: at vero animantium alia fera sunt, alia cicures: tum in aere, tum humi, tum in aqua victitantes: oriunturque, & inualescunt, & deinde intereunt, legibus obtemperantes Diuinis, atque cedentes: omne enim reptile (ut inquit Heraclitus) terram depascitur, atque possidet. Vnus porro Deus quum sit, pluribus nominibus appellatus est; ab ijs utique suis omnibus effectibus denominatus, quorum specimen edere ipse solet. Sed & alio in loco clare Philosophus

d 12. meta.
1.56.

Vniuersum ciuitati comparat, dum ait, d Qui vero dicunt Mathematicum numerum primum, & ita semper aliam attiguam substantiam, ac alia cuiusque principia, in conspirantem Vniuersi substantiam faciunt (nihil enim altera alteri confert, siue sit, siue non sit) & principia multa: at entia nolunt male gubernari: non est bonum pluralitas principatum; vnus ergo princeps: vnus enim princeps bene gubernat non nisi ciuitatem: sic ergo Mundus ab Aristotele ciuitati cuidam similis esse dicitur.

* 2. lect.
ant. cap. 11.

Coelius* etiam ex Seneca scribit, Mundum esse Rempublicam sapientis. Caterum & sacra pagina Mundum ciuitatis nomine donauit, & Vrbi consimilem esse constituit, dum ait, e De Iacob erit, qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. & in noua lege, dum infit, f & adhasit vnicuiusque regionis illius. Quæ loca Glossographus in Biblijs inter-

i Num. c.
24.
f l. c. c. 15.

g Num.
24.

pretatus g ait, Ciuitatem hunc Mundum intelligamus, sicut in Euangelio de luxurioso filio dicitur, qui dissipauit substantiam patris: Accessit, inquit, ad quemdam primarium ciuitatis in regione illa, a quo receptus in agrum mittitur porcos pascere: Hæc ergo ciuitas, cuius ille primarius erat, mundus est: igitur de hac ciuitate liberatum, id est, quem de hoc Mundo Christus liberat, perdit eum dicens, h Qui perdit animam suam propter me, saluam faciet eam: salubriter ergo Iesus perdit, quem de hoc Mundo eruit: si volumus ergo ad salutem venire, & de Mundo liberari, perdamus animas nostras perditione necessaria, & utili. Quin & ad illum Psalmi versiculum,

h Matth.
c. 10.

i Psal. 30.

i Benedictus Dominus, quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita; Glossa interlinearis pro ciuitate

mu-

munita totum orbem terrarum interpretatur. Præterea Salomon in Prouerbijs asserens, *h Cuiusmodi fortium ascen-* k cap. 21.
dis sapiens, destruxitque robur fiducia eius. Glossographus ciuitatis nomine intelligit Mundum, qui quondam malignorum spirituum tyrannidi seruiebat, habens fiduciam vitæ in cultu eorum, qui non sunt Dij, sed opera manuum hominum: hanc ciuitatem Dei virtus, & Dei sapientia Christus in carne intrauit, destruxitque per suos prædicatores. Et Naum Propheta nomine Niniue, cap. 3.
quæ est ciuitas magna, eidem Glossographo Mundum intellexit. Socrates etiam interrogatus cuius esset, dum se ciuem mundanum esse respondit, vt ait Fici- m com. in
 nus, aptissime Mundum esse quamdam ciuitatem affirm- conu. 7.
 auit. Qua quidem in re summam cum Mundo cognationem Homini intercedere priscus ille nouit Menenius Agrippa, qui primus instituto de partium humani corporis contentione Dialogo, seu potius Apologo, Iosephum Licetum Patrem meum habuit imitatore in opusculo De nobilitate membrorum principalium Hominis; qui sane Menenius inter Patres, & Plebem publicæ gratiæ sequester fuit, vt ait Seneca in Consolatione ad Heluiam; nempe quod explicat Quintilianus in lib. 5. cap. 11.
 exemplis, Menenius Agrippa Plebem cum Patribus in gratiam traditur traduxisse, nota illa de membris humanis aduersus ventrem discordantibus fabula, quam latius in sua o Geographia Volaterranus exarauit in lib. 13.
 quiens, Agrippa plures: Primum legimus Menenium Agrippam cognomine Lanatum; qui dux electus aduersus Sabinos, de eis triumphauit; & quum Plebs a Patribus secessisset in Auentinum, quod tributum & militiam toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eam orans, inquit, Humani artus quum ventrem otiosum viderent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negauerunt: quum eo patio & ipsi quoque deficerent; intellexerunt ventrem cibos acceptos per omnia

nia membra diuidere: & cum eo in gratiam redierunt: Sic Senatus, & Populus, quasi vnum corpus discordia pereunt, concordia valent. Hac fabula conciliatus Populus: creauit tamen Tribunos plebis, ut libertatem suam aduersus nobilitatem defenderent. Menenius autem in tanta paupertate decessit, ut eum Populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepultura ut Senatus publice daret. Hanc historiam Episcopus Vulturariensis fusiis explicuit, & ante vtrumque Plutarchus. Maiolus quidem iniquiens in Colloquio de origine societatis humanae, p. Vix iam eluctata fuerat Romana Respublica ex periculo Regiae tyrannidis, quum eam bellis adhuc vicinis implicatam in discrimen duxit domi subito exardescens intestina plebis & patrum discordia; cuius causae praecipuae extiterunt immodicae usurae, quibus demersa magna pars multitudinis ad seruitutem rapiebatur: Mota igitur est anno 259. quo mortuus erat Tarquinius, tristes seditio; quae quidem isto momento popularibus remedijs fuit sanata: sed semina tamen reliquit; ex quibus sequente anno tantum exarsit incendium, ut plebs armata in sacrum Montem secederet, & oppressionem Patrum moliretur: Repressit autem illum tumultum secessionis Menenius Agrippa vir facundus; qui quum a Patribus ad seditiosam multitudinem esset legatus, prisco dicendi modo nihil aliud dixisse fertur, quam illud, Tempore, quo in homine, non ut nunc, omnia in vnum sentiebant, singulis membris suum cuique consilium & suus sermo fuit: reliquas partes sua cura labore & ministerio omnia quidem ventri quaerere: sed ventrem in medio quietis nihil aliud facere, quam datis voluptatibus frui. Conspirarunt inde ne manus ad os cibum ferrent, ne os acciperet datum, & ne dentes conficerent. Hac ira dum ventrem fame domare vellent; ipsa etiam membra, & totum corpus vna in extremam tabem venit: ut inde apparuerit, ventris quoque non segne ministerium esse; nec magis aliquam alere eum, reddentem in omnes corporis partes hunc, quo viuimus, diuisum pariter in venas confecto cibo sanguinem. Comparando deinde quam intestina corporis seditio esset similis irae plebis in Patres; ita demulsi plebis animos, ut pacis condiciones admitteret.

Creati

pag. 125.
col. 1.

Cre
Mag
Pleb
taten
bens
Quun
ingen
popul
siquia
nibus
bant
confes
mam
ipsis
cessiss
enitun
fener
que d
tioque
sed in
Etum
disson
bant
senfer
nem d
tis ad
rent,
nec qu
hortat
Anien
iam du
que ad
mam h

De Mundi, & Hominis Analogia. 125

Creata tunc primum fuerunt Tribuni plebis; & decretum est ut is Magistratus esset sacrosanctus; cuius auxilium, sicuti res posceret, Plebs aduersus Consules implorare posset; ne cui Patrum eam dignitatem capere liceret. Plutarchus autem in Coriolano scribens paullo aliter, & explicatius in hanc sententiam, Quum iam nomen Marcij Coriolani esset in Vrbe, & opes ob virtutem ingentes, seditio inter Senatum, qui tuebatur opulentos exorta est, & populum, qui per quam se grauiter putabat opprimi a feneratoribus; siquidem mediocriter locupletes pignorationibus & auctioribus omnibus exuebant fortunis: Qui prorsus erant inopes, eos ipsos ducebant, & corpora tenebant nexa vulnerum cicatricibus oppleta & confecta, obitis pro patria expeditionibus, quarum subierant nonissimam contra Sabinos: quum ditissimi quique ostendissent se lenius cum ipsis acturos, & ex Senatus decreto sponsor Consul M. Valerius intercessisset; Ceterum quum in eo quoque praelio egregia opera militum enitisset, hostesque caesi essent, neque quicquam remitterent tamen feneratores, curia autem dissimularet promissorum meminisse, duci-que denuo ciues & pignora capi permitteret, tumultus vero inde seditioque occuparet fada ciuitatem, neque motus populi hostes fefellisset, sed inducto exercitu fines Romanos vastarent, habentibusque deletum iuuentutis Consulibus nemo responderet ad nomen: tunc iterum dissona sententia fuerunt Magistratuum: Pars subueniendum censebant pauperibus, nimiumque rigorem laxandum iuris: Alij contra senserunt, inter quos erat Marcus; non pecunia iactura tantam rationem ducens, sed inirum hoc esse procacitatis & contumacia insurgentis aduersus leges plebis: Id, si superent, ut opprimerent & extinguerent, hortatus est. Senatu his de rebus crebro paucis diebus habito, nec quicquam expediente, plebs repente conspirans, ac se se mutuo cohortata, excessit Vrbe, & in Montem, qui nunc Sacer appellatur, trans Anienem amnem secessit: Quietis sine ulla violentia, tantum Vrbe se iam dudum fremebant pulsos: aera, aquam, locum suppeditaturam ubique ad sepulturam Italiam, quibus nihilo amplius sint colentes Romanam habituri, quam ut pro diuitibus militantes vulneribus concidantur

danur & vitam profundant: Id timentes Patres, ex maioribus natus moderatissimum quemque & maxime popularem miserunt ad plebem: Princeps legationis fuit Menenius Agrippa: hic partim olsecrans, partim Senatum defendens, in extrema oratione ad figuram peruulgatam fabula delapsus est: nam omnes hominis partes coniurasse ait contra ventrem; questas solum ignaum in homine & immunem quiescere; omniaque illius quæri auaritati ingenti suo labore & ministerio: ventrem vero stultitiam earum derisisse ignorantium recipere quidem alimentum intra se omne, sed reddere id ex se & distribuere in alias. Eadem, inquit, ratio, Quirites, Patrum est vobiscum; nam recte atque ordine deliberata apud eos, consilia captaque omnibus vobis adferunt & dissipant utilitatem atque fructum. In concordiam deinde concessum est; postulaueruntque a Senatu & obtinuerunt, ut quinque viri crearentur, quibus auxilij latio esset; qui nunc Tribuni plebis vocantur. Primos creauerunt, quos seditionis autores habuerant. Sic igitur Agrippa posuit in humano corpore Reipublicæ Romanæ, ac ciuitatis imaginem. Sed & Iosephus Licetus Pater meus in suo dialogo, cui titulum fecit, de Nobilitate membrorum principalium hominis, demonstrat Hominem esse veluti ciuitatem quamdam atque Rempublicam, ab Anima, ceu a Principe gubernatam, cuius regia sedes sit cerebrum; quum cor sit sedes facultatis irascibilis, adeoque ciuitatis Arx, in qua militaris ordo residet: Hepar sit sedes facultatis concupiscibilis, quæ curatorum victus proportionem respondet; Magistratuique annonæ; ac testes denique sint sedes facultatis generatricis; quæ coniugatorum ordinem in ciuitate, ac Republica præsefert; cuius est iugi procreatione sobolis multitudini ciuium, ac perpetuitati ciuitatis, seu Reipublicæ consulere. Plato quinetiam in Homine Reipublicæ, ac ciuitatis imaginem animaduertit, inquit, q In hominis anima duo quedam sunt; vnum quidem melius, alterum vero deterius: & quando quod natura melius deteriori-

q dial. 4. de
Republ.

do-

dominatur, tunc aliquis seipso potentior dicitur, atque hoc sermone laudatur: quoties autem propter improbam nutritionem, vel consuetudinem aliquam, quod est melius, quam minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodam seipso imbecillius dicitur, & qui ita affectus est intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper a nobis conditam ciuitatem, inueniesque ipsi alterum horum inesse: Potentiolem quippe ipsam seipsa iure vocatam fateberis: nam si melius in ea peiori imperat, temperata dicenda est, & seipsa melior. & mox addit, Nunc autem disceptationi hanc finem iam imponamus, secundum quam existimauimus, si plurimum habentium iustitiam in maiori prius eam contemplaremur, facile deinde in homine uno nos quale hoc sit inspecturos: visumque nobis est maius ipsum, ciuitatem existere, atque ita quam optimam potuimus, eam condidimus, scientes in bona Republica inesse iustitiam. Quare quod in illa nobis apparuit, referamus ad unum; & si idem ibi constet, satis nobis erit factum: si quid autem aliud in uno appareat, rursus ad ciuitatem conuersi, hac examinabimus; ac forte alterna comparatione disceptantes, velut scintillas, ex his iustitiam excutiemus, eamque iam quam clare micuerit, apud nos ipsos stabiliemus, &c.

ex quibus aperte constat Platonem ponere summam de mund.
analogiam inter hominem, & ciuitatem, siue Rempu- c.7.
blicam. Sed ad normam Aristotelis dicemus, Vt in su. 2. cap. 2.
ciuitate lex immobilis existens regit, ac mouet omnia ad 12. meta.
Rempublicam pertinentia; sic & in Vniuerso Deus t. 38.
& immobilis regit, ac mouet omnia Mundi corpora: 12. meta.
& in Homine anima per se immobilis regit, ac mouet 1. de an.
omnia membra. Vt in ciuitate ciues sunt alij Prin- t. 61. &
cipes, qui se conferunt ad Prætorium; alij Legislatores 4. phys.
ad propria tribunalia; & alij Senatores, alij Oratores, t. 45.
qui conueniunt ad suos confessus: ita & in Vniuerso cæ- y 2. de an.
lestes orbes consistunt in Ætheris Prætorio; Sol, & Lu- t. 24.
na & Legislatores indicunt omnibus subcælestibus ter- 22. de gen.
minos originis, vitæ, ac interitus; sidera fixa veluti Sena- t. 57.
tores, 4. de gen.
& 10. an. cap. 2.

tores, & errantia cætera veluti concionatores conueniunt ad proprios confessus, in quibus agitur de subcælestium fortunis: & in humano corpore consistunt in capitis Prætorio Platoni, ac Medicis Principes facultates animæ cognitrices; in corde vero veluti legillatores facultates animæ appetitrices, imperantes membris omnibus vt vel moueantur, vel quiescant, vel prosequantur, vel fugiant; & in toto corpore membra præcipua cor & cerebrum Senatores; iecur, ac testes velut Oratores conueniunt ad suos confessus de bona gubernatione totius humanæ ciuitatis veluti deliberantes. Sed Aristoteli cor est veluti Prætorium, in quo resident Principes facultates animæ. Rursus vt in Ciuitate Prytanæum est locus, vbi publica seruantur alimenta; sic & in Vniuerso globus ex terra, & aqua est; vnde omnia viuentia publicam sibi desumunt alimoniam: & in humano corpore ventriculus, ac venosum genus cunctis partibus alimenta suggerens Prytanæo comparatur aptissime. Denique sicut in ciuitate reorum alter rapitur ad iudicium, caussam vt ibi dicat; in carcerem alius compingitur, vt supplicio afficiatur illic: ita & in Vniuerso * vapor in altum rapitur ab exhalatione fumida sibi circumplexa, vt in aere sublimi examinetur; & ignea portio intra terræ viscera compingitur, & aer, vt ibi corruptione affecti pristinam exuant naturam: & in humano corpore sanguis in hepate genitus rapitur in cordis sinus, vt ibi probetur; & multi succi non boni compinguntur in carceres vesicæ felleæ, lienis, intestinorum, vt ibi vltimo supplicio affecti, vita nempe boni humoris exuti, ceu vita indigni pellantur extra corpus.

*1. meteor.
su.2. cap.1.
su.3. cap.1.

Mundus, & Homo similiter apte nuncupatur Car-
cer, & Spelunca. Cap. XXX.

Ed in Ciuitate, atque Republica quum
Carcer sit, & Spelunca; iam ex eo etiam
Vniuersi cū Homine cognoscemus ana-
logiam, quod vterque Carcer est, & Spe-
lunca: Porro Mundum esse Carcerem,
atque Speluncam asseuerauit Plato in
hanc sententiam, a Post hæc Naturam, inquam, nostram, quod a 7. de Re-
ad eruditionem & ruditatem attinet, tali quadam imagine contem- pub. iur.
plare. Finge animo subterraneum specus instar domicilium, cuius
ingressus longissimus versus lumen in antrum totum pateat: in eo ho-
mines nutritos a pueritia ceruicem & crura ita deuinctos, ut & im-
mobiles permanere cogantur, & ad anteriora solum proficere; capiti-
ta vero vinculis adstricta circumagere nequeant. Post tergum au-
tem superne ac procul ignis fax suspensa sit, interque ignem & uinctos
homines via superior paullo, secus quam paries sit, constructus exi-
guus, sicut plerumque præstigiatoribus septa quadam, super quibus
sua miranda demonstrant, coram spectantibus opponuntur. Cogita
rursus homines intra parietem ferentes vasa varia, supra parietem
eminentia, statuasque hominum, & aliorum animalium lapideas &
ligneas imagines, modis que varijs fabricatas: atque, ut consentaneum
est, qui hæc circumferunt, partim fileant, partim loquantur. Quam
porrentosa hæc figmenta sunt? At similes isti nobis sunt: nam pri-
mum quidem putas istos aliud quicquam vel sui ipsorum, vel proxi-
morum hominum videre præter umbras quæ ab igne in aduersam spe-
lunca partem cadunt & nihil aliud, quando nunquam in vita mouere
capita potuerunt. Quid autem eorum, quæ circumferuntur, nonne
umbras dumtaxat? nempe. Si ergo inuicem loqui liceret, nonne um-
bras rerum nominibus appellandas esse putare eos credamus? necess-
est. Quod si Echo ex aduersa parte carceris resonaret, quoties præ-
tereun-

tereuntium aliquis loqueretur, putasne ipsos alium quemquam, quam transeuntium umbras loqui existimatu-
 igitur isti nihil verum esse nisi fabricatarum rerum umbras arbitra-
 rentur. ita prorsus necesse est. Contra vero nunc animaduerte qua-
 lis foret eorum a vinculis solutio, ignorantiaque curatio: nempe si
 quis eorum solueretur, cogereturque repente surgere, collum vertere,
 ambulare, humen ipsum afficere; doletet protinus, nec propter splen-
 dorem intueri posset illa, quorum umbras ante cernebat. & reliqua:
Quæ mox declarans Plato subnectit, Tota hac imago, o
 amice Glance, referenda est ad illas, quæ supra dicta sunt: Carcer qui-
 dem is ad eam, quæ cernitur oculis, mundi machinam: fax vero ignis
 in specu ad Solis potentiam: postremum si ascensum ad supera, eorum-
 que conspectum, rite ad eum qui ad intelligibilem regionem tendit,
 ascensum retuleris, ut ego quidem spero non aberrabis, postquam sen-
 tentiam meam audire desideras. Deus autem nouit an vera sit.
 Sed eam esse veram edocet nos sacra pagina; siquidem
 in 6 Psalmo, cui titulus est, Intellectus David quum esset in
 spelunca oratio. vbi legitur versiculus, Educ de custodia ani-
 mam meam Speluncæ nomine Glossographus interlinea-
 ris interpretatur cum seculum, hoc est, hunc Mundum
 sensibilem; tum etiam carnem; hoc est, corpus huma-
 num: Hoc idem sentit Diuus Augustinus; qui versicu-
 lum etiam explicans, ait, De custodia, alias de carcere: hic
 carcer, vel spelunca Mundus potest dici, vbi omnia vana: unde rogat
 educi animam, quæ inde multa patitur. Vel, carcer dicitur corpus:
 sed non est magnum de corpore exire, quod & mali habent. & omnes
 cito vel sero: nec est charitas si iustus ad hoc nimis festinat. Vel po-
 tius corpus est carcer, non utique secundum id, quod Deus bonum fe-
 cit; sed corruptio eius ex peccato; de qua vult educi, ut fiat incorru-
 ptibilis: Merita carcerem faciunt: Vnum habitaculum, inclusio car-
 cer est, custodia, domus: Libertas domum facit, seruitus carcerem: ita
 caro; non quam Deus fecit, sed corruptio eius, & tentatio carcer est.
Apud Ethnicos etiam Autores humanum corpus est
 car:

Pl. 142.

carcer animæ; quia mens impeditur a corporis ergastulo ne possit semper intelligere, & intelligendo ne semper verum assequatur; neve Diuinas Intelligentias, Diuinarumque mentium attributa comprehendat: Quam sententiam professi fuerunt Cicero, Macrobius, Aristoteles, & Plato: Cicero quidem in Somnio Scipionis in-
 quiens, *Hic ego, etsi eram perterritus non tam meum moris, quam insidiarum a meis, quasiui tamen viueretne ipse, & pater P.ullus, & alij, quos nos extinctos arbitraremur: Immo vero, inquit, ij viuunt, quæ corporum vinculis, tamquam e carcere, euolauerunt: vestra vero, quæ dicitur vita, mors est. & mox. Non est ita, inquit, nisi enim quum Deus hic, cuius hoc templum est omne quod conspicias, istis de corporis custodijs liberauerit, huc tibi aditus patere non potest. & adhuc infra. Quare & tibi Publi, & pijs omnibus retinendus est animus in custodia corporis: nec iniussu eius a quo ille est nobis datus ex hominum vita migrandum est, ne munus humanum assignatum a Deo defugisse videamini. Quem Tullij locum explicans Macrobius c. insit, Antequam studium Philosophiæ circa natu-
 ra inquisitionem ad tantum vigoris adolesceret, qui per diuersas gentes autores constituendis sacris ceremoniarum fuerunt, aliud esse inferos negauerunt quam ipsa corpora, quibus inclusa anima carcerem fædum, tenebris horridum sordibus, & cruore patiuntur: hoc anima sepulchrum, hoc Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt: & omnia, quæ illic esse credidit fabulosa persuasio, in nobismetipsis, & in ipsis humanis corporibus assignare conati sunt: obliuionis fluuium aliud non esse asserentes, quam errorem animæ obliuiscantis maiestatem vitæ prioris, quæ, antequam in corpus traderetur, potita est, solamque esse in corpore vitam putantis: Pari interpretatione Phlegetontem ardorem irarum, & cupiditatum putarunt; Acherontem, quicquid fecisse dixisseve usque ad tristitiam humana varietatis more nos pœnitet; Coccytum, quicquid homines in luctum lacrymasque compellit: Stygem, quicquid inter se humanos animos in gurgitem mergit odiorum: Ipsam quoque pœnarum descriptionem de ipso usu conuersationis huma-*

lib. 1.
cap. 10.

na sumptum crediderunt: Vulturem iecur immortale tundentem
 nihil aliud intelligi volentes, quam tormenta male conscientia obno-
 xia flagitio viscera interiora rimantis, & ipsa vitalia indefessa ad-
 missi sceleris admonitione laniantis, semperque curas, si requiescere
 forte tentauerint, excitantis, tamquam fibris renascentibus inharen-
 do, nec ulla sibi miseratione parcentis, lege hac, qua se iudice, Nemo
 vocens absolvitur, nec de se suam vitare potest sententiam: Illos autem
 epulis ante ora positis excruciaci fame, & inedia tabescere, quos ma-
 gis magisque acquirendi desiderium cogit presentem copiam non vi-
 dere; qui in affluentia inopes, egestatis mala in ubertate patiuntur,
 nescientes parta respicere, dum egent habendis: Illos radijs rotarum
 perdere districtos, qui nihil consilio prudentes, nihil ratione mode-
 rantes, nihil virtutibus explicantes, seque & actus omnes suos fortu-
 na permittentes, casibus & fortuitis semper rotantur. Saxum ingens
 voluere, inefficacibus laboriosisque conatibus vitam terentes: atram
 silicem lapsuram semper & cadenti similem illorum capitibus immi-
 nere, qui arduas potestates, & infestam ambiunt tyrannidem, nun-
 quam sine timore victuri; & cogentes subiectum vulgus odisse, dum
 metuat, semper sibi videntur exitium, quod merentur, excipere. Nec
 frustra hoc Theologi suspicati sunt; nam & Dionysius aula Sicula in-
 clementissimus incubator, familiari quondam suo solam beatam exi-
 stimanti vitam tyranni, volens quam perpetuo metu misera, quam-
 que impendentium semper periculorum plena esset, ostendere, gladium
 vagina raptum, & a capulo de filo tenui pendentem, mucrone demis-
 so, iussit familiaris illius capiti inter epulas imminere: quumque ille in-
 ter & Siculas, & tyrannicas copias presentis mortis periculo grau-
 retur; Talis est, inquit Dionysius, vita, quam beatam putabas; sic no-
 bis semper mortem imminentem videmus: aestima quando esse felix
 poterit, qui timere non desinit: Secundum hac igitur, quae a Theologis
 asseruntur, si verè Quisque suos patimur manes; & inferos in his cor-
 poribus esse credimus; quid aliud intelligendum est, quam mori ani-
 mam, quum ad corporis inferna demergitur; vivere autem, quum ad
 cap. 11. supera post corpus euadit? a Dicendum est, quid his postea veri so-
 lici-

De Mundi, & Hominis Analogia. 133

Uterior inquisitor Philosophia cultus adiecerit; nam & qui primum
Pythagoram, & qui postea Platonem secuti sunt, duas esse mortes,
nam animam animalis alteram prodiderunt; mori animal, quum ani-
ma discedit e corpore; ipsam vero animam mori asserentes, quum a
simplici & indiuiduo fonte naturæ in membra corporea dissipatur; &
quia una ex his manifesta, & omnibus nota est; altera non nisi a sa-
pientibus deprehensa, ceteris eam vitam esse credentibus; ideo hoc
ignoratur a plurimis, cur eundem mortis Deum modo mitem, modo
immitem vocemus; quum per alteram, idest, animalis mortem absolui
animam, & ad veras naturæ diuitias, atque ad propriam libertatem
remitti, faustum indicio sit; per alteram vero, quæ vulgo vita existi-
matur animam de immortalitatis suæ luce ad quasdam tenebras mor-
tis impelli, vocabuli testemur horrore; nam, ut constet animal, necesse
est ut in corpore anima vinciat; ideo corpus *δέναι*, hoc est, vincu-
lum, nuncupatur: & *σῶμα*, quasi quoddam *σῆμα*, idest, animæ se-
pulchrum. Vnde Cicero pariter vtrumque significans, corpus esse
vinculum, corpus esse sepulchrum, quod carcer est sepulcorum, ait,
Qui e corporum vinculis, tamquam e carcere euolauerunt. Hoc
placitum fuisse Platonis, aperte constat ex ijs, quæ scrip-
sit in Cratylo, dum ait, Quod vero post hoc sequitur corpus,
nonne *σῶμα* nuncupas? certe: atqui videtur mihi in hoc nomine
parillisper ab origine declinari; nempe corpus hoc animæ *σῶμα*, se-
pulchrum quoddam esse tradunt; quasi ipsa præsentī in tempore sit
sepulta: atque etiam quia anima per corpus *συναιρεί*, significat
quacumque *συνίεν* significare potest; & idcirco *σῶμα* iure voca-
ri. Videntur mihi præterea Orphei sectatores nomen hoc ob id potis-
simum posuisse, quod anima in corpore hoc delictorum det pœnas, &
hoc circumsepto valloque claudatur, velut in carcere quodam,
σῶμα seruetur: Esse itaque volunt hoc ita, ut nominatur, animæ
σῶμα seruandi gratia claustrum, quoad debita quaque expendat, ne-
que litteram aliquam adiiciendam putant. Quod placitum col-
laudauit Apostolus inquiens ad e Romanos, Quis me li- cap. 7.
berabit de corpore mortis huius? ceterum & hanc sententiam in f.
col-

collaudat non vno in loco Aristoteles, & primo quidem
 dicens, Intellectum humanum non bene se habere dum
 materiae copulatus, est in hoc corpore, velut in carcere,
 & in hoc homine, velut in sepulchro; veram optime se
 habere, dum separatus a corpore degit in Mundo, vt
 quoddam totum sui generis, verba Philosophi aurea
 sunt hæc, *f* An omne non habens materiam indiuisibile est? quem-
 admodum humanus intellectus, aut qui compositorum in aliquo tem-
 pore se habet: nam non bene esse habet in hoc, aut in hoc; verum in
 toto quoddam, quod optimum est, aliud ab eo existens: sic autem ipsa
 suiipsius intellectio per totum æternum se habet. Quæ latius a
 nobis explicantur in Opere De g Immortalitate Ra-
 tionalis Animæ. Deinde vero dicens, *b* Laboriosum autem
 est & commissum esse corpori, non potens absolui; & præterea fu-
 giendum: siquidem melius est intellectui non cum corpore esse; quem-
 admodum & consuetum est dici, & multis placet. Quorum di-
 ligentior explicatio desumenda est ex eodem i opere
 nostro. Deinceps autem in Dialogo ad Eudemum as-
 ferens, testimonio & Plutarchi, melius esse non nasci,
 vel natum citissime mori, quam diu mortales viuere in
 hoc materiali corpore: quod placitum etiam late discus-
 simus l ibidem. Sic igitur summa ponitur agnoscitur-
 ve Mundum inter & Hominem analogia, quod vterque
 Carceri, Speluncæ, ac si placet sepulchro similis esse
 probatur a viris sapientibus.

*Mundus, & Homo Prouinciæ bene gubernatæ si-
 militer comparatur. Cap. XXVI.*

Epulchrum, Carcer, Specus, & Ciuitas omnis est
 in aliqua Prouincia. Mundus, & Homo, qui nu-
 per Ciuitati, Speluncæ Carcerique comparati,
 quapiam affinitate donabantur; iidem eam etiam co-
 gna-

gnationem obtinent, quod ambo Prouinciæ similes esse dicuntur: nam Aristoteles agens de a Vniuerso, perspicuis verbis ait, *Atqui statuere nos oportet magni ipsius Regis fastigium, prout quidem est Dei Optimi eminentia, qui pro potestate Mundum tamquam Prouinciam obtinet, tam esse infimum, quam esse summum hoc ipsum Regis fastigium, si cum animante quodam vilissimo, atque infirmissimo componeretur.* Quibus analogia ponitur inter Deum, Regem, & Animam; interque Mundum, Prouinciam, & Hominem. Cæterum in Prouincia sunt plures ciuitates inuicem subordinatæ, ac vni Regiæ subiectæ, a qua gubernantur: sic in Mundo quinque sunt veluti ciuitates, Cælum, & quatuor elementa, Cælo subiecta, & a Cælo gubernata, quod monuit b Aristoteles, Necessarium fuisse Mundum inferiorem hunc elementarem contiguum esse supernis lationibus, vt omnis huius Mundi virtus gubernetur inde. Similiter in Homine sunt quatuor veluti Ciuitates, tres Ventres, Caput, Pectus, Abdomen, & Artus; quorum tria cætera subiecta sunt, vel Pectori tamquam Regiæ, a qua totum corpus gubernatur, ac regitur, vt asserit Aristoteles, c Cor enim in parte prioris, atque in medio situm est; in quo principium vitæ, omnisque motus, & sensus esse censemus: etenim partem versus, quam priorem appellamus, tum sensus, tum etiam motus agitur. & paullo d post, Cor enim statim omnium partium primum consistens, sanguinolentum est: motus etiam lætitiæ, ac tristitiæ, denique omnium sensuum hinc oriri, eodemque desinere videntur. Ratione quoque ita esse probatur: principium enim vnum esse oportet, ubicumque fieri potest: aptissimus autem omnium locorum medius est: medium enim vnum est, & tale, vt undique attingi, vel æque, e in Timæo. f Gal. introd. c. 11. vel proxime possit vel capiti, vt placet. Platoni, ac f Medicis, non admodum repugnante Aristotele, quando- 3. de deor. cap. 5. que scribente, Quidam vero simul partes quascumque principales, & in qua prima ratio, & substantia; vt puta si hæc cor, aut ce- g 7. meta. t. 35.

a lib. de mund. c. 7.

b i. mereo. su. 1. cap. 2.

c 3. de part. an. cap. 3.

d cap. 4.

e in Timæo. f Gal. introd. c. 11. 3. de deor. cap. 5.

g 7. meta. t. 35.

rebrum: nihil enim differt, utralis sit. Sic ergo Mundo cum Homine magna intercedit analogia in eo, quod uterque Prouinciæ comparatur apte.

Mundus, & Homo pariter similis est Exercitui.

Cap. XXVII.

Prouincia dicitur quod procul vinci videatur: assentit enim Hegesippus, Romanos, quum in ius suum vincendo redigerent procul positas regiones, appellasse Prouincias: Quare Prouincia non est sine Exercitu: Qui ergo nuperrime visus est Homo, & Mundus obtinere Prouinciæ rationem, idem nunc in eo conuenire videntur, quod ambo pariter Exercitui recte comparantur. Mundus quidem, de quo Aristoteles tum in prima Philosophia scribit, a Perscrutandum autem etiam hoc, quonam modo natura vniuersi habeat ipsum bonum, & ipsum optimum: utrum separatim quiddam, & ipsum, an per se, an ipso ordine. An utroque modo, quemadmodum exercitus: etenim bene esse eius, in ordine, & Dux ipse est; a: magis ipse; non enim ipse propter ordinem, verum ordo propter ipsum est. Cuncta autem coordinata quodammodo sunt, verum non similiter & natantia, & volatilia, & plantæ; nec ita se habent, ut sit vllum alteri ad alterum, sed sunt ad quippiam: ad vnum namque coordinata sunt omnia. tum etiam ad Alexandrum ait, Itaque ille omnium princeps, parensque, animi tantum sensi speculabilis, simul ac signum naturis dederit inter calum terramque rehentibus, earum vnaqueque in orbibus suis ingi motu cietur, atque inter suos limites, alternis conditis atque apparens, sexcentas illa formas eodem a principio exhibens, vicissimque subducens. Quod vero in hisce rebus agitur, magnopere simile est illi, quæ belli tempore inter homines fluctuantur; namque statim ut classis cum exandiri in exercitu captum est, alios ipse

a 12. meta.
l. 52.

lib. 7. de
mund. c. 7.

ipse videas scuta sibi aptantes, lorica alios induentes, alios ocreas
 vel galeas sumere, vel balteo se cingere festinantes: Rursus videas
 qui frangatos equos adiuvant, alios qui currus conscendant, qui deni-
 que tesseram per explicatam aciem prodant. Tum manipuli ductor
 ad manipulum, centurio currit ad centuriam: postremo equites ad
 cornu, velites ad stationem quisque suam festinant. Quum interim
 sub uno ductore omnia moveantur, qui imperia & ipse significanda
 accipit ab eis, apud quem summa est imperij: eodem nos & ipsos modo
 censere convenit de Universo: Quum enim ab una vi impulsice ciean-
 tur omnia, sit vniue quod cuique commodum est, & conveniens.
 & non multo post. Vt summam vero iam loquamur, quod in
 natura gubernator est, quod in curru agitator, quod in choro praeceptor,
 quod denique lex in civitate, & Dux in exercitu, hoc Deus est in Mun-
 do. Sic igitur apte Mundus Exercitui comparatur, quod
 & ea ratione probatur, quia semper in Mundo pugna
 spectatur inter contraria; iugis est enim humidorum
 cum siccis, calidorum cum frigidis, aliorumque plurium
 oppositorum cum suis contrariis digladiatio; ut non
 immerito Mundum a lite, discordiaque regi statuerit
 Empedocles. Ceterum & Hominem Exercitui, cuius
 bonum in ordine consistit, & in Duce; scilicet in coor-
 dinatione membrorum corporis, & in animo, comparat
 apte non solum Aristoteles, verum etiam Sacra scriptu-
 ra: Philosophus quidem, dum agens de functione intel-
 lectus humani circa prima principia, sic insit, c. Neque ita-
 que insunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus notioribus,
 sed a sensu, ut in pugna versione facti: vno stante, alter fletit, postea
 alter, quousque ad principium venit: anima vero est talis, ut possit pa-
 ti hoc. & alibi tractans de humano intellectu practico,
 d. scribit, Formas igitur intellectuum in phantasmatibus intelligit:
 Et sicut in illis determinatum est ipsi persequendum & fugiendum;
 sic & extra sensum, quum in phantasmatibus fuerit, movetur; ut sen-
 tiens signum face datum, quod ignis, communi cognoscit, videndo
 cum,

cum, qui se mouet, quod hostis est: aliquando autem ijs, quæ sunt in anima, phantasmatis, aut intelligentijs, tamquam videns ratiocinatur, & deliberat futura ad præsentia. Quæ sic interpretare, vt exemplum bellicum, quo nunc vtitur Aristoteles ad explicandam naturam functionis intellectus humani, satis indicet humanam naturam Exercitui belle comparari. Sacra vero pagina, dum Hominem illam, cuius *f* filium esse se Dei vnigenitus frequentissime prædicat, Exercitui comparat *g* inquit, *Pulchra es amica mea, & suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata; & mox. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Quibus Exercitus homini mulieri comparatur apertissime. Porro sunt in Homine milites, facultates animæ vegetalis, & sensitrices variæ multiplicæque; Dux est vnus intellectus, Regina voluntas; in humano corpore Dux Aristotelicor est, Medicis cerebrum; vtrisque sunt alia membra milites variorum graduum. Quin & apud *h* Iob, *Militia est vita hominis super terram; & apud Glossographum i Leuitici, Castra sunt præsens vita, in qua semper contra spirituales nequitias pugnamus. Seneca pariter in eadem sententiam inquit, k Atqui viuere, mi Lucili, militare est. Sic igitur magna reperitur inter Mundum, & Hominem analogia; quum vterque comparetur Exercitui.**

Mundum, & Hominem apte Currui comparari.

Cap. XXVIII.

N exercitu plurimus est Currum vsus tum ad vehendas machinas, & commeatus, aliasque sarcinas; tum ad præliandum; quum olim falcatibus Currubus plurimum dimicaretur: Quos ergo nuper
r. me

f Matth. 8.
9. 10. 11. &
segg. plur.
Marc. 2. 8.
9. & segg.
Luc. 5. 6. &
segg.
Ioan. 1. 3.
& segg.
g Cantic.
cap. 6.

h cap. 7.
i cap. 6.

k epist. 97.

rimè vidimus Hominem, & Mundum exercitui similes; eosdem legimus apud Classicos Autores miram cum Curru similitudinem habere; nam Aristoteles apertis verbis ait, *a Quod in Curru agitator, hoc est Deus in Mundo.* a de munda. cap. 7. Sane mundani Currus rotæ sunt cælestes orbes in eodem stadio circumducti perenni cursu; equorum instar sunt ductrices Intelligentiæ secundæ sphaeris assistentes; Auriga Deus optimus, ad cuius nutum mentes illæ motrices suas volunt rotas. Verum & Hominem Curru comparat in Phædro Plato, dum ideam animæ proponens inquit, *De immortalitate animæ satis est dictum: de idea vero ipsius in hunc modum est dicendum. Quale id omnino sit, diuina penitus, prolixaque narrationis foret: similitudinem vero quamdam eius describere, humana, & breuioris: hoc igitur modo dicamus. Similis esto cognata potentia subalati currus & aurigæ. Deorum equi, & aurigæ omnes boni sunt, atque ex bonis, aliorum vero permixti. Principio quidem nostri Princeps bigas habens moderatur: deinde equorum alter bonus & pulcher, & ex talibus, alter contrarius & ex contrariis: Quo fit ut dura & difficilis necessario sit vectura nostra. Quæ vero ratione mortale, & immortale animal appellatum est, conandum est dicere. Omnis anima totius inanimati curam habet, totumque percurrit cælum, alias videlicet alias sortita species: Perfecta quidem dum est & alata, sublimis incedit, ac totum gubernat mundum. Cui vero alæ defluerint, fertur quoad solidum aliquid apprehenderit sibi habitaculum sortita, corpusve terrenum suscipit, se se mouere apparens propter illius potentiam: animalque totum vocatur, anima simulque corpus compactum, & mortale animal cognominatur: Immortale autem ex nulla ratione discursu percepta, sed quæ fingitur: quippe quum neque viderimus, neque satis intellexerimus Deum, immortale quoddam animal habens quidem animam, habens etiam corpus naturaliter omne tempus coniuncta. Sed hæc iam uti Deo placet, ita se habeant, & dicantur; per quam vero causam alæ abijciantur, decidantque ab anima, nunc dicamus.*

lis quædam naturalis alarum vis est, graue in sublime attollere, ubi Deorum inhabitat genus: omnium vero, quæ sunt circa corpus, maxime particeps domini est animus: diuinum autem pulchrum, sapiens, bonum, & quicquid tale dici potest: his utique alitur maxime, auge-
turque ipsa alatio animi; turpi autem, & malo, contrarijsque huiusmodi deficit atque interit. Magnus utique dux in celo Iupiter citans alatum currum primus incedit, exornans cuncta, prouideque disponens, &c. Quibus Plato Currui comparat non solum Vniuersum, cuius Aurigam & rectorem ponit Deum summum, equos vero cælestes Intelligentias; verum etiam animæ naturam, in qua mentem ponit Aurigam, at equos instituit duos appetitus, rationalem, & irrationalem; quorum ille voluntatis nomine donatus dicitur equus pulcher & bonus; hic vero sensitiuus appetitus turpis & malus esse statuitur; quorum dissidio fit vt humanæ vitæ cursus difficilis sit; quum Mundi Currus equis bonis actus, sit facilis & vniformis; solo namque ducitur appetitu rationali, carens irrationali: quum Currus sit vtriusque corpus; alæ vero sint appetituum cupiditates, & desideria. Sic igitur in eo summa Mundi cum Homine similitudo, & analogia intercedit; quod vterque Currui alato comparatur: Quam doctrinam, & Aristoteles mira breuitate complexus est duplici theoremate; quorum altero *b* statuit Deum in Mundo esse hoc, quod Auriga est in Curru; altero decernit ita se habere *c* Diuinum intellectum in tota Mundi natura, vt se habet intellectus humanus in animalibus rationalibus, adeoque in Homine: vnde colligas Hominem esse Currum quemdam alatum, atque animatum, quemadmodum est Mundus.

b de mund.

c. 7.

c 1. meta.

in 2. cap. 2.

Analogia Mundi, et Hominis colligitur ex utriusque simili habitudine partium ad inuicem, & ad suum totum. Cap. XXI X.

Orro si exercitus non solū curruum vberitate debet abundare, sed maxime nititur ordine, quo milites omnes inter se, atque ad vnum Imperatorem apte referuntur: quum similis ordo maxime spectetur inter partes Mundi, & Hominis in habitudine ad suum totum: profecto pulcherrimam esse Mundi cum Homine proportionem necesse est. Hanc autem partium humani corporis inter se, & ad suum totum ordinatam proportionem optime nobis depinxit Hippocrates in ænigmatico suo illo volumine De Alimento scribens, *Confluxio vna, conspiratio vna, consentientia omnia: iuxta totius quidem corporis naturam omnia, iuxta partem vero, partes in vnaquaque parte ad opus. Principium magnum ad extremam partem peruenit: & extrema parte ad magnum principium peruenit. Vna natura, esse, & non esse. Quæ sic primum de Mundo, deinde de Homine proportionabiliter interpretamur. De Mundo quidem, quia in Vniuerso vna confluxio est luminis, & motus a cælo in totam regionem elementarem; vt enim spacio vigintiquatuor horarum primum mobile rotatur ab ortu per occasum in ortum, & diurno hoc motu suo rapit in gyrum non repugnantes, licet in contrarium tendentes motibus proprijs, cæteras cæli sphaeras, & elementum ignis, & supremam regionem aeris circa terram: cuius motus vestigium a nautis obseruatum in oceano, suas aquas perpetuo ab oriente in occidentem versante, satis indicat eodem volumine circumduci medium, & inferum aerem;*
etfi

et si ob sui raritatem aer eiusmodi motum fatifcentis de-
 mum circumuolutionis gerat inadspectabilem; quum
 maris densior corpulentia tardiore eundem gyrum
 sensui visus utcumque subijciat: ita plane iugiter a cæli
 parte siderea, Soleque speciatim lumen effunditur ad
 terram usque in omnem Mundi partem; quamuis etiam
 ad centrum terreni globi cæleste lumen effundi Plato-
 nici senserint, nusquam tenebras agnoscantes: Ficinus
 etenim apud *a* Plotinum asserit, *Luminis vehiculum esse*
perspicuum ubique diffusum, etiam in corporibus opacis; ubi color in
superficie quadam est portio luminis; in profundo lumen inest sed in-
uisibile. Quam positionem nos fusius expendimus in
 Opere nostro *b* De lumine; propediem inuulgando.
 Addunt alij cælestes ab empyreo, alij a cælis etiam infe-
 rioribus influentias, occultis viribus a motu & lumine
 distinctis innixas, in vniuersas Mundi partes permeare;
 de quarum influentiarum admirabili potestate multa
 nimium prædicant Arabes Astrologi, & *c* Stœflerus ad
 Persei stellas: Verum enimvero nobis probatur *confluxio*
una motus, & luminis a cælo per vniuersum Mundum:
 Cui confluxioni correspondet in Homine *confluxio una*
 spirituum, & caloris, & alimenti a corde per venas, & ar-
 terias in vniuersum corpus; ut decreuit *d* Aristoteles, &
 recepit *e* Anicennas ab Aristotele; quum hoc ipsum ab
 Hippocrate recipere potuisset, apud quem legimus,
 Cor præditum esse duobus ventriculis, qui, ait, sunt
 fontes humana natura; unde exeunt flumina, quibus totum corpus
 irrigatur: atque hi etiam vitam homini conferunt; & ubi resiccati
 fuerint, homo moritur. Proportionem correspondent mo-
 tui quidem cælesti spiritus, quos Hippocrates *f* alibi nū-
 cupat impetum facientes; lumini vero nutrimentum,
 quia lumen cæleste viuificum quid est in Mundo, & ali-
 mentum conseruat vitam; conseruat enim esse vi-

uen-

a lib. de lu-
 min. cap. 5.

b lib. 1.

c in com.
 ad Procl.
 Sphar. p.
 322.

d de vit. &
 mor. c. 2.
 2. de gen.
 an. c. 4.

e l. 1. f. 1. f.
 doc. 5. c. 1.
 3. de nat.
 an. c. 4.
f lib. de
 cord.
 6. epid.
 par. 7.

h 2. de an.
 1. 47.

uentis, quod nihil aliud est quam i viuere. Quod si mo- i 2. de an-
 tui, ac lumina a Coelo in Vniuersum confluentibus dare t. 37.
 placuerit socium tertium influentias; non deerit in ho-
 mine calor a corde influens in totum corpus, qui mirifi-
 ce proportionem respondet influentijs nuncupatis. Vel
 etiam clarius, motui cælesti correspondet motus cordis;
 lumini vero calor cordis; nam vt motus cæli circularis
 est ab eodem ad idem, & causa efficiens omnium mo-
 tuum in Mundo elementari; sic motus diastoles, & sy-
 stoles cordis incessabilis quoquo pacto ab eodem ad
 idem est; & causa est vnde pendent pulsus, ac motus
 arteriarum in vniuerso corpore: vtque lumen a cælo
 diffunditur in totum elementarem Mundum, in eo calo-
 rem gignens, ita calor cordis diffunditur in totum cor-
 pus, viuificatque singulas particulas. Si tertias quæras
 influentias, hæ tibi fuerint vires pulsificæ, vel potius in-
 fluentes a corde spiritus in omnia membra. Sic igitur
 in Mundo, & in Homine est *confluxio vna*. Quin &, quod
 statim adijcit Hippocrates, *Conspiratio vna*, quia quum
 tria sint k Aristoteli genera corporum simplicium, ex k r. cal.
 quibus velut elementis vniuersa Mundi machina com- t. 91.
 paginatur, graua, leuia, & neutra; hæc omnia conspi-
 rant ad Vniuersi constitutionem vno sui naturali motu,
 vnaque sui naturali propensione tendentia quælibet ad
 sua loca, quiescentia quælibet in suis locis; nimirum gra-
 uia ad centrum delata, ibique quiescentia; leuia circa
 graua vndique a centro sublata, ibique semper quie-
 scere gestiunt; & neutra circa hæc omnia intra se com-
 prehensa perpetuo circumgyrantia: Itidem humanum
 corpus l Hippocrati constat omne triplici genere sub- l. 6. Epid.
 stantiarum, quas appellat ipse Continentia, Contenta, par. 7.
 & Impetum facientia; quæ proprie sunt solidæ partes,
 humores, atque spiritus; ex quibus adeo tota natura
 Ho-

Hominis constituitur, ut ex his tantum conspirantibus
ad certas sedes humanum corpus integrari videatur.
Proportionem vero correspondentem solidæ quidem partes
orbibus æthereis, qui & intra se corpora reliqua contin-
nent, & ea soliditatis conditione donantur, ut externis
iniurijs omnino resistent; etenim sunt incorruptibilia.
Contenta vero comparantur grauius elementis, quæ
nihil prorsus continentia continentur in Mundi centro;
demum impetum facientia leuibus æquiparantur, quæ
mobilitate maxima donantur. Sic itaque *conspiciuntur*
est tum in Mundo simplicium corporum grauium, le-
uium, & neutrorum, seu terræ, aquæ, aeris, ignis, & cælo-
rum ad Vniuersi constitutionem; tum etiam in Homine
Contentium, Contentorum, & Impetum facientium,
seu partium solidarum, humorum, atque spirituum ad
humani corporis compositionem. Addit Hippocrates,
Consistentia omnia, quoniam in Mundo consentiunt om-
nia corpora simplicia sibi inuicem communi quapiam
proprietas, qua colligantur apte ad Vniuersi compa-
gientem; etenim tum omnia * mobilia sunt motu simplici,
& in suis locis utcumque quiescentia: tum terra sibi gra-
uitate sua determinat Mundi centrum; circa quod cæ-
lestia corpora voluuntur assidue; qua grauitate, præte-
reaque frigiditate, ac densitate terra proxime coniun-
gitur elemento aquæ paullo minus graui, frigido, ac
denso; quod elementum aquæ humiditate, ac perspicui-
tate, grauitateque consentit cum aere, grauitatis, humi-
ditatis, & perspicuitatis non experte: Aer autem per-
spicuitate pariter, calore, tenuitate, subtilitate, raritate-
que substantiæ consensum habet cum elemento ignis:
Ignis vero denique cum cælesti corpore communem
obtinere perspicuitatem, mobilitatem, siue motum
circularem utcumque, ac lucem in suis partibus con-
den-

* 1. cæli. 35.
& seqq.

2. de an.
1. 68.
3. de no.
Astr. 50.
1. meteor.
1. cap. 4.

densatis; vt late demonstrauius in Opere de Nouis
 Astris, & p Cometis. Similiter in humano corpore con- lib. 3. cap. 12.
 sentientia sunt omnia, tū quia in aegritudinibus principis
 alicuius membri, partes omnes aliæ illi vni compatiūtur:
 tum quoniam in habitu sanitatis omnia mēbra mutuam
 sibi inuicem operam præstāt; quia Cor per arterias vni-
 cuique parti spiritum vitalem, & calorem tribuit; Cere-
 brum per nervos vnicuique similiter alteri particulæ
 sensum, & motum; Hepat per venas singulis particulis
 alimentarium sanguinem; & quælibet alia particula cæ-
 teris vsum, vel functionem aliquam; quod late nobis
 demonstrauit Galenus in suis. De vsu partium libris,
 ostendens vnāquamque partem humani corporis mi-
 nisterium, vel vtilitatem quāpiam veluti symbolum
 conferre ad totius Hominis vitam, & incolumitatem:
 Quare *consentientia omnia* pariter in Mundo sunt, & in
 Homine. Quod magis explicat q̄ ibidem Hippocrates lib. de
 addens, *Iuxta totius quidem corporis naturam omnia, iuxta par-* alim.
tem vero partes in vnaquaque parte ad opus. Quoniam in Mun-
 do corpora omnia simplicia, seu elementa integra sunt
 collocata secundum congruentem naturam corporis
 Vniuersi; quia superiora & r nobilia / gubernant in- r. 1. cæl. t.
 feriora vilioraque, in eaque agunt veluti t̄ forma in ma- 3. 17.
 teriam, ad Vniuersi salutem, ac perfectionem: In quouis r. 1. m. teo.
 autem elemento partium discrimen est secundum puri- su. 1. c. 2.
 tatem, ac impuritatem, maioremque, ac minorem perfe- t. 2. de gen.
 ctionem, vt constat ex eodem Aristotele: Quæ par- t. 50.
 tium diuersitas elemento cuique confert ad proprium r. 1. m. teo.
 opus obeundum; quum enim geminum sit cuius ele- su. 1. cap. 4.
 mento munus; quorum alterum est Mundi constitutio,
 & alterum mistorum tam viuientium, quam inanimatorum
 generatio; singula elementa ratione suarum partium
 puriorum, ac perfectiorum, seu superiorum in proprijs
 locis

locis commemorantur, & Vniuersi constitutionem moriuntur; at ratione suarum partium impuriorum, imperfectiorum, seu minus syncerarum, quas Aristoteles appellat, aliquando Naturam inordinatiorem, ad mixtorum generationem promouendam concurrunt. Con-
 * Gal. 8 de
 vi. par. c. 5. similiter in Homine omnia membra præcipua, siue summa, vt ita loquar, caput, thorax, venter, & artus, in quæ primum partiuntur Humanum corpus Anatomici, collocata sunt & ordinata inter se secundum naturam congruentem Vniuerso corpori; quia caput, in quo sensus omnes, & * oculi præsertim continentur, supremam corporis totius regionem occupat, vt a lōge prospiciat Homo quæ proficua sibi sint prosequenda, & quæ noxia sint euitanda. Thorax, in quo fons caloris vitalis cor residet, in medio corporis situm est, vt facile possit omnibus particulis vitalem calorem communicare: Venter, in quo viscera nutritioni, generationique sobolis dicata, & excrementis destinata locantur, inferiorem partem obtinere debuit, ne coctionum vniuersalium, & excrementorum motus vehementes, ac tetri multique vapores turbarent simulachra cognitioni deseruiencia, sensuum exteriorum, & interiorum organis impressa, & facultatibus cognitricibus representantia obiectorum iudicandorum ideam, atque naturam. Artus denique procul a ventribus his expediti positi sunt a natura, vt externis motibus dicati valentioribus non impedirent capitis, pectoris, & abdominis operationes; quæ quiete, lenique motu perficiuntur. In quouis autem quatuor horum membrorum inuenitur varietas partium, quæ mutuam sibi operam præstant ad suas operationes rite obeundas: & summatim vnaquæque particula in corpore propriam aliquam operationem, aut vsum confert veluti symbolum ad totius Hominis vitam, & incolumi-

tatem; qua de re præclare fuseque Galenus, vt dicebamus in aureo suo volumine De vsu partium inscripto.

Addit Hippocrates, *Principium magnum ad extremam partem peruenit: ex extrema parte ad principium magnum peruenit.* Prin-

cipium magnum, non mole, sed y virtute, in animali est anima: Porro Mundi anima, quæ secundum Aristotelem est Deus Optimus Maximus, Vniuerso assistens, & singulis Mundi partibus, non concluditur in vna tantum orbis parte, sed a vbique degens peruenit ad quâlibet extremam orbis partem, & ex extrema parte peruenit ad seipsum; quoniam in Mundo quum obtineat

rationem causæ tum formalis, tum effectricis, tum etiam finalis, vt late b superius ostendimus; propterea vt causa omnium efficiens & formalis, ex se peruenit ad extremam quamlibet Mundi partem producendam, con-

seruandam, & gubernandam; vt omnium finis, ex extrema parte quacumque Mundi peruenit ad magnum principium, quia, quauis parte Mundi corrupta, remanet in semetipso Deus; quod alijs verbis legimus apud autorem Sapientiae, quem Philonem esse c prædicant, cui d Sapientia, diuinaque e Prouidentia, quam f Plato pronunciat esse animam Mundi, attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sed & Psalmista Deum * vbique locorum esse prædicat. Pariter in

Homine principium magnum est anima rationalis, quæ testimonio Aristotelis æmulata g mundanam animam, h triplicis causæ rationem obtinet in Humano corpore, formalis, effectricis, atque finalis; quæ vt formalis, tribuens esse humanum particulis omnibus; vt efficiens, intellectionum iudicia promouet, citra corporei ministerium organi, citraque i particularum corporis vsum; gubernatque cæteras inferiores animas, vegetalem dico, sensutricemque in omnibus earum functionibus

y 1. cal.
t. 33.

z 1. meta.

su 2 c. 2. &

12. meta.

t. 49.

1. de part.

cap. 5.

b cap 2 &

seqq.

c D. Hiero.

& Hebrai.

d cap. 8.

e Ficin. in

Dedi. Plat.

fin Timeo.

* Plal. 138.

g 1. meta.

su 2 c. p. 2.

h 2. de an.

t. 36. 37.

i 3. de an.

t. 6.

k 1. de an.

t. 92.

obeundis in qualibet corporis particula : demumque ut
finis omnium partium corporis, ac totius organizatio-
nis, necessario toti corpori coextenditur, & a principe
parte corporis intima, cui primum inferitur in hominis
constitutione, ac ortu; peruenit ad extremam quamlibet
humani corporis particulam; vt late probauimus in

lib. 1. cap.

26. & seqq.

& lib. 2. c. 1

& seqq.

m 1. meta.

1. 51.

n cap. 9.

o 4. meta.

1. 23.

p dial. de

ente.

q 3. de an.

1. 20.

r 7. meta.

1. 35.

libro 1 De Animarum coextensione corpori : eadem-
que in obitu hominis a corpore separatur, & in se ma-
nens peruenire dicitur ad magnum principium, nimi-
rum ad seipsam a corporis contagione absolutam, atque
adeo ad essentiam æterno in æuo se sine difficultate, ac
sine errore intelligentem; vt supra vidimus ex Aristo-
tele. Demum autem in fit Hippocrates, Vna natura, es-
se, & non esse scilicet in Mundo, cuius Aristoteles o duas
præcipuas partes agnouit, cælestem, ac elementarem;
ex quibus vna natura consurgit vniuersi; quarum pars
ætherea, quod incorruptibilis & æterna sit, determina-
tur ipso esse; sed elementaria, quod generationi, & cor-
ruptioni obnoxia sit, determinatur non esse, sed ipso
fieri; quæ res apud Platonem euidentissima est, qui res
ortui & interitui subiectas appellat p non entia. Sic in
Homine duas partes contemplari possumus, mortale
corpus, & immortalem animam; ex quibus vna natura
consurgit Hominis integri; quarum partium anima,
quum sit immortalis, dicitur esse, ac vere ens, seu id quod
est; vt constat ex q Aristotele: corpus vero, caducum
quum sit, dicitur non esse, sed fieri, & contineri, conser-
uarique: quin & corpus ratione materiæ, qua nititur, quæ
Philosopho nec ens, nec non ens dicitur, vere non es-
se statuitur in Peripato. Sic igitur ex habitudine par-
tium ad inuicem, & ad totum, summa proportio est in-
ter Mundum, & Hominem.

*Mundi, et Hominis analogia desumitur ex eo, quod
 utrisque proportionate congruunt Anni tem-
 pestates, Ver, Aestas, Autumnus, &
 Hyems. Cap. XXX.*

Mundi partes principales in habitudine ad
 suum totum duo habent cardinalia tem-
 pora, Hyemem, & Aestatem; quæ ab
 a Aristotele cum a Solis, tum etiam a Lu-
 nae motu prodire constituuntur, his no-
 tis, Tum etiam ut menstrua secundum naturam
 mensibus decrecentibus potius sunt, eadem de causa accidit: tempus
 enim hoc mensis frigidius est, & humidius, propter Lune decremen-
 tum, defectionemque: Sol enim per totum annum hyemem, atque
 aestatem facit; at Luna per mensem id agit: quod ita fit, non accessu
 discessuque Lune; sed alterum crescente luce, alterum decrecente.
 Quod multo b prius etiam admonuerat Aristoteles, b 2. de gen.
 tum asserens, Caterum menstrua nullo circuitu certo describun-
 tur; tendunt tamen moveri decrecente mense; idque ratione recta;
 sunt enim corpora animalium frigidiora, quum evenit ut continens
 aer talis efficiatur: mensium autem coitus frigidi sunt propter Lune
 defectum: itaque fit, ut fines mensium, quam media, sint frigidiores:
 tum inquires, c Ut propter quid Nilus decrecente mense magis c 2. post.
 fluat? quoniam hibernior decrescens est: & propter quid hibernior de-
 crescens est? quoniam Luna deficit: hæc enim ita se habent inter se.
 Sunt autem hæc duo tempora passionis Vniuersi; quia
 quum Vniuersum ex elementis, & cælo coagmentetur,
 Aristotele d doctore, hyemis, & æstatis causa efficiens d 4. meta.
 cælestis est, Sol, atque Luna; causa vero materialis est t. 23.
 elementaria, subcælestis omnis regio. Caterum duo
 tempora his proportionalia recognoscitur in Homine
 Ma-

e 5. de gen.
an. c. 3.

Magister, dum ait, e Calui omnium maxime animalium homi-
nes aperte efficiuntur; quod genus affectionis generale quodammodo
est: nam & plantarum alia semper frondent, alia frondem amittunt:
& aues, quæ certo tempore se abdunt, & latent, pennas amittunt;
qualis affectus caluitium in hominibus est; quibus accidit, ut calue-
scant: Quum enim paulatim & frondes, & penna, & pili defluant,
ubi vniuersim hic affectus euenerit, vocabula accipit hæc, caluescere,
defrondescere, depennescere: causa autem huius affectus inopia hu-
moris calidi est; qualis præcipue est humor pinguis; quocirca planta,
quæ pingues sunt, fronde perpetua virent: sed de his alias; sunt enim
in ijs vel alia causæ comites huius affectionis: Euenit hoc plantis hi-
berno tempore; mutatio enim hæc potior quam ætas earum est. Ani-
malibus etiam, quæ latent, idem tempus iactura est: sunt enim minus
quam homines natura humida, atque calida. Homines autem suis
ætatibus hyemem, æstatemque agunt; quamobrem nemo, antequam
coire incipiat, caluescit; sed a venereo coitu potius id euenit, scilicet
ijs, qui sua natura sunt eo propensiores. Quum enim cerebrum frigi-
dissimum omnium corporis partium sit, tum rei venereæ usus refrige-
rat: caloris namque synceri, naturalisque secretio est: itaque cere-
brum sentit merito prius: quæ enim imbecilla, vitiosaque sunt, causæ
parua, exiguoque momento immutantur. Quapropter si quis cogi-
tet, ut & ipsum cerebrum parum calidum est, magisque talem esse ob-
ductam cutem necesse est, atque etiam magis naturam pilorum, vide-
licet quanto plus ipsa caloris origine distet, recte id ita euenire existi-
mabit, ut qui semen ferunt, ea ipsa ætate caluescant, quæ semen emit-
tant. Eadem causa est, & ut priore capitis parte caluescant, & ut
hominibus solis omnium animalium id eueniat: quod enim parte prio-
re cerebrum continetur, hinc ea parte caluescimus: quod autem homo
maximum humidissimumque cerebrum habet, hinc solas animalium
ita afficitur: mulieres non caluent, quoniam natura earum similis
puerorum est: utraque enim sterilis seminalis excrementi est: Spado-
nes etiam non caluescunt, quoniam in feminam mutantur; & pilos,
qui postea gignuntur, aut non producunt, aut amittunt, si forte ha-
bent,

bent, præter quam pubem, quam mulieres etiam habent; quum cæteris illis careant: oblesio enim hæc mutatio de mare in feminam est. Causa vero, ut quæ latent, rursus pennas recipiant; quæque frondem amiserint, denovo frondescant; calvis autem nunquam redeat pilus, quod anni tempora illis, mutationem corporis magis asserunt: itaque pro temporum mutatione vicissitudo gignendi amittendique sequitur, ut animalia pennas, pilosve, plantæ frondes aut dimittant, aut recipiant: at vero Hominibus per ætatem evenit, ver, æstas, autumnus, hyems: itaque quum ipsæ ætates non permutentur, fit, ne affectus, qui ob eas accidunt, permutentur: quamquam similis causa est. Vnde constat aperte, solis Hominibus, ad animalium aliorum, & plantarum differentiam, quibus æstivæ, ac hyemales differentiæ, seu affectiones insunt ab anni tempore, solis inquam hominibus ex propria natura suarum ætatum inesse discrimina veris, æstatis, autumnis, & hyemis, proportionabiliter cum anni temporibus quoad essentiam, non quoad horam; quoniam ut bruta deponant pennas & pilos, & plantæ frondes amittant, hiberno anni tempore, ac eas resumant, æstivo opus habent: soli homines nulla iam habita ratione anni, quolibet anni tempore alij vernant, alij æstivant, ut ita loquar, alij autumnant, & alij hyemant. Quæ quidem differentiæ non solum in corpore, sed etiam in animo humano passim obfervantur; nam ætas puerilis quolibet anni tempore veri proportionata est, in corpore quidem, quia temperamento calida, & humida est, in qua plurimus est calor innatus in magna radicalis humoris vbertate; ut ait Hippocrates, cui f. *Qui crescunt, plurimum habent caloris innati:* f. 1. aph. 14. in animo vero, quia pueritia emittit veluti flores indolem futuræ maturitatis iudicij: ætas autem iuuenilis æstati similis est; in corpore quidem, quia similiter in utrisque viget intensa caliditas, & siccitas; in animo vero, quoniam iuuenū ingenia calore discendi flagrant, & æstivant in-

inventionis ardore, pollentque siccitate acuminis: atas vero virilis autumnum maxime refert fructibus refertissimum, calorem refractum habet cum remissa siccitate coniunctum; nam corpora in ætate virili sunt calido, & siccitatem amittente temperamento, & maxime prolifica; ingenia quoque fructifera sunt, & maturos partus edunt: Ætas denique senilis, & decrepita refert hyemem frigida, & humida, & sterilis; in corpore quidem temperamentum est frigidum cum multarum humiditatum excrementitiarum abundantia, & infecunditate; in animo vero, quoniam in ultimo senio mens effeta stupepet, ac torpet: Quare Lucretius, si non de substantia animi, sed de illius operationibus sermonem habuisset, vero consentanea g dixisset,

2 lib. 3.

Præterea gigni pariter cum corpore, & una

Crescere sentimus, pariterque senescere mentem:

Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur

Corpore, sic etiam sequitur sententia tenus:

Inde, ubi robustis adolevit viribus atas;

Consilium quoque maius, & auctior est animi vis:

Post, ubi iam validis quassatum est viribus æui

Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus;

Claudicat ingenium, delirat linguaque mensque,

Omnia deficiunt, atque vno tempore desunt.

7. phys. Nam & Aristoteleo monitu, h Pueri neque possunt quid discernere, neque iudicare sensibus: similiter neque seniores: Et in de
1. de an. crepitis i ipsum intelligere, & ipsum speculari marcescit, alio
5. quodam, nimirum simulachro rei intelligibilis, interius corrupto: ipsum autem principium intelligendi impassibile est, cogitare autem, & amare, aut odisse, non sunt illius principij impassibilis, adeoque animi passiones; sed huius corporis habentis illud principium, secundum quod illud habet. Quare & hoc corpore corrupto, neque meminit, neque amat principium

De Mundi, & Hominis Analogia. 153

pium intellectuum superstes; non enim illius erant passio-
nes; sed communis corporis animati; quod quidem destructum
est. Intellectus autem fortassis diuinus quid, & impassibile est.
Quæ latius explicauimus in Opere De k Animorum
Immortalitate. Sed & hanc ætatum humanarum cum
Mundi temporibus Analogiam optime describit Gale-
nus in suis Medicis definitionibus inquit, l Aetates qua-
tuor sunt, prima iuuentum, secunda vigentium, tertia mediorum
quarta senum. Iuuenes, temperatura calidi, & humidi sunt, ac simi-
les Veri: Vigentes, calidi & sicci, eandem cum æstate temperaturam
adepti: Medij, frigidi, & sicci, autumnio consimiles: Senes, frigidi &
humidi, ac similis hyemi. Redundat sanguis iuuenibus; flaua bilis
vigentibus; medijs atra; pituita senibus: quoniam innatus calor est
iuuenibus multus; vigens vigentibus; medius medijs; senibus pau-
cissimus. Iuuenta, est, in qua augefcit animal, calore atque humore
in ipso incrementum capiente; quo tempore & equalia alimentis de-
libamenta sunt; aut eo, quod defit, plus est, quod adgignitur: Vigor
est ætas, in qua auctum perfectumque animal est; absolutis in eo calo-
re atque humore: paremque ijs, quæ dimanant, cum ijs, quæ ingerun-
tur, modum obtinentibus: Senectus autem, est ætas, in qua diminui-
tur animal ac deficit, decrefcntibus in eo calido & humido, frigido
autem & sicco augefcntibus. In qua theoria, vt belle pri-
mum quatuor numerantur ætates, & apte comparan-
tur anni tempestatibus; ita nescio cur in vltimis verbis
terciam ætatem, quam mediam dixerat, hic autor omise-
rit. Sic igitur, vt in Mundo, sic in Homine sunt quatuor
tempora cardinalia ver, æstas, autumnus, & hyems non
solum quoad corpus, verum etiam quoad animum; vt
enim ver flores profert; ita m Ciceroni Adolescentia
dicitur flos ætatis, vnde Diuus Chrysostomus n ait,
Adolescentes in ludio litterarum magis gaudere foliorum amantate
conspergi, quam fructuum vbertate nutriri: vt æstate viget ma-
xime calor æstus; ita iuuenum mores feruidi sunt calo-

k lib. 2.
cap. 75. &
76.

l prope
init. l. d.
44. G.

m in To-
pic. & lib.
de senect.
n in prol.
sup. Matt.

o 2. rhet.
cap. 12.

p 2. rhet.

c. 14.

q 2. rhet.

c. 13.

re libidinis, & iræ plurimum astuantes, ut ait Aristoteles: ut autumno maturescunt fructus plurimi; sic in ætate virili temperatis excessibus vitiorum omnium, virtutes edunt maturos fructus per honestarum actionum: ut que hyemis algore torpet; ita senum animus per metum concutitur, ac stupet iners.

In Mundo ut in Homine spectari quamdam risus imaginem. Cap. XXXI.

a cap. de
propr.

b disp. de
rif. Saturn.
dedic.

c de orat.

d epist.

e 3. var.
hist. c. 35.

Nter anni tempora, Vernum dicitur esse, in quo prata ridet: etiam si vero proprietatem Hominis maxime propriam esse risum, siue risibilitatem, ut aiunt Scholæ, nouimus omnes; adeoque ut a Porphyrius admonet omni, soli, & semper Homini conuenire; hoc tamen non impedit quominus eius affectionis quamdam imaginem etiam in Mundo spectemus; de qua pulchre Puteanus noster ad Floritium ita, In meliori vultu nisi risus est, venustas velut nube obsidetur: quum suauissima ætas est, ridet: quum pulcherrimus annus, ridet: quum sereno facie Cælum, ridet: ubique Humanum hunc affectum Natura usurpat, ut decorem augeat; aut certe facit Homo quod Natura, tamquam rideat, quum serenus est, & a curis rerum atque tempestatibus animum separauit. Cæterum ut in Homine passionis huius origo, & natura non ita patent; nam eas Cicero falsus est ingenue seignorare, dum ait, Quo pacto concitetur risus, quomodo existat, atque ita repente erumpat, viderit Democritus. Qui claro magni senis Hippocratis testimonio sapientissimus in omnium rerum inspectione contemplationeque risum inueniens, & aperte proferens, aperte damna famam illam Atticam, quam e Aelianus asserit percrebuisse, ne ridendi quidem potestatem in Academia prius fuisse: nam ab iniuria

ria & ignavia, animive dissolutione puram & inaccessum hunc locum
 servare conabantur. Etenim & Gratia Musis, & Sapientiae
 iunctae ridere dicuntur, & Caelum ridere; a quibus om-
 nis abest iniuria, ignavia, & animi dissolutio. Gaudium
 certe nemo sapienti eripit, ait Musarum f. delictum sed gau- f. Putean.
 dii fructus risus est, quemadmodum & doloris lacrymae: si fructum
 proseribimus, cur arborem toleramus? Ridere licuit ergo De-
 mocrito, sapientique viro, vel in Academia: sed dum ri-
 sum ex Academia pellunt, Hominem ab ea depellunt,
 cui a natura penitus insita est ridendi facultas, & ad hunc
 affectum intima propensio. Quin & eum locum inac-
 cessum rationi voluerunt, dum eo risum peruenire non
 permiserunt; quia risus omnis a ratione funditur. *Risit*
 & Democritus, & hoc egit; quem nemo tamen sapientia, aut gravita- g. Put.
 tis laude spoliavit: Immo sapiens ideo Democritus, quia risit: sic do-
 cuit, sic disseruit, sic philosophatus est: Tolle risum, & Democritus
 non erit: iterum, tolle risum, & praestantissimum sapientia lumen ex-
 tingues. Plus scripserit, an riserit, dubites; & utro amplius huma-
 no generi profuerit. Democritum omnia ridentem, sem-
 perque ridentem Aristoteles ipse supra veteres omnes
 Philosophos laudibus extulit ad sidera, dum ait, *De* A. de gen.
 mocritum solum omnia curasse. Certe ut in Homine f. 5.
 i. Risus a gaudio: gaudium ab eo quod incundum est: nam quoties g. Put.
 suavis pectus imbuat, Cor se laxat, & incundo fervore hilaritatem
 exprimit: Animi motum vultus indicat, cum agitatione viscerum,
 thoracis adeoque oris muscoli tenduntur. Quam suaviter Natura
 ludat, ignorare nemo potest, nisi cui cornea fibra est. Sic omnes
 norunt, a pacata coelestis Mundi constitutione in asteris-
 mis, pacatam constitutionem in elementario Mundo gi-
 gni; quod & omnis huius Mundi virtus inde guberne- k. i. meteo.
 tur, Aristotelis observatu: pacata vero utriusque Mun- su. i. cap. 2.
 di constitutio simile quid est gaudio; unde serenitas, &
 tranquillitas, lenisque motus omnium nostratum, qui

metaphoricus Mundi risus est. Vt hinc etiam pateat non obscura Mundi cum Homine similitudo, quod uterque consimilem affectionem sustineat, quam in Homine risum appellamus nomine proprio, in Mundo saltem per translationem risum nuncupamus.

Mundum, & Hominem quoquo pacto communicare in operationibus intellectus, ac voluntatis.

Cap. XXXII.

Ost affectiones, quæ plerumque determinant, ac disponunt ea, quibus insunt, ad proprias operationes obeundas, considerandæ sunt Hominis, & Mundi functiones. Porro quum Homo simul sit vegetans, & animal, & Homo; vt docuit nos

a Aristoteles; propterea cunctas habet vitæ functiones; etenim vita distributa est omnis in vegetalem, & rationalem, siue intellectualem. Immo quum vita diuisa sit omnis ab *b* Aristotele in intellectricem, sensu-
2. de an. cap. 3. trice, motricem, statariam, augmentatiuam, diminutiuam, addas & generatiuam: iam videamus an sit
2. de an. cap. 3. Mundi quæpiam cognatio cum Homine pariter in huiusmodi vitæ functionibus; quæ repugnante nemine reperiuntur omnes in Homine. Atque vt ab hoc ordine Aristotelico non discedamus, qui progreditur a notioribus: quod attinet ad operationes rationales internas, quæ duæ sunt, Intelligere, ac Velle; vt vnique certum
2. de an. cap. 3. esse potest ex ijs, quæ fuscè differuimus in opere De Vita, Rationalis, seu intellectricis animæ functiones internas duplicis esse generis; alias nimirum a voluntate pro-
2. de an. cap. 3. dire, alias ab intellectu; quæ duæ sunt omnes facultates animæ rationalis; adeoque generatim duas esse supre-
 mas

De Mundi, & Hominis Analogia. 157.

nis operationes internas animæ rationalis in Homine,
 Intelligere, ac Velle; licet hæ singulæ subdiuidantur in
 plures alias minores species; vt eo loci probauimus. Ita
 sane Mundum pollere duplici hoc functionum genere,
 confirmari potest ex Platone, Aristotele, ac ex rei natu-
 ra: ex Platone quidem, qui definit in Timæo, Mundum
 esse animal intelligens. Diuina prouidentia constitu-
 tum; prouidentia siquidem est habitus voluntatis, cuius
 natura est ad bonum tendere; vt prudentia est habitus
 intellectus. Ex Aristotele vero, qui definit e Mun-
 dum esse ordinem, & digestionem vniuersorum, quæ a
 Deo, & per Deum asseruantur: & alibi *f* decernit, Na-
 turam Vniuersi habere ipsum bonum, & ipsum optimum
 maxime in summo Deo, qui veluti Dux exercitus, &
 vnus *g* Princeps ciuitatis omnia optime gubernat: &
 multo prius *b* asserit, Deum, vt causa & principium re-
 rum omnium, maxime pollere intelligentia; & esse in
 tota natura rerum, vt intellectus est in animalibus ratio-
 nalibus; & alio in loco statuit, *k* Vniuersi animam esse
 intellectum; *l* Deumque non ociari, sed operari; &
 illius operationem esse maxime intellectionem; & *m* cu-
 ram, gubernationemque Vniuersi: ac demum alibi,
n Neque eas meditationes solum esse actiuas, quæ gratia eorum sunt,
 quæ ex agendo proueniunt; sed multo magis quæ in seipsis perfecta
 sunt, ac suis ipsarum gratia sunt, contemplationes & meditationes;
 bene agere enim finis est; quare & actio quadam; maxime autem
 proprie dicimus agere etiam externis actionibus eos, qui intelligentia
 & cogitatione operibus præstant, architecti: Quinimmo neque sine
 actione esse necessarium est eas ciuitates, quæ posita sunt in solitudine,
 & ita vivere eligentes; fieri enim potest, vt partibus inter se agere
 contingat: multæ enim communicationes ad inuicem sunt partibus
 ciuitatis. Similiter autem hoc existit unicuique homini: vix enim
 Deus bene se haberet, & Mundus totus, quibus non sunt actiones ex-
 terna

d 6. ethic.

c 3. & 5.

e de mund.

cap. 2.

f 12. meta.

t 52.

g 12. meta.

t 56.

b 1. meta.

su. 1. cap. 2.

i 1. meta.

su. 2. cap. 2.

k 1. de an.

t 46.

l 10. ethic.

cap. 8.

m 10. ethic.

cap. 7.

n 7. polit.

cap. 3.

terna præter proprias ipsorum. Quod igitur necessarium sit, eam-
dem esse vitam optimam priuatim unicuique hominum, & publice
civitatis, & hominibus manifestum est. Si ergo Mundus to-
tus habet operationem propriam; quum & Aristoteli
sit *to* intelligere; quin & eligere, vt alibi p probaui-
mus; iam necessarium est, Mundum cum Homine com-
municare in functione intelligendi, ac eligendi: Sique
Mundus habet actionem propriam; quum actionis cu-
iusque principium q Aristoteli sit electio, atque volun-
tas, dubio procul asserendum est, Mundo cum Homine
communione intercedere functionis a voluntate pro-
deuntis.

a 1. de an.

t. 12.

3. de ar.

t. 6.

p 3. de im.

an. c. 18. &

segg. pas-

sini.

q 1. mag.

mor. c. 10.

*Mundo, & Homini proportio num insit in
locutione. Cap. XXXIII.*

Rater internas operationes proprias Ho-
minis, quæ sunt eligere, ac intelligere,
functionem externam habet Homo pro-
priam, quæ sermo dicitur, & locutio, de
qua fusc nos egimus in opere De a Vita,
ostendentes eam esse propriam hominis,
non autem communem brutis, nec idolis, nec animis a
corpore separatis, etsi pleraque horum loqui videan-
tur; videndum nunc est an Mundo quomodocumque
sermo locutioque conueniat: sane passim sacra pagina
loquentem inducit terram, & cælum, quæ sunt Mundi
partes præcipuæ; quin & singulas Mundi partes Deum
laudantes, ac c benedicentes inuocat: Plotinus etiam
inducit Mundum loquentem, inquiens, d Quoniam vero
quod factum est, Mundus simul est totus, si mentis aures ad hunc con-
uertere libeat, forsan audies ita clamantem: Me procul dubio fecit
Deus, atque ego inde factus sum perfectus ex cunctis animalibus con-

a lib. 3.

cap. 24.

b Psal. 148.

c Daniel.

cap. 3.

d en. 3. 12.

cap. 3.

Aiduas, mihi ipsi sufficiens, mihi penitus satisfaciens nullius indigus;
 quoniam omnia sunt in me animalia simul atque planta, cunctorum
 natura generalium. *Disquamplurimi, Demonum populi, bonorum*
exercitus animorum, homines virtute felices, &c. Quem locum
 Ficinus explicans ait, e Notabis interea ubi Mundus loqui sin- in com.
 giur; quando quidem sunt in infimo globo Mundi multa viventium
 generasse quoque superne multa per totum prodignitate, & ampli-
 tudine spaciij virtute magnitudineque ingentia, quorum prima Deos
 nominat, sequentia Demones, tertia particulares animas, qua trans-
 feruntur in Demones; & ubi ponit populos Demonum, ostendit per
 totum supranos mundum greges esse Demonum distributos, habere-
 que Duces suos, &c. Ceterum hic sermo metaphoricus est,
 cuiusmodi locutione donantur etiam Angeli; sed ta-
 men hac metaphora non prohibemur quin Hominem
 cum Mundo comparare valeamus, & utrique commu-
 nem utrumque sermonem ac locutionem dicere possi-
 mus; etenim & hac ratione legimus apud *f* Apostolum Pau. 1.
Cor. c. 13.
 Homines cum Angelis comparatos, ait enim, *Si linguis*
Hominum loquar, & Angelorum. Quia & Deum frequen-
 tissime loquentem inducit sacra pagina; sed praefer-
 ram quum a Ioanne dum baptizaretur Dominus, *b* *Vox*
facta est de celo, Tu es filius meus dilectus, in te complacui: quae
 similiter *i* facta est de nube, dum Dominus transfigura-
 retur in monte Tabor. Sed Aristoteli Deus est forma
 & Uniuersi, ac velut anima Mundi: quare Mundo con-
 uenit utrumque sermo, & locutio; quam ideo functio-
 nem analogia quadam Homini, & Mundo communem
 esse statuimus. g Genes. 1.
& seqq.
h Marc. c. 1
Mat. 3. &
Luc. 3.
i Luc. c. 9.
Ioan. 1.
k 1. meta.
su. 2. cap. 2.
12. meta.
t. 49.

*Mundus an habeat analogiam cum Homine in fun-
 ctione sentiendi. Cap. XXXIV.*

Non defuerunt inter antiquos, & recentiores Phi-
 losophos, qui sensum Mundo tribuerint; etenim
 Py-

2. de plac.
cap 9.

2 lib. 1. cap.
19.

Pythagorici; quod asserit Plutarchus, extra Mundum esse ponunt inane; in quod, & e quo Mundus respiret: quum respiratio viuentibus data sit a natura non nisi ad temperandum æstum internum; æstus autem, ac refrigeratio sensu tactus percipiatur. Alij stellas nihil esse nisi mundi oculos dixerunt. Solem Homerus ait omnia audire, & omnia videre. Sed e recentioribus ausi nonnulli sunt cælo, proindeque Mundo sensum internum dare, phantasiam scilicet, ac vt ipsi dicunt cogitativam ab intellectu distinctam: Coelius b Rhodiginus hanc opinionem e Platonice colligit inquires, *Liber parte hac cum Platonice confabulari: in quorum sacrarijs quum alia pleraque non absque admiratione sæpius lectitamus, tum id quod subnotabo statim, Mundum, quum sit animatus, sentire, ac per amplissimam spheram præcipue, veluti per oculum intus omnia contueri: nam si nos per oculum nostrum, quoniam sit animatus, & diaphanus, & lucidus, multa perspicimus, & radio etiamnum in sublime surrecto, cælestia apprehendimus: Cur non inquirunt, mundi celestis oculus, viuis & perspicuus, lucidus, radiosque suos in omnia propagans, itidem sensibilibus concipiat modum? Amplius mundi globos, stellas sensu item non carere asserunt constantissimes, quoniam vt Plotinus astruat, vota cognoscant nostra, exaudiant quoque. Celestibus inest quidem visus, specie tamen ab nostro diuersus, verum in eo non diuersus, quia viuit: perspicuus item est, atque lucidus. Auditum item prædita sunt, sed nostro dissimili. Inter omnia quæ ambitu cæli clusa continentur, viget communio quadam, & veluti nexus: cuius quinque videntur rationes: prima est, omnium materia vna: inde, qualitatum concordia; mox, spiritus ubique vnus; nam sicuti cælum vnus est spiritus in excelsis, pariter intra cælum vnus itidem spiritus, vel celestis omnino, vel cælo simillimus, omnibus est infusus, nostro consimilis: quartum habet locum natura genitalis vna, fouens omnia per spiritum mutuo copulata: quintum postremo, mundi anima, omnibus connexa. Sed cur non & terram, inquit Plotinus, sentire dicamus? Obstat vero nihil, terram,*

ram esse sensu praditam, ut humana commodius, rectiusque dispen-
set, quæ eius sunt muneris. Certe nil admodum impedimento esse po-
tèst, quin preces audiat adnuatque, nec tamen ea, qua solemus ipsi, ra-
tione: neque enim cuncta animantia sensorijs sunt eisdem communita;
nam & quadam aures habere non nouimus, nouimus autem tonos ab
ijs concipi. Plotini verba sunt, c Postrema quidem vis anima
a terra exordiens, se se fundit per vniuersum: vis autem anima sen-
sualis, & quæ opinantem possidet rationem, penes superiora viget in
sphaeris, incubans inferiori potentia, atque ex seipsa vim huic porri-
gens vitalem magis atque viuificam. Quem locum sic expli-
cat Ficinus, d Anima prima in mundo tanquam animal suo re-
gnans, vitalem quidem virtutem a centro velut corde per totum pro-
pagare videtur, sensualem vero motricemque a sphaeris superioribus
velut a capite inchoans ceteris inde communicare. Consimiliter
alibi Plotinus ait, e Non solum terram, & stellas, sed
etiam Mundum totum præditum esse sensu; quod ibi-
dem Ficinus explicat, inquiens, Quam animam corpori
coniunctam necessario consequatur sensus, anima sphaerarum, stella-
rum, mundi sentiunt. Mundus sentit per aliam sui partem, vicissim
partem aliam: item per totum partes & mox. Anima sphaerarum,
stellarumque, & anima mundi, humana vident atque audiunt: sed in-
terim talia se sentire minime sentiunt; quoniam imaginatio, ad quanti-
talis imaginatio pertinet, intensissima semper est ad intelligentiarum
notas in se figendas. Et si sentire se nostra forsân non animaduert-
tunt, tamen precantibus benefaciunt; qualicumque sensu, & occulto
quodam naturæ consensu. Si ergo cum Platoniciis philoso-
phari velimus, intercedit etiam Mundo cum Homine
analogia, quod vterque sensibus præditus est; licet lon-
ge varia ratione Mundo, & Homini sensus ab ijs tribua-
tur; quod adnotat idem Plotinus inquiens, f Quumque
Mundus in tuto sit collocatus, ideoque minime perturbetur, merito
animam non perturbat. Quid ergo? nihilne sentit omnino? visum
quidem non habet Mundus, Timæus inquit; quoniam neque oculos:

c en. 2. lib.
2. c. 3.

d ibid. in
com.

e en. 4. lib.
4.

f en. 3. lib.
4. cap. 4.

X non

non habet auditum, ideoque nec aures, neque nares, neque linguam. Habetne igitur consensionem quamdam quodammodo quæ in seipso sunt percipientem, qualem in nobis nos experimur? At forsitan quum semper secundum naturam in eo cuncta se similiter habeant, quies in eo est quantum spectat ad sentiendum, neque voluptas inest. Adeest igitur & vegetale, quasi non adsit, & sensuale similiter. Sin autem cum Aristotele sentiendum sit, Quum animal in Peripato sensu præditum non sit sine g tactu; & omne tactuum sit ab exuperanti tangibili b corruptibile: qui Mundum ex Aristotele didicimus i incorruptibilem; confiteri debemus, a Mundi natura sensutricem animam, sentiendique functionem abesse; proinde Mundum cum Homine non communicare proprie in sensu: Quod tamen non detrahit culturæ nobis in hoc volumine Mundi cum Homine Analogiæ; siquidem sensus non conuenit Homini per se primo, ac secundum quod ipsum, seu qua Homo est; sed solum quatenus animal est; nam animal proprie per sensum k primo determinatur, vt ait Aristoteles.

Mundi, & Hominis analogia colligitur ex eo, quod utrisque conuenit eodem fere modo operatio motus. Cap. XXXV.

Ristoteli porro Mundus cum Homine miram habet proportionem in operatione a motus: licet enim motus absolute competat omni animali perfecto; nihilominus Homini propria quædam est motus species, quæ ab habitu virtutis, seu moralis, seu etiam intellectualis proficiscitur; ac plerumque Homo, seu scribens, seu loquens, seu ridens, seu multarum artium operationes exercens, immotus secundum totum mouet solum par-

g 2. de an.

t. 17.

b 2. de an.

t. 120. &

a 222.

i 4. meta.

t. 23.

k 2. de an.

t. 16.

a 8. phys.

t. 17.

partes, vt linguam, vel manum, vel aliam quampiam: quo modo Mundus etiam secundum totum permanet immotus, quum extra se locum non habeat, ad quem moueatur; assidue vero Mundi partes moueantur, cælorum orbis circa centrum gyrantes, & elementa fluxilia secum circumducentes; quorum leuia sursum motu proprio semper ascendunt, & grauia deorsum recto motu ad centrum semper descendunt. Sed hanc Mundi cum Homine proportionem in operatione motus nobis proposuit Aristoteles inquit, *d* Quum in nobis nullus insit motus aliquando, & fit aliquando in nobis ex nobis ipsis principium motus, etsi nihil extrinsecus moueat: hoc enim in inanimatis similiter non videmus; sed semper mouet ipsa aliquid aliud eorum, quæ sunt extra; animal autem ipsum dicimus seipsum mouere: quare si quiescit aliquando penitus, in immobili motus utique fiet a seipso, & non ab externo: si autem in animali hoc possibile est fieri, quid prohibet idem hoc accidere & in Vniuerso? Si enim in paruo Mundo fit, & in magno: & si in Mundo, & in infinito; si contingit quidem moueri infinitum totum, & quiescere. scilicet quum Mundus moueatur ab interno principio gratia finis interni; solus homo potest & ab interno principio gratia finis interni moueri, quum inanimata omnia moueantur ab externo motore, & gratia finis extra se positi; cuius gratia quoque mouentur animalia bruta. quum homo moueri possit gratia finis interni, vt internam sibi sanitatem conseruet; quod admonet e Aristoteles; homo enim ambulat vt sanus conseruetur, quem finem sibi non proponunt in motu animalia bruta.

Mundi, & Hominis analogia in functione nutriendi consideratur. Cap. XXXVI.

Plutarchi a testimonio, Mundum alimento frui videtur censuisse Philolaus, & Plato; negauisse Aristoteles;

stoteles; etenim Plato ipsum Mundum sibi mutatione eorum,
 que intereunt, suppeditare nutrimentum: Philolaus, duplicem esse
 interitum, vnum igne calitus defluente; alterum Lunari aqua per re-
 volutionem aeris effusa; atque horum exhalationes esse alimentum
 Mundi: Aristoteles sic, si alitur Mundus, etiam peribit; at nullo indi-
 get nutrimento; est ergo sempiternus. Sed hac de re Magistrum
 audiamus in Meteoris consimilia scribentem, ^b Quapro-
 pter & deridendi sunt omnes, quicumque priorum existimauerunt
 Solem ali humido: & propter hoc quidam etiam aiunt facere versio-
 nes ipsum: non enim semper posse eadem loca exhibere alimentum: ne-
 cessarium autem esse hoc accidere circa ipsum, aut corrumpi: etenim
 manifestum, ignem, quamdiu habuerit alimentum, tamdiu viuere:
 humidum autem igni esse alimentum solum, tamquam pertingat
 usque ad Solem quod sursum ducitur humidi; aut ascensus talis sit,
 qualis quidem facta flamma, propter quam signum accipientes & de
 Sole putauerunt: hoc autem non est simile: Flamma enim propter con-
 tinuum humidum, & siccum, quae permutantur, fit, & non alitur;
 non enim eadem existens permanet ullo tempore, ut ita dicam: Circa
 Solem autem impossibile est hoc accidere; quoniam, si alitur quidem
 eodem modo, sicut illi quidem dicunt; palam quod & Sol non solum,
 sicut ait Heraclitus, nouus quotidie est, sed semper nouus continue.
 Adhuc autem quae a Sole fit eleuatio humidi, similis est calefactis
 aquis ab igne. Si igitur neque succensus alitur ignis, neque Solem par-
 erat existimare, etiam si omnem calefaciens euaporare fecerit aquam.
 Inconueniens autem & solum curasse de Sole, aliorum autem astrorum
 ipsos negligere salutem, tantorum & multitudine, & magnitudine
 existentium. Si ergo neque caelestia, neque ignis elemen-
 tum, adeoque nec vllum aliud elementum alitur, quae
 sunt partes Vniuersum integrantes; profecto nec Mun-
 dus nutriridicendus est; etenim viuientia nostratia nu-
 triuntur, quia singulae ipsorum particulae nutriuntur,
 a Aristotelis obseruatu. Verum etsi Mundi partes pro-
 prie non astantur; non tamen ideo tollitur Mundi, &

Ho-

2. meteo.
 6.2.

2. de an.
 1.40.

1. de gen.
 1.33. & seq.
 2. de an.
 1.14.

Hominis Analogia, quam in hoc opere colimus; tum
 quia nutritio non conuenit Homini secundum quod
 homo est, sed quatenus viuens est, ac vegetatiuus; nos
 autem hic Mundum comparamus cum Homine, non
 cum natura viuente, ac vegetatiua: tum quia non deest
 in proposito quoque aliqua inter Mundum, & Homi-
 nem similitudo, quoniam ignis, qui est vna partium in-
 tegrantium vniuersum, alitur quodammodo, saltem me-
 taphorice, vt vulgo, & antiquioribus concedit Aristote-
 les inquit, *e* Videtur autem quibusdam ignis natura simplici-
 ter causa nutritionis & augmentationis esse: etenim ipse videtur
 solus corporum, aut elementorum ali & augmentari: Vnde & in
 plantis, & in animalibus putabit utique quis hunc esse id quod ope-
 ratur, *f* Hic autem concussa quidem quodammodo est, non tamen
 simpliciter causa, sed magis anima. Et alibi, *g* At vero ignis duas
 videmus corruptiones, marcescentiam, & extinctionem: vocamus autem
 eam quidem, quæ a seipso, marcescentiam; eam autem, quæ a contrariis,
 extinctionem: illam quidem senectutem, hanc autem violentiam:
 Accidit autem ambas propter idem fieri corruptiones; deficiente
 enim alimento, non potente calido accipere alimentum, corruptio fit
 ignis: contrarium enim cessare faciens concoctionem, prohibet nutri-
 ri. Quandoque autem marcescere accidit, quum amplior congrega-
 tur calor, & præuenit consumere, antequam adsit exhalatio: Quapro-
 pter non solum marcescit minor secus maiorem ignem, sed & ipsa per
 se lucerne flamma imposita in maiori flamma comburitur, sicut quod-
 cumque aliud vestibulum: Causa autem, quia alimentum quidem
 existens in flamma præoccupat prehendere maior flamma priusquam
 adueniat alterum. Sicut ergo Mundus proprie, ac per se
 totus non alitur, sed metaphorice tantum secundum
 aliquam sui partem, eam nimirum, quæ inter elementa-
 res est principalis, & appellatur ignis; immo vero secun-
 dum singulam, si credimus Anacreonti, cui

Facunda terra potat,

Hanc

Hanc arboresque potant,
 Et potat equor auras,
 Phæbusque potat equor,
 Ipsumque Luna Phæbum:
 Quid ergo vos sodales
 Potare me vetatis?

b 2. de an.
 t. 28.

1. phy.

t. 4.

est autem potus obiectum sitis, quæ definitur esse appetitus *b* alimenti frigidi & humidum: Sic plane tota species Humana per se ac secundum quod ipsa non alitur; etenim ali non conuenit Homini qua homo est; soli namque conueniret homini; sed quatenus viuens est: & humanæ speciei quædam partes (indiuia namque speciei partes sunt Aristoteli, cui *i* omne vniuersale totum quoddam est, quod multa comprehendit, vt partes) aluntur, quædam non aluntur, sed viuunt diu sine alimento: de quibus nos olim dedita opera satis grande volumen edidimus.

Mundi, & Hominis analogia spectatur in operatione augmenti, & decrementi.

Cap. XXXVII.

a 2. de an.
 t. 3. 13. 14.
 37. & seqq.
 b 2. de an.
 t. 41.

Nter viuentium operationes *a* frequenter Aristoteles enumerat, *b* nutritui proximæ, ac tantum non easdem, augmentum, ac decrementum; siquidem conuersio nutrimenti, vt substantia est, in naturam viuentis, alio nuncupatur; eiusdem autem alimenti eadem conuersio in eandem animati naturam, vt est substantia quanta, dicitur auctio, & diminutio; nam auctio est conuersio maioris alimenti in naturam viuentem, quam sit ea portio, quæ a viuentis corpore defluerit; diminutio est conuersio minoris alimenti in naturam vi-

viuientis, quam sit ea substantia, quæ ab animantis cor-
 pore defluerit: Propterea, quæ nuper de nutritio-
 ne diximus in analogia Mundi, & Hominis, eadem pla-
 ne de augmento, & decremento dicenda videntur: sci-
 licet vt augmentum & decrementum non conueniunt
 Homini secundum quod homo, ac per se primo; non
 enim solus homo potest augeri, ac minui: sic Mundo
 proprie non competit auctio, nec diminutio; quoniam
 c extra se locum non habet, in quem augeatur; nec
 d vacuum in natura toleratur; siquidem e Aristoteli,
 quod augmentatur, & diminuitur, necessario transmu-
 ratur secundum locum; nam particulæ illius, quod auge-
 tur, omnes mouentur ad ampliorem locum; ad mino-
 rem vicissim partes eius, quod diminuitur. Neque di-
 minutio Mundo conuenit, quoniam eo decrecente, re-
 linqueretur extra Mundum locus f vacuus, quem natu-
 ra nec ibi, nec g alibi patitur. Præterea vero augmen-
 tum & decrementum sunt operationes animæ h vege-
 tantis, qua non animatur, nec viuit vniuersum, sed sola
 i intellectrice, vt ait Aristoteles. Deinde vt Homini
 competit augmentum, & decrementum, si non secun-
 dum totum per se primo, sed secundum partes; etenim
 Aristoteles ait, k Si sciendum autem causam, quam determi-
 nauimus primum, vnum quidem, quod ea, quæ sunt dissimilium par-
 tium augentur, quia ea quæ sunt consimilium partium augentur, com-
 ponitur enim ex his vnumquodque &c. Ita Mundo competit
 augmentum, & decrementum, non ratione totius, sed
 ratione suarum partium, nimirum elementarium, ac spe-
 ciatim ignis, qui dicitur l augeri combustibili. Deinceps
 vt Homini competit augmentum, ac decrementum, non
 proprie qua homo est, sed qua vegetabile viuens est; ita
 Mundi partes non proprie, sed metaphorice augeri di-
 cuntur. Denique vero vt Homo non secundum om-
 nia

c 1. cæl.
 t. 100.
 d 4. phy. t.
 60. & seqq.
 e 1. de gen.
 t. 25.

f 1. cæl.
 t. 100.
 g 4. phy.
 t. 60.
 h 2. de an.
 t. 13. 34.
 i 1. de an.
 t. 46.
 j. meta. sup.
 2. c. 2.
 12. meta.
 t. 49.
 k 1. de gen.
 t. 35.

l 2. de an.
 t. 41.

nia sua indiuidua crescit, atque decrescit, verum secundum aliqua tantum; nam & in ætate consistenti, & sine alimento plerique diu vitam agentes nec augentur, nec minuuntur; ita Mundi partes æthereæ sine augmento & decremento viuunt; quum elementa Mundi partes aliæ, ac potissimum ignis augeatur, ac diminuatur; quod Aristoteles confitetur aperte tum vbi scribit, *m* Idem accidit & his irrationabile, & dicentibus primo humida existente terra, & Mundo, qui est circa terram, a Sole calefacto, aerem factum esse, & totum Cælum augmentatum, & hoc flatus exhibere, & versiones ipsius facere. Sic ergo partes ætheris Aristoteli non augentur, nec minuuntur: tum vbi dicit, *n* Ignis enim augmentum in infinitum abit, quousque fuerit combustibile. Sic igitur partes Mundi subcælestes augentur, & minuuntur; quod vulgo dici consuevit, ætate quidem augeri aerem & ignem; ac vicissim diminui terram & aquam, calore solis inferna hæc elementa dissolvente magna ex parte in halitus, qui conuertuntur in aerem partim, partimque in ignem: hyeme vero terram augeri & aquam, aere ob frigus ambientis in aquam densato, & aquæ partibus crassioribus ab eodem frigore coactis in terram. Quare nec deest inter Mundum, & Hominem analogia penes augmentum, & decrementum.

Mundi, & Hominis analogia consideratur in operatione generandi, procreandique sobolem.

Cap: XXXVIII.

a 2. phys.
t. 13. 26.
b 2. de an.
t. 34.
c lib. 1. cap.
25.

Hominem inter alias vitæ functiones, habere generationem prolis sibi similis in specie, nouum non est: hanc autem operationem hominibus inesse ab anima *b* vegetali, gubernata tamen a sentiente, & rationali, dudum a nobis in opere De *c* Vita, & in

volumine a De his qui diu viuunt sine alimento comprobatum est: Hominem vero tali functione quandoque monstra procreare, alias non egressum suae speciei commissionem, alias etiam nefaria Venere brutorum speciei cuiusdam commisto semine, multiplici e nobis obferuatione compertum est. Mundum pariter aliqua ratione vim & operationem procreandi res obtinere, vultatissimum est; adeoque Mundum cum Homine in proposito quoque proportionem habere, probabile satis est; Mundus enim subcaelestis, quem Aristoteles etiam agnouit ortui & interitui iugiter s obnoxium, fit a Mundo caelesti, gubernante, & o generante cuncta subcaelestia; quod Aristoteles aperte docuit his notis, g Quoniam determinatum est prius a nobis, vnum quidem principium corporum, ex quibus constat circulariter latorum corporum natura; alia autem quatuor corpora, propter quatuor principia, quorum duplicem esse dicimus motum, hunc quidem a medio, illum autem ad medium: quatuor autem existentibus his, igne, & aere, & aqua, & terra; omnibus quidem his supereminens, esse ignem; substans autem, terram; duo autem, quae ad ipsa his proportionabiliter se habent: aer enim igni est propinquior, quam alia; aqua autem terra: qui itaque circa terram est totus Mundus ex his constat corporibus, de quo accidentes passionnes dicimus esse sumendum. Est autem ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus lationibus, ut omnis ipsius virtus inde gubernetur: Vnde enim motus principium omnibus inest, illam causam putandum primam. Verum non solum Mundi fructus, ac partus sunt elementa; sed etiam mista omnia, tam inanima, quam animata; quod pulchre cecinit Virgilius, & ante Virgilium sapienter docuit Aristoteles; ille quidem inquiring,

Principio caelum, ac terras, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunae, Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus

Y

Mens

d lib. 2. cap. 199.

e 2. de mō-
str. cap. 68.
& seqq.f 4. meta-
t. 13.g 1. meteor.
c. 2.

h 6. Eneid.

Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum.

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Ignæus est ollis vigor, & celestis origo,

Seminibus.

f. r. cæl.
t. 100.

k. r. meteo.
c. 1.

hic autem afferens, i. A natura Cæli, ac Mundi diuina, & immortalibus alijs omnibus pendere esse, ac viuere, his quidem exactius; his autem obscurius. Cæterum ut inter ea, quæ Mundi euentus, effectusque sunt, elementa, plantæ, ac animalia, seu partus naturales ac legitimi, suo genitori utcumque similes in specie, numerari possunt; ita sane Meteorologica, quæ ab Aristotele dicuntur fieri fere per accidens, seu Mundo accidere secundum inordinationem naturam Cæli, & Vniuersi; veluti monstra Mundi censerī debent. Quamobrem hac etiam ratione cognationem Hominis cum Mundo cognoscimus; quoniam vterque procreatrice vi pollet, ac suæ productionis operatione aliquando perfectas naturas generat, sibi quæ consimiles utcumque, primario instituto; aliquando monstrosas essentias conficit præter ordinem naturæ, seu secundario quodam instituto, siue per accidens, ac velut ex necessitate materiæ.

Peroratio totius operis. Cap. XXXIX.

Ta nos de Mundi, & Hominis Analogia; quam etsi alij tum Physici, tum Chymici coluerint; eorum tamen placita commode referri poterunt ad superiora theoremata; quibus ostensum est inesse miram Homini cum Mundo proportionem; quod vterque similitudinem obtineat in nominibus, in causâ finali, in effectrice, in formali, in materiali, in modo productionis, & originis,

nis, in constitutione coagmentationeque, in essentia, in
duratione, in vnitate, in finitate molis, in figura, in loci
positionibus ac differentiis, in eo quod vterque est ima-
go Dei, effigie Panis pingitur, in Hominis simulacro, in
partibus integralibus, in partibus essentialibus, in cha-
ragmate Mundi intelligibilis, in anguis imagine, in ludo
Dei, in templo Numinis representando; in eo quod
vterque comparatur domui, Ciuitati, siue Reipublicæ,
carceri, ac speluncæ, Prouinciæ, exercitui, curru, in ha-
bitudine partium ad inuicem, & ad totum, in habitudine
ad anni tempora, in risu, in operationibus intellectus, &
voluntatis, in locutione, in functione sentiendi, in motu,
in operatione nutriendi, in augmento & decremento, &
in functione generandi, procreandique sobolem. Quæ
theoremata vt succisuius horis veluti lufimus, ita lecto-
ribus æquioris iudicij proponimus; ac S. R. E. censura
subijcimus, nullum eorum approbantes, nisi quod sacris
canonibus approbatum fuerit. Laus Deo O. M. Diuæ-
que Mariæ Magdalenzæ, in cuius festiuitatē contempla-
tionem hanc terminauimus Patauij MDC XXXIII.

171
Mi Lector errata sic emendabis, animaduertens primo numero
notari pagellam, secundo lineam: primasque voces
esse menda, secundas emendata.

2. 18. καὶ ἐν τῷ dele. 17. 11. dare-dari. 21. 26. ποιήσας-ποίησας.
28. 15. quæ cum-quæcumque. 33. 10. neque-nempe. 37. 30. μόριον-
μόριον. 51. 26. μαθεῖν-μαθεῖν. 51. 27. οὐράνος-οὐράνιος. 51. 28.
αἰθέρι-αἰθήρι. 51. 29. ἡλίοιο-ἡλίοιο. 52. 12. e calo-Mundus est com-
pagoe calo. 55. 33. passionis-passiones. 61. 20. septima-septimam.
62. 10. extendatur-extenditur. 67. 14. corporea-corporea. 69. 3. fi-
gura-figura. 75. 31. dextrum-Austrum. 85. 10. ὁπάτα-ὁπάτα.
88. 20. γὰρ θεὸν dele. 88. 22. πάντος-παντός. 90. 26. genuinam-gemi-
nam. 104. in margine. * lib. 1. cap. 25. - * lib. 2. cap. 18. 134. 4. ve-
ram-verum. 141. 19. ἐξ-ex. 156. 26. progreditur-progreditur.
158. 29. innocat-innocant.

Pro impressione

Fr. Antonius à Lendenara Inquisitor Paduæ vidit, & approb.

Clarissimo Sig. Sig. Colendissimo.

Hò veduto il retroscritto libro, quale non hà cosa, per la
quale non si debba lasciar stampare.

Deuotissimo seruitore

F. Fulgentio de' Serui.

Geronimo Cauazza Secret.

Stante la sopra scritta attestatione volendo l'Autore far det-
ta opera stampare in Vdine, gli diamo facoltà possi mandarsi
alla stampa. Li 5. di Febraro 1635.

F. Bartolomeo da Terni Inquis. Generale
di Aquileia.